

ДЕТЯ БОБЕР
ЗЕЛЕНАЯ
ВАУЛКА

ПЕТЪР БОБЕВ
ЗЕЛЕНИЯТ ВАМПИР

chitanka.info

ЕЛЕНА КОЛАРОВА

ЗЕМНАТА ФАНТАСТИКА НА ПЕТЪР БОБЕВ

Няма фотонни звездолети, няма черни облаци, носители на чужд разум, нито космически пирати или нашественици, действието не се развива на непозната планета. И в тази книга Петър Бобев остава верен на себе си, на своята неизменна любов към земната природа и земните хора. И както винаги(може би със съвсем малки изключения) главният герой е българин, попаднал далеч от родината си в необикновена, екзотична, но все пак земна обстановка, където е носител на положителните качества, характерни за нашия социалистически съвременник. В случая това е биологът Иван Стамов, който е изпратен от ЮНЕСКО на забулени в тайнственост от легенди, предания и нерешени хипотези остров Мадагаскар, за да изучава тамошната флора и фауна.

С основание ще се запитате: какво ли ще е фантастичното в тази толкова земна книга? Може би там, на остров Мадагаскар, Иван Стамов ще срещне представители на чужд разум? Близко сте до истината. Действително има такава среща, само че не с чужд разум — в смисъл чуждопланетен, — а просто с друг разум на Земята. Идеята не е нова, защото човечеството открай време таи мечтата да не е единственото разумно същество на планетата. За да въплътят в реален образ тази мечта, писателите фантасти са надарявали с разум като се започне от червените кръвни клетки в нашето тяло (Никола Кесаровски — „Алена капка кръв“) и се стигне до какво ли не. Да си припомним говорещия котарак на Ариадна Громова в „Ние сме с еднаква кръв — ти и аз“, разумните делфини на Робер Мерл в „Животно, надарено с разум“, маймуните от „Планетата на маймуните“ на Пиер Бул и много други. Тук, разбира се, става дума за разум, който, макар и псевдонаучно, но все пак логично е обоснован, за разлика от приказно одухотворените персонажи в литературата.

Петър Бобев е избрал за тази цел лемуриите. Защо именно тях? За да отговорим на конкретния въпрос, трябва да направим малко

отклонение, което ще осветли произхода на авторовите пристрастия въобще. По образование Петър Бобев е агроном, целият му служебен път е бил тясно свързан с природата — в конезавод, лозарска опитна станция, лозарско училище, дори и като банков чиновник той е отговарял за селското стопанство; оттук идва първата му и най-голяма любов — живата природа. А това, че баща му е бил професор по история, обяснява второто пристрастие на автора — историческата тема. Ако проследим плодовитото творчество (над 35 книги) на Петър Бобев, ще констатираме, че писателят е еднакво верен и на двете си пристрастия и в повечето му научно фантастични произведения тясно се преплитат историческата и природонаучната сюжетни линии.

Сега вече може да отговорим на въпроса защо Петър Бобев е избрал лемуриите за носители на друг разум на нашата планета. Ако прочетем книгата на съветския учен Александър Кондратов „Адрес — Лемурия“, ще научим много исторически научно доказани факти, както и още повече хипотези за съществуването на континента Лемурия, който е свързвал някога Индустан с остров Мадагаскар, впоследствие потънал в резултат на силен катаклизъм в Индийския океан. Някои учени допускат, че там именно е била люлката на човешката цивилизация. С вещината на историк Петър Бобев умело поднася на читателя множество научни факти за съществуването на тази „Атлантида на Индийския океан“ и оттам нататък с майсторството на писател изгражда напрегнат приключенски сюжет, в основата на който лежи неговата фантастична хипотеза за Лемурия. Отдал дължимото на историята, Петър Бобев подхваща другата фантастична нишка на повествованието — еволюцията на живота върху планетата Земя и произхода на човека с отправна точка пак Лемурия. Не по-малко убедително звучи и още една фантастична идея на автора, който в лицето на учения биолог Иван Стамов се опитва да докаже наличието на нещо подобно на нервна система у растенията. И тук е налице ерудицията на писателя в областта на биологията. С точните си познания върху насекомоядните растения — растенията хищници у нас и по света — и особено флората и фауната на остров Мадагаскар той ни кара да забравим, че в ръцете си държим научнофантастичен роман и започваме да му вярваме във всичко, дори и във фантастичните му хрумвания. Тук е мястото да подчертаем, че фантастичните измислици на Петър Бобев не са самоцелна игра на

въображението, а винаги са подчинени на някаква недоказана още научна хипотеза и това нейно екстраполиране в областта на фантастиката неминуемо довежда до провокиране на научната мисъл към творчески търсения.

Може би някои ще възразят, че не е необходимо в научнофантастичен роман да има прекалено много фактология, че е пресилен познавателният елемент. На това бихме отговорили с въпроса: А къде и кога би прочел, и въобще би ли прочел юношата всичко това, ако не е поднесено в занимателната форма на приключенски фантастичен роман? В случая целта оправдава средствата, стига да е спазена мярата между двете.

Социалното звучене на романа е силно въздействащо не само с поведението на героите Иван Стамов, отец Доминик и Ратулу, които са представители на различни идеологии и социални групировки, но и с глобалния проблем за консумативното общество — цивилизацията на лемуриите, лишена от животворния и съзидателен труд, е обречена на гибел.

Романът на Петър Бобев ни кара отново да се замислим над произхода на човека и човешката цивилизация, над въпросите за защитата на природата и на разума в каквато и форма да се намира, над съдбата на малките изостанали народи и на всяко консумативно общество, и още над редица други човешки проблеми. А щом една книга ни кара да мислим по толкова жизненоважни въпроси, тя е изпълнила предназначението си, или както е казано в малгашката поговорка (а книгата изобилствува с такива) — лианата достига най-високо, защото я крепят други.

За това, колко е интересен сюжетът — търсене на пиратско съкровище и на дървото човекоядец, — колко рисковани са приключенията на героите Иван Стамов, отец Доминик и малгаша Ратулу и кои са загадъчните третретрете, е излишно да говорим, защото вие сами ще се убедите, след като прочетете книгата.

ИЗПИТАНИЕ С ТАНГИН

Ама голям хитрец излезе Икутубекубу, което на малгашки значи Шишко. Как пък издебна най-сгодния случай, тъкмо когато от селото отсъствуваха и двамата бели — вазахите, за които „божият съд“ беше „фади“, табу? Никой вазаха, какъвто и да е той, няма право да допусне, камо ли да види, че в мадагаскарското уж християнско село все още се спазват старите суеверия.

Вазахът Стамов кажи-речи не се свърташе на едно място, а обикаляше по цели дни из пущинаците за разни треволяци също като малгашките хомбиаси — знахарите, които берат из гората всякакви билки. Той се опитваше да ги убеди, че не е знахар, макар че с лекарствата, които даваше понякога на болните, помагаше повече от истинските хомбиаси. Дни и ноци кръстосваше околността, дано намери някой по-едър непентес — тия странни растения с пъстри гърненца, подобни на чудновати цветове, увиснали на дългите си дръжки. С часове го виждаха да клечи край тях, да им прикачва разни особени машинки, да ги пръска с някаква течност, да брои и записва в дебели тетрадки какви животинки са се уловили в гърненцата.

Ако беше тук, Стамов навярно щеше да помогне на Ратулу. Та нали той пръв го подсети да си основат кооперация, та като се сдружат бедняците, да се отърват от алчността на Икутубекубу.

Пък и отец Доминик, ако не бе отишъл да кръщава, щеше да ги заклеми от амвона, да ги наругае както той умееше и да ги нарече „езичници — слуги на дявола“. Макар че те не бяха ничии слуги. Услужваха единствено на себе си. Приели бяха от немай-къде бога на белите, защото нямаше съмнение, че е по-силен от техните многобройни духове — и добри, и зли, и общи за цялото племе, и собствени пазители на всеки дом. Затова послушно изпълняваха всичко, що изискваше мисионерът: вместо старите амулети носеха на вратовете си пиринчени разпятия, кръстеха се при нужда и без нужда, пееха в хор религиозни псалми, когато ги събереше в хижата, която им служеше за черква, постеха, явяваха се редовно за светото причастие.

Стараеха се, доколкото им се удаваше, да не дразнят новия силен бог, докато в същото време се бояха до смърт и от своите предишни духове. Нищо, че са малки, нищо, че са по-слаби, но нали и слабият може да пакости, ако поиска. Дори повече. Че то и най-дребната пчела жили. Затова гледаха и с тях да са в добри отношения, и тях да омилостивяват някак. То се знае, само скришом. Отец Доминик не би ги оправдал.

Ратулу беше съвсем наясно защо го преследва тъй настървено Икутубекубу. Не можеше ненаситникът да му прости, че подбужда съселяните си да се обединят както по други места, та да си набавят общо малкото нужни им стоки пет пъти по-евтино от цените, по които ги продаваше Икутубекубу.

Беден беше Ратулу. Липсата на работа и гладът го бяха принудили да отиде другаде, та да изкара някой франк — и той като баща си, който преди години остави костите си в чужбина. А Ратулу все не успяваше да ги прибере в семейния гроб, както повелява обичаят.

Затуй може би и съселяните му не го обичаха много-много. За малгаша няма по-тежък грях от незачитането на старите — и живите, и умрелите. Защото мъртвите вече са се превърнали в духове пазители на рода, а живите ще се превърнат в такива пазители, когато им дойде времето. Малгашът никога не казва като вазахите: „старият“; малгашът казва почтително: „бащата“.

Не по своя вина наистина, но тъй стана, че Ратулу не успя да изпълни главното си синовно задължение, не пренесе останките на баща си да ги зарови в общия гроб на рода. А мъртвец, погребан в чужбина, все едно непогребан, се превръща не в дух покровител, а в лемур, в прилеп или най-често във вампир.

Как ли не се опита сиромашът Ратулу да спести малко пари и да изпълни дълга си? Ама като не върви, не върви. Чак в Антанарив, столицата, ходи. И какво от това? Всеки припечелен франк тозчас му измъкваша от ръцете търговци и гостилничари.

Родителите му го бяха кръстили Ратулудзанахари, което значи Божи дар. Ала какъв божи дар излезе той за тях, като не се отсрами нито пред единия, нито пред другия?

Поне знаеше гроба на баща си. А за гроба на майка си дори не бе и чувал. Жива ли беше още, мъртва ли беше?

Та нали заради нея баща му не се завърна в селото си, а се запиля по градовете, да се махне, да не гледа укорите в очите на сродниците. Пък и какво ли би могъл да стори? Никой не е властен да се опълчи срещу третретрetre. Третретрetre са горски човечета — всъщност нито човеци, нито лемури, нито духове. Приличат и на едните, и на другите, и на третите.

Хората знаят, че съществуват, тъй го уверяват всички, ала не могат да кажат как изглеждат. Защото третретрetre нападат само в пълен мрак. А може и да са невидими, както твърдят някои. Непобедими. Свирепи и безпощадни. Попаднеш ли в ръцете им, няма отърване.

Говори се, че са дребни, с дълги косми, пъргави като зверчета и невероятно силни. Понякога се промъкват нощем в селата като привидения и крадат ориз.

С тях плашат и децата: „Ако не слушаш, ще те вземе третретрetre!“

Те бяха отвлекли Веломоди, майката на Ратулу. Отдавна, преди много години. Окъснели двамата, баща му и младата му невеста, в съседното село при нейни роднини. И въпреки увещанията на домакините да не се прибират толкова късно, тръгнали обратно. От какво да се страхуват? На Мадагаскар няма едри хищници, няма и отровни змии, никаква река не пресичала пътя им, та да се плашат от крокодили.

Вървели по пътеката, улисани в разговор.

Внезапно Веломоди изчезнала. Баща му чул само писъка ѝ за помощ, който бързо заглъхнал. Без да види нищо, съвсем нищо.

Тичал, викал, крещял — напразно! Изчезнала, сякаш се стопила в черната нощ.

Обезумял от ужас, той дотичал в селото, разправил какво се е случило и от срам, че не е успял да я защити, същата нощ го напуснал. От мъка, от унижение! Отвлечена от третретрetre — все едно мъртва!...

Ратулу не се и съмняваше, че Икутубекубу само търсеше повод да го унищожи. И морът по кокошките му бе дошъл тъкмо навреме.

Напразно и отец Доминик, и вазахът Стамов опитваха да убедят съселяните му, че тук няма никаква магия, а заразна болест, пренесена от другаде. И че е по-добре да повикат ветеринарния лекар от града.

Но малгашите си знаеха своето — няма болести, няма микроби, няма епидемии. Има само магии. Лош вещер, мпамозави, беше омагьосал пилците да мрат. Но кой е той — това никой не знаеше. Мпамозавите не се издават, затова трябва да бъдат издирвани. Такъв най-лесно може да бъде открит при изпитанието с тангин. Срещу зла магия — пак магия.

Хомбиасите, знахарите, имат власт да го разкрият и да го обезвредят. Могат, ама нали новата администрация преследва хомбиасите, нали принуждава народа да се лекува при докторите в градовете? А кой ще отиде в града, кой има пари за доктора, пък и за лекарствата му?

Затова хомбиасът Икутубекубу заряза знахарството, поне привидно, и се залови с търговия, която не беше по-малко доходна от предишното му занятие.

Малгашите имат поговорка: „Ако знахарят няма биволи, които са израз на богатство, значи е добър знахар, не врачува за пари.“

Икутубекубу бе започнал занаята си, преди да стане на тридесет години, въпреки че според обичая, за да получи това право, трябва да е навършил четиридесетте. До четиридесетте години знахарят още се учи.

Търговията му се оказа по-изгодна и от знахарството. Затова Икуту, както вече му казваха всички, предпочете дюкянчето с кантара вместо торбичката с билки. И събра най-многочисленото стадо от зебута. А зебутата на село заместват банките в града — когато ти потрябват пари, продаваш някое животно.

Хем търговец, хем богат, ала всички знаеха, че в тежки случаи срещу щедро възнаграждение биха могли да го придумат да врачува.

Тъй и сега. Вместо да викат някакви си кокоши лекари — досмешаваше ги само като си помислеха, че има и такива — селяните предпочетоха пак услугите на Икуту.

В действителност не те го подириха, а той самият направи така, че уж те са го потърсили. И се отзова на молбата им с въодушевление.

Вечерта всички селяни се изредиха покрай определените от него самия „изобличители“, пред които да хвърлят камъчетата си — с различен цвят и размер за всеки обвиняем. Все едно референдум. После изобличителите излязоха в оризището, за да преброят там на

спокойствие съдбоносните камъчета. И щяха да се върнат с решението си след полунощ.

Цялото село притихна. Всеки се боеше, че може да го набедят и да не пропуснат случая да си разчистят сметките с него.

Най-много се тревожеше, и с пълно право, Ратулу. Другите все имаха с какво да подкупят Икуту, което по техните обичаи значеше да го омилостивят, та при изпитанието да даде по-малко отрова тангин. А Ратулу, освен дето нямаше какво да предложи, ами беше и сигурен в омразата на някогашния хомбиаса.

Наоколо владееше привиден покой, макар че тъмната нощ ехтеше от обичайната си глъчка. В далечината се провикваха лемури, жабите в оризищата квакаха до прегракване, скрибуцаха цикади, грухтяха прасета. Тихичко, но пронизително бръмчаха комари. По стените от нацепен бамбук и по покрива от листа на палмата равенала пробягваха gekoni в преследване на дребната си плячка.

Внезапно в някой от съседните курници се разкряха птици, заквича прасе. Не можеше да бъде друго — само фоса. Единственият по-едър сухоземен хищник в Мадагаскар.

Никой не излезе да я пропъди. Друга грижа, по-голяма, ги гнетеше сега. Не се помръдна и Ратулу. Не само от страх. И заради друго. Според обичая съсед не бива да наднича у съседа — нито за зло, нито за добро.

Както изглежда, фосата си свърши бързо работата, защото врявата отново утихна.

Тогава започна другата врява, злокобната. „Изобличителите“ навлязоха в селото с крясъци:

— Пази се, пази се! Когото улучим, да не се обижда!

Както всички, щом чу виковете, Ратулу запали лоеничето и го захлупи с кошница, да не се вижда отвън.

В същия миг от нея се изсипа огромна скрипя, дълга почти две педи. Лош знак! Не я настъпи, остави я да пропълзи с многобройните си кукести крака и да се завре в листния покрив тъкмо над „къта на прадедите“, намиращ се на север от огнището, място, свещено като олтар, където в тържествени случаи се поставят банани и захарна тръстика — жертвоприношение за прадедите. Можеше ли да е сигурен, че не е духът на някой от тях, комуто е домиляло за родния дом и затова се е поселил тук?

Само се заслуша в стъпките на минаващите хора. Сърцето му биеше до пръсване. Ще спрат ли, или ще отминат?

Застояха се под разклоненото мангово дърво, разперило клони над колибата му, издигната върху колове, за да бъде предпазена от влага и наводнения.

След кратко шушукане един от тях се изкачи по дървената стълба и заудря с юмруци по вратата, докато другите отдолу крещяха настървено:

— Пали огъня, зъл магьоснико! Ти, който докара бедата върху народа, върху децата, върху жените, върху зебутата, върху овците, върху кокошките!

При все че го бе очаквал, Ратулу усети как по челото му избива студена пот, как цялото му тяло се разтреперва, как устата му пресъхва.

Беше обречен! В родното село за него вече нямаше място. Нямаше дом, нямаше близки, нямаше род. А човек без род — все едно нищо...

Ето според обичая роднините му се събраха под хижата и все по обичая заговориха в хор, повече като на песен:

— Носим ти пари, дрехи и ориз. Щом си зъл магьосник, спасявай се с бягство! Ние предпочитаме да загинеш в чужд край, отколкото да ни позориш в родината.

Предложението за бягство е първото изпитание. Ако е наистина магьосник, той ще хукне да се спасява. А ако се смята невинен, ще приеме второто изпитание — тангина.

Знахарят Икуту ще дойде в хижата му и на юг от огнището ще постави три камъка за котела, в който се вари отровата.

А отвън роднините му привидно ще ридаят, паднали на колене:

— Ако ти си направил това, умри! Ако ли не, живеи!

И ще молят прадедите за снизходителност.

После Икуту трябва да хване донесеното пиле и да изрече главното заклинание:

— Това е било яйце, уважаеми Тангин, а е станало пиле. Знае кога е ден и кога нощ. И ако ти, уважаеми Тангин, си способен да съдиш, то убий го бързо! За да се убедят всички в твоята мощ. Това е опит и виновникът трябва да загине!

После ще изсипе в човката на пилето отварата от тангиновите плодове.

Вазахът Стамов, който без съмнение знаеше много, бе обяснил на Ратулу как хитрува знахарят. Ако родствениците на заподозрения са му платили добре, той приготвя слаба отрова, която няма сила да убие пилето. Но той, за да заблуди присъстващите, стисва с пръсти гърлото му. И всички мислят, че то е жертва на отровата.

След подобен опит с подобаващ ритуал ще предложат тангиновата отвара и на Ратулу.

И ако той не умре, тогава някой от помощниците на знахаря ще се провикне:

— Пожелайте благополучие!

И всички жени на двора ще запеят:

— Желаем благополучие, желаем всичко добро!

Ала Ратулу беше убеден, че Икуту няма да го пощади. Добре бе подготвил отмъщението си. Ще му предложи най-силната отрова.

И когато Ратулу се сгърчи, умирац на пода, помощникът ще оповести:

— Загива както е заслужил!

Тогава близките се прибират по домовете си поотделно, през задните дворове, посърнали от срам...

Какво би постигнал Ратулу, ако не си отидеше?

Смърт с позор! А останките на баща му пак нямаше да бъдат погребани в родовия гроб. И участта на майка му — неразкрита.

Лъжеше се проклетият Икуту! Ратулу нямаше намерение да умира. Наистина, не по-леко е да избяга прокълнат, отречен от своите. Закъде е безроден човек? Но поне можеше да направи нов опит да изпълни синовното си задължение.

И без това вече мнозина младежи напускаха селата, и то съвсем невинни, а не осъдени като него. Градовете предлагат и прехрана, и повесел живот. Предлагат и беца-беца — ракия от захарна тръстика. И кино. И свобода. Правиш каквото ти скимне. Не като на село, където от укорителните погледи на старите не можеш да се укриеш никъде.

Ратулу реши изведнъж. Най-вероятно подсъзнанието му бе взело това решение отдавна.

Облече най-здравите си дрехи — сива околобедрена превръзка и риза на червени и сини шарки от рафиево влакно, наложи

четириъгълната си малгашка шапчица от панданусови жилки и излезе на тераската пред колибата.

Развиделяваше се. Над черната джунгла се разгаряше розово зарево. Мракът отстъпваше от сенките под издигнатите на колове островърхи хижи, полазваше през настръхналите като зелени таралежи ананасови насаждения и попиваше в прострелите се към запада бананови горички, по чиито лъскави листа играеше руменината на изгрева.

Колко познато и колко мило му беше всичко в родния кът! И натежалите от плод портокалови дървета, и разкривените хлебни дървета, и единичните папай с редки корони от едро нарязани огромни листа и със стъбла, обсипани от горе до долу с пъпеши, и лехите с фъстъци, анасон и джинджифил, и зелените оризища, оградени с червената рамка на хибискусите, и, остролистните пандануси, опасали като зелени улеи реката, и немлъкващият хор на жабите, и сънното къткане на кокошките...

Дори унилото, но тъй заплашително пеене на Икуту, който подготвяше и себе си, и билките си, и съселяните си за предстоящия зловещ ритуал. Всичко бе тъй близко, родно, незабравимо!

И хижите с плесенявали покриви и обсипани с гъби подпори. И младежите, с които се беше надпявал по седенките. И миловидните момичета... Всичко това оставаше далеч зад него, изгубено завинаги. Вече недостижимо. Очакваше го големият град — и примамлив, и плашещ. Това омагьосано място, откъдето никой не се връща, след като веднъж е вкусил от сладостите и горчилките му.

Ратулу метна торбата на гръб и заслиза по дървената стълба, без дори да притвори вратата на досегашния си дом.

Той вече не беше негов. Половината от малкото му имущество оставаше на селото, другата половина — на изобличителите му. Награда за усърдието им.

Такъв беше обичаят...

ЗАВЕЩАНИЕТО НА ПИРАТА

Съвсем не заради кръщавката беше тръгнал отец Доминик. Нареченият обред бе само повод да се измъкне от селото, без да буди подозрение. Пет пари не даваше преподобният отец дали някое малгашче ще си отиде от тоя свят немиросано. Та те, кажи-речи, всички туземци, уж християни, бяха почти езичници. Различаваха се от другите единствено по това, че към хилядите свои добри и зли духове бяха прибавили още един, християнски. Някои направо му казваха, че и неговата вяра е досущ като тяхната. Само че те наричат главния си бог Икелималаза, а той — Исус.

Къде-къде по-важна грижа си имаше отец Доминик. Във Франция бе живял в манастир. Там бе намерил някаква стара карта, заради която сега беше наел от едно далечно село петима носачи. Те трябваше да го отведат до означеното на картата място. Заради това той бе посветил живота си на мисионерското поприще. И то не къде да е, а тъкмо на Мадагаскар, и то не на друго място, а край залива Анцирана, някогашния Диего Суарес. Заради това му усърдие абат Симон похвали християнското му благочестие от амвона и благослови начинанието му. Без някой да се усъмни в безкористността и жертвоготовността му.

Петимата му трябваха не толкова за носачи, колкото за охрана. Все още се мълвеше, че из планините има разбойници, които не биха се поколебали да ограбят всеки срещнат пътник. Та бил той и божи служител.

Три дни вече те се провираха през девствената джунгла все нагоре по гърба на каменистата урва, в дъното на която боботеше разпененият планински поток. Преминали бяха през няколко села. А в малгашко село не се прониква току-така. Спазва се строг церемониал, дори по-строг, отколкото в английския кралски двор. Задължителен дори за един духовен баща като него.

Когато наближеше землището, провеждаше напред вестител. Да предупреди. За да не изненада хората. Тъй знаят малгашите — приятел

идва след покана, най-малкото след предизвестие. Само врагът се вмъква неканен.

Спираше на пътя и чакаше, докато чуе песен и пляскане с ръце. Чак тогава продължаваше напред, за да влезе в селището, посрещнат от стареите. Веднага го поканваха на угощение с думите:

— Яж, не се обиждай, че храната ни е лоша!

А той, преди да пристъпи в колибата, трябваше да каже задължителния израз:

— Разрешете да вляза, уважаеми!

Готвачът опитваше пред него всички ястия, за да докаже, че не са отровни, после домакините излизаха вън, оставяха го да се гощава сам, защото според тях е неприлично да се броят залците на госта. Ще яде, което му е вкусно и докато му е вкусно.

Това за него беше добре дошло. Защото колкото и да се насилваше да не ги обиди, все не можеше да свикне с тяхната кухня. Харесваше му начинът, по който готвеха ориза, бататите, маниоката, фасула, царевицата, змиорките и скаридите, печени и варени. Ала все не успяваше да сдържи погнусата си от малгашките деликатеси, с които винаги гледаха да се отсрамят пред особено важен посетител — пържени скакалци и копринени буби, особено пък любимите им вмирисани яйца.

Тази вечер нямаше да преспят в населено място. Бяха навлезли дълбоко в джунглата.

Въпреки че бе дошъл отдавна на острова, досега отец Доминик не бе прониквал тъй дълбоко във вътрешността му. Повече бе обикалял из гъсто заселеното плато. Познаваше саваните му добре, чувствуваше ги някак по-близки, при все че растящите там рафиеви палми, баобабите и равеналите съвсем не приличаха на познатите му от родината дъбове, борове и тополи. Но мушкатата, теменужките, лютичетата, синчецът, плауните, както и увисналите над пресъхващите рекички върби му напомняха до умиление познатите от детството растения.

Роден в равнината, в която всяка тревица, всяка овошка, всяко храстче е засадено от човека, а израсъл в големия град, отец Доминик все още се смущаваше от замайващото великолепие на тропическата природа. В това безумно разточителство на жизненост, в тая плътна зеленина, надвиснала отгоре като пещерен свод от зелен бигор върху

хиляди подпори сталагмити, обсипани с орхидеи, с мъхове и папрати, оплетени с удивителните фестони и завеси на лианите, той не беше в състояние да различи кое е абаносово дърво, кое — арекова палма, кое — дървовидна папрат. Отвред ехтеше гълчавата на невидимите ѝ обитатели: бръмчене, жужене, крякане, чуруликане, гракане, мяучене, скрибуцане. Понякога долиташе човешки смях, за който носачите му казваха, че е глас на птица. А виж, проточеният вой на лемуриите, от които косата на новака настръхва, му бе вече познат. Отвред ухаеше на ванилия, на мед, на канела, на чер пипер и хиляди още непознати миризми.

Още не се бе смрачило, когато малгашите спряха за нощувка. Опънаха хамака на мисионера на един нисък клон и се пръснаха в различни посоки: едни да събират съчки за огъня, други да наловят риба в близкия поток. Тук тя не е много. Най-изобилни са дребните зъбести шаранчета, но змиорките израстват добре и са лакомство не само за туземците, а и за чревоугодника отец Доминик.

Грохнал от дългия преход, мисионерът се отпусна в люлката, загледа се безцелно нагоре, където вече можеше да открие признаци на живот в привидно замрелия листак. Ту прелитането на някой папагал, ту изпърхането на огромна пеперуда, ту отскока като на литнала птица на някой ранобуден лемур.

Водачът на групата Рамасу цепеше намерената по-суха съчка на съвсем тънки нишки, за да я изсуши по-скоро, та да разпали с нея вечно влажните в сянката на гората клонки.

Изведнъж той изтича напред и преобърна по гръб една сухоземна костенурка. Даже ако другарите му не успеяха да наловят риба, вечерята им вече беше осигурена.

Имаха късмет. Скоро и риболовците се завърнаха с цяла кошница извиващи се змиорки. Това позволи смъртната присъда на костенурката да се отложи с още един ден. Рамасу я върза за клона като същинска жива консерва, недостигаема за хищниците.

Отец Доминик, случайно свел поглед надолу, зърна някакво раздвижване в храста. И след малко оттам се подаде един тенрек, четинест таралеж, току-що събудил се, забързал към отсрещната локва, където бе намислил да се освежи след дневния пек.

На една крачка подир него подтичваше малкото му. И като всяко дете, все се зазяпваше нанякъде, душеше с острата си муцунка, ровеше

безредно.

Смъртта го връхлетя както обикновено внезапно. Пъргав дървесен смок с израстък на носа като лист (който може би го скриваше още по-добре сред зелената шума) се метна върху му и го захапа. Чула предсмъртния писък, майката се обърна тревожно. Вцепени се на място. Не предприе нищо. Всъщност какво ли би могла да стори тя, едно от най-безпомощните същества на света, с единственото защитно оръжие — жлезата, която при опасност изхвърля нетърпима миризма. Но само да запази себе си, не и другиго. Стоеше клетата, гледаше вторачена и трепереше, докато влечугото бавно нагълтваше рожбата ѝ.

После съвсем неочаквано тя се отпусна на земята. Потръпна за последен път.

Отец Доминик отвърна поглед, потресен от вида на непреживяната майчина мъка. Дали и неговата майка би умряла така от скръб по него — неговата майка, която той не познаваше, защото след раждането му безсърдечно го бе подхвърлила на улицата.

Той махна с ръка. Защо да си спомня за мъката, за униженията, за мизерията сега, когато беше тъй близо до успеха, до мечтаното от години щастие?

И неволно бръкна в пазвата си да провери дали е там старинната карта. Тази карта, която уверено го водеше към сполуката, към богатството, към бъдещото охолство. Когато щеше да захвърли расото, да зареже мисионерството, да се отърве от тия невежи туземци, да заживее и той човешки в големия град, в разкош, сред тълпи от слуги.

Цяла година, сякаш цяла вечност, бе издържал в тоя пуцинак в привидно благочестие, за да отхвърли от себе си всяко подозрение, да спечели доверието на туземците, от които зависеше успехът му. Цяла година бе проучвал околностите, близки и далечни, за да провери достоверността на картата.

Вече нямаше съмнение — старият разкаян пират не лъжеше. Макар и след толкова години, означената местност не се бе променила особено. Досега мисионерът бе следвал безпогрешно показания път. Бе открил всички поменати в пергаментата ориентири: и неповторимите извивки на речните меандри, и подобната на лъвска глава скала, покрай която минаха тая заран, и мярналата се през една пролука в гората двугърба седловина на вече съвсем близката планина.

Там, в подножието на върха, го очакваше съкровището му! Сърцето му неволно се сви — ами ако някой вече го е преварил?

Успокояваше го само това, че единствен бившият пират, впоследствие брат Франциск, или както го описваха в манастирските архиви „Лудия брат“, беше оцелял след заравянето на съкровището. А на начертаната от него карта никой не бе обърнал внимание, считайки я за една от налудничавите идеи на умопобъркания. Пък и неговата писмена изповед, която повече приличаше на мъчителен кошмар, отколкото на истински спомен. Почти нечетлива от задрасквания и правописни грешки.

Отец Доминик я помнеше, кажи-речи, наизуст:

„Прости, господи! Смили се над мен, грешния Франциск, заради страшните ми грехове! Слаб бях, господи, не устоях срещу лукавствата на Сатанаила, продадох му се. От алчност — тая уловка на Велзевула, с която води към погубел човешкия род, която погуби и мен самия. И вече не мога да намеря покой.“

Какво ли бе подбудило наскоро подстригания монах Доминик да се завре сред прахоляка на най-старите ръкописи в манастира? Навярно безделието. Не и бог. Защото бог не би посочил това богатство тъкмо на тогава, който не вярваше в него, който бе наметнал расото само за да се отърве от затвора. Не вярваше отец Доминик и в Сатаната. Не той го бе отвел при стария оръфан пергамент.

Отначало го прочете от просто любопитство. Като приключенски роман. Монасите не се преуморяват особено. И го захвърли сред другите вехтории. Но се сепна. Ами ако е истина? Чел бе някаква книга за пиратството, в която се описваха подвизите на безброй „джентълмени на сполуката“, намирали приют и закрила на гостоприемния мадагаскарски бряг. И Мей, и Фарел, и Уйек, и щастливецът Евери, и злощастникът Кид. И царят на Мадагаскар Джон Плантен с неговата романтична любов, станала повод за своеобразна Троянска война.

Брат Франциск продължаваше повествованието:

„Когато благочестивият пират Мисон превзе на абордаж кораба ни, той освободи всички роби, а капитана и помощниците му пусна с лодка в морето. После ограби трюма и каютите до зрънце и след като откара робите до брега, опожари кораба.“

Част от екипажа остана на сушата, но друга част, с нея и аз, предпочетохме да преминем към неговата команда. Под неговия флаг, на който пишеше: «За бога и свободата.» А преди това той произнесе кратко слово. Каза, че ние вече не сме прости грабители, а граждани на новата държава Либерталия — Свобода, — в която няма лична собственост, където всички са равни, независимо от раса, народност, пол и религия.

Хубаво говореше Мисон и след като го избрахме за президент на новата държава в северния край на остров Мадагаскар край залива Диего Суарес. Още по-сладкодумен беше приятелят му Карачиоли, някогашен монах, а сега негов пръв помощник и заместник.

Бог ми е свидетел, добре се живееше в Либерталия. Никой не питаше бял ли си, негър ли си, или малгаш, вярваш ли в някакъв бог, или не. Мисон изискваше само едно — вярност и честност. Вярност към свободата и честност към другарите. Единствената държава на света — царство на равенството и братството! Дори ругатните и комарът, тъй обичайни сред пиратите, бяха строго забранени.

Всички се оженихме за туземки, кротки и нежни жени. Аз също — нима ще се делия от другите. Бог да прости моята Илаворефи! Малгашите уважават своите съпруги. Според легендата жената е родена от брака на Слънцето — «Окото на деня» — и Луната — «Сиянието на нощта». Като слънчева рожба денем и като лунна сладост нощем изглеждаше моята Илаворефи — утеха и радост след тежкия труд в оризищата или след жестока бран по море. Защото република Либерталия не можеше да процъфтява само от оризарство. Никой не е забогатял от мотика. Мисон продължаваше своите морски набези, ала нападаше и ограбваше само роботърговците, на които вдъхвахме ужас.

Либерталия беше малка държавица на северното крайбрежие. Останалата част на острова се владееше от стотици други пирати, които съвсем не мечтаеха за братство и равенство, които вече бяха усетили промяната на времената и заменяха открития грабеж с подходната и покровителствуваната от държавите търговия с роби. Не понасяха да съществува редом с тях Либерталия, която заплашваше корабите им, която примамваше и екипажите им. Не един и не двама капитани на пиратски команди преминаваха на наша страна ведно с

корабите, с робите, с моряците. Така се присъедини към нас и безстрашният и верен капитан Томас Тю.

Проклетниците, нека ги сполетят всички мъки на Ада! Замислили да унищожат Либерталия! Насъскали малгашките царе от вътрешността да ни нападнат, да ограбят имуществото ни. А то беше огромно. Но общо. Всичкото злато, скъпоценни камъни, накитите се пазеха в един голям сандък, обкован с желязо и заключен със седем катинара, в дома на самия Мисон. Седем ключа държаха седем от първенците на републиката, най-верните, да не би някой от тях да се изкуши пред съблазънта на златото.“

Отец Доминик се сепна от крясъка на разбуждащите се лемури. Изплашени от тоя крясък, носачите му се струпаха по-близо до огнището. Бързаха да приготвят вечерята.

В тази страна, където на сушата няма действителни опасности, хората са измислили други, макар и недействителни, които за тях изглеждат не по-малко ужасяващи. Населили са всяко дърво, всеки камък, всяко изворче с някакъв лош дух.

Отец Доминик се унесе отново в своите спомени и продължи да си повтаря, доколкото помнеше стария разказ:

„Мисон и Карачиоли потеглиха на поход в морето, когато жена ми Илаворефи ми пошушна, че тази нощ или утре сънародниците ѝ ще нападнат Либерталия. Само за да ме спаси бе издала плана на своите близки. И ме помоли да избягаме нея при тях. Какво можех да сторя? Нашият гарнизон, съвсем малоброен, не би устоял срещу безчисленото множество на враговете. А в пристанището не бе останал никакъв кораб за бягство. Ако не я послушах, щях да загина. А не ми се умираше. Господи, господи! Заради жалкия си живот се продадох на дявола. Отстъпих пред молбите ѝ. Само с десет от най-близките ми приятели, водени от Илаворефи, още същата вечер се измъкнахме от града, за да се присъединим към дебнещите в околността вражи войски. После ведно с тях връхлетяхме върху изненаданото население.

Защо не загинах тогава? Защо бог не ме порази с мълнията си?

Един пират не се трогва от кланета и пожари. Смазваше ме другото — съзнанието за предателството, за неблагодарността ми към съгражданите, моята подлост. А не спирах, продължавах да си пробивам път към дома на Мисон с моите другари и отряд малгаши.

Шепа храбреци начело с капитан Тю се съпротивляваха отчаяно. Ала накрая трябваше да отстъпят. Добраха се до кея и с една гребна лодка отплаваха в открито море, изоставяйки горящия град.

Толкова ми се искаше да притъпя някак мъчителните си угризения, да подкупя сам собствената си съвест. Планът ми се бе зародил още същата вечер, когато Илаворефи ми предложи бягството. Затова поведох другарите си към къщата на капитана — всъщност към сандъка със седемте катинара.

На вратата ни посрещна чернокожата мадам Мисон, балдъзата на коморския султан, която капитанът бе довел отдавна в Либерталия.

Опитах се да я излъжа:

— Идвам да го скрия! Да не го намерят малгашите!

Но види се гласът ми, та и видът ми, не успяха да я убедят.

— Не давам! — изкрещя тя. — Това е богатството на Либерталия!

Навън победителите вилнееха. Палеха, убиваха. Всеки миг можеха да нахлуят и тук. Нямах никакво време за губене.

— Махни се! — изкрещях.

Тя препречи вратата с разперени ръце.

— През трупа ми...

Повече не помня. От страх, че заради нейното твърдоглавие щях да загубя съкровището, аз, без да се владее повече, я блъснах грубо.

Не исках да убивам, бог ми е свидетел! Ала тя политна, подхлъзна се и падна. Удари главата си в ръба на сандъка. И повече не мръдна.

Нямах време, нямах право да се разкайвам за стореното. Наредих на другарите си да вдигнат сандъка и тичешком излязохме от горящия дом.

Никой не ни спря. Всеки гледаше само какво повече да отмъкне от бушуващите пожари...

— Отче Доминик — прекъсна мислите му Рамасу, — хайде на вечеря!

Мисионерът отвърна тихо:

— Оставете ме! Не съм гладен.

Навярно преуморен, той продължи да лежи в хамака в плен на необикновенния разказ, от който не бе забравил ни дума.

„Без да спираме, задъхани от изтощение, напуснахме развалините и поехме нагоре покрай разпенения поток.

Решили бяхме да закопаем плячката си някъде наблизко, след което веднага да се върнем при победителите. Ала не ни провървя. Някой ни бе проследил. Често забелязвахме из гората сенки, които ни дебнеха. Допускахме, че са нашите малгаши. Чак сега си давам сметка — това са били другите, ония, тайнствените пигмеи. Те нарочно са ни плашили, подкарвали са ни като безволни добичета към капана, който са ни готвили.

И ние отново нарамвахме товара. Нагоре, все по-нагоре в планината!

Тъй ден, два, три...

Тогавя видяхме първото чудо. Гол мъж, възседнал огромна костенурка, върху чиято коруба можеха да се сместят още пет души. Щом ни видя, той побягна с див рев. Както бяхме прегладнели, изядохме до костица костенурката му.

После налетяхме на второ чудо. Ненапразно наричат Мадагаскар «Острова на чудесата». Друг белокож дивак водеше вързана за врата огромна птица, подобна на щраус, но висока колкото два щрауса един над друг.

— Воронсатрана! — Промълви някой. — «Птица, която никой никога не е видял», тъй звучи преводът на малгашкото ѝ име.

Тоя път побягнахме назад. Защото с крака си, сякаш стъбло на кокосова палма, тя можеше да прати на оня свят всекиго от нас.

На третия ден достигнахме клисурата. На малка камениста площадка под отвесна скала, нацепена от пукнатини, растеше някакво дърво — такава, каквото не бях виждал през живота си. Чудновато, заплашително, подобно на огромна агава.

И ни помен от преследвачите ни! Тихо и спокойно. Такава измамна, коварна тишина...“

Отец Доминик също се ослуша. Не се чуваше никакъв шум. И носачите бяха притихнали. Хранеха се на пресекулки, като се озъртаха уплашено.

Мисионерът отново се пренесе в онова далечно време преди два века, когато брат Франциск е минавал по същия път.

„Вече се смрачаваше. Затова решихме да нощуваме там. Някакво предчувствие ли имах, или бях по-страхлив от другите — тъй се случи,

че аз пръв забелязах. И се прикрих зад едно дърво. Дъното на отвесната скала, тъкмо зад чудноватото дърво, се пропука. Огромен каменен блок се извъртя и откри входа към някакво подземие, от което наизлязоха с непознат за ухото ми писък пълчища дребни космати човечета, въоръжени с копия. Стъмнило се бе съвсем, та не успях да ги разгледам добре. Сякаш не хора, а изпуснати от ада демони. Безмълвни черни сенки, високи не повече от метър и пъргави като невестулки. Докато се усетя, разбрах, че другарите ми са навързани като животни за клане.

Хукнах назад. Ала не за дълго. Бях преуморен. Затова се изкатерих на едно дърво, там да си отдъхна. И след като се убедя, че не ме преследват, да продължа пътя си. Повярвах, че са ме забравили. Вече щях да сляза, когато видях как от черния отвор отново излезе тълпата от джуджета, повела един от другарите ми. В тъмнината не успях да го разпозная. Дребните пазачи, които едва достигаха до пояса му, го изтикаха напред и го блъснаха върху странното дърво. И ужас! Като чудовищен вълчи капан всичките му листа се хлопнаха шумно към израслото в средата цветоносно стъбло. Другарят ми изчезна сред тях.

Дървото човекоядец! Отдавна бях слушал за него, ала все не вярвах, че съществува.

Не издържах повече. Свлякох се от клона и хукнах през гората. А все ми се струваше, че всеки миг могат да ме догонят свирепите пигмейски орди.

Бягах като луд. Най-сетне се довлякох до Либерталия. Но каква Либерталия? Купища въглини. Потърсих и своя дом. Полуобгорял. А вътре Илаворефи съсечена.

Часове плаках над трупа ѝ. Заслепен от алчността, я бях забравил. Кой ли я бе убил? Някой от съгражданите ми, научил за предателството ми? За отмъщение. Или малгашите, досетили се накъде съм изчезнал? Но каквото и да беше — аз бях виновен. Аз убих Илаворефи, която толкова обичах!

По-късно, когато един кораб пусна котва в пристанището, научих, че капитан Мисон се бил върнал тук преди мен и като видял какво го е сполетяло, отплавал към Америка. По-далеч от това, за което

бе мечтал, без да го достигне. В Мозамбикския пролив го настигна буря и потопила кораба му.

Тъй злочест беше краят на благородния пират Мисон.

А мен угризенията ме мъчеха денем, душаха ме, нощем кошмарите не ми даваха покой. Бях единственият оцелял, който знаеше къде е скрито съкровището на пиратската република. Но нямах сила да го потърся. Нямах и воля за това. Не само от страх пред джуджетата, не само заради измяната ми — и с мен, и без мен малгашите щяха да сринат Либерталия. Главно заради двете убийства: на мадам Мисон и на Илаворефи. Ей затова постъпих в Светата обител. В пост и молитва, в денонощни бдения дано изпрося опрощение от Всеблагия.

Аз самият вече не мога да търся съкровището. Твърде късно е. И да искам, не мога. Животът ми е към края си. Затова го завещавам на манастира. Нека братята организират експедиция, да го използват за благо на ближните, както го бе предназначил някога капитанът. За благодеяния на сираци и бедни.

Оставям и собственоръчно начертана от мен карта, сочеща пътя към пещерата.

Братя, заклевам ви! Нека съкровището на Либерталия отиде за богоугодни цели! За бога и свободата!

Господи, помилуй стария грешник!

Амин!“

Толкова! Просто и ясно! Ала монасите, види се, не бяха повярвали на Лудия брат, на още по-лудите му брътвежи. За благородни пирати, за птици колкото два щрауса един връз друг, за костенурки, върху които яздят шест души, за неми бели диваци, за пониски от метър пигмеи, за дърво човекоядец... Захвърлили бяха и завещанието, и картата му при непотребните книжа, за щастие случайно неизгорени.

Случайно! За късмет на отец Доминик!...

Изведнъж грозен писък процепи нощта. Мисионерът трепна, ала бързо се овладя. Защото зърна двата разпалени въглена в тъмнината — очите на лемур вари. Друг не можеше да бъде, само вари. Стори му се, че видя и увисналата му рунтава опашка. Безобидна животинка, за малгашите — свещена. Заради страховитите ѝ крясъци, повече заради

навика ѝ сутрин да се припича на слънце в молитвена поза като малък космат поклонник на слънцето.

Носачите изпаднаха в паника. Струпани край него, те заговориха вкупом, трескаво възбудени.

— Какво пък толкова е станало! — опита се да ги успокои мисионерът. — Един вари, прост лемур, все едно котка...

Малгашите тозчас го прекъснаха хорово:

— Не! Не е вари!

Рамасу опита да му обясни с треперещ глас:

— Да се връщаме, отче! Третретрете предупреждава, третретрете не позволява по-нагоре!

— За какъв третретрете бълнувате! — сопна му се отец Доминик. — Не видяхте ли, прост вари!

— Вари е горе, на дървото. А долу, на земята, беше третретрете. И заплашваше...

— Нищо не съм чул, никаква заплаха!

— Той заплашва безшумно. Цвърчи като прилеп. Отче, молим ти се, нека да се връщаме! Няма какво да дирим нагоре. Все това е, все джунгла...

Да се връща! Мисионерът настръхна. Почти достигнал целта, и да се връща. Какво си въобразяват те? Заради дивашките им суеверия...

И той бе чувал за третретрете, че кой на Мадагаскар не е слушал за него, героя на толкова малгашки предания? Митично същество — нито човек, нито маймуна, нито зъл дух. Плашило за децата.

— Я елате на себе си, чада мои! — опита да ги придума той. — Няма зли духове, няма третретрете! Пък и да има. Нали истинският бог е с нас? Пред него отстъпва всяка нечестива сила.

Той се прекръсти, благослови с кръстен знак и спътниците си:

— Повече ни дума за връщане! Сега лягайте, че утре ни чака дълъг път. Тръгнали сте с мен, без мен няма да си отидете! Хайде спете! Аз ще бдя.

Рамасу се изправи.

— Не, отче! Ти си по-умен от нас. Ти трябва да се напиш. Ще бъда на пост аз.

Всички налягаха на земята край огъня. Мисионерът се нагласи отново в хамака. И скоро дрямката го обори...

Когато се събуди, вече на развиделяване, и слезе от хамака, край угасналото огнище нямаше никакъв носач.

Ужасени от страшното суеверие, малгашите го бяха изоставили в дивата гора сам, на десетки километри от всякакво човешко жилище.

КРЪВНО БРАТСТВО

Ботаникът Иван Стамов предпочиташе да кръстосва горите без придружители. Да спира където поиска, да наблюдава колкото иска. Беше достатъчно силен и нямаше нужда от носачи за малкия си багаж — спален чувал, дълга мушама (най-важната дреха в този дъждовен край), походна аптечка, торба с консерви. Смяташе се за съвсем непридирчив, някакъв съвременен Диоген. Почти щастлив — ако е вярно, че щастие значи живот без нужди. И както Диоген някога захвърлил канчето си, след като видял едно момче да пие с шепи вода, така и той се бе отказал от термоса си при вида на шуртящите наоколо планински ручей.

Помъчил се бе да смести в раницата най-необходимите му уреди: осцилограф, лупа, пинсети, скалпел. И на първо място, кожения дневник, прибран в найлонов плик, в който записваше наблюденията си. А поради липса на повече място в раницата, бе наредил черните шишенца с хлороформ в нарочно ушитите джобчета от вътрешната страна на ризата си.

Наоколо властвуваше гората — жива и душна, пренаситена със зеленина и непрестанна глъчка. Войнствена, настъпателна, поглъщаща всяка човешка просека в шумнатите си пипала. Навяваща странна сънливост и опиянение.

През редките пролуки в изумрудения листен склоп, през зелените каньони, в които се провираха реките, се провиждаха в далечината като мираж небесносините планини. А край него се надигаше гората. В някакво хлорофилно изстъпление. Палми, дървовидни папрати, диви пъпешки и сливи, бамбуци, абаносови дървета, смокини, фикуси, сагови, кипариси, казаурини, пандануси — стотици, хиляди видове, сякаш сраснали в едно неукротимо и безсмъртно чудовище. И всичко това омотано, овързано в замайващата мрежа на лианите, обсипани с орхидеи като пъстроцветни фойерверки.

И животни, животни! Малки и големи, шумни и потайни. Крякащи папагали и виещи се във висините ястреби — най-едрите

пернати хищници на острова. И черният кос дронго с опашка на лястовица, ненадминат присмехулник и подражател на чуждите песни. И стрелкащи се като зелени светкавици, подобни на американските колибри. Редом с тях, много по-големи, пърхаха в душния въздух пеперуди, съвсем безлично оцветени или напъстрени по-разкошно от най-разкошните цветя. Ето големия син оризабус, ето най-голямата пеперуда на света ксантопан, по-внушителна и от соколите, ето ненадминатата красавица урания. От дърво на дърво прелитаха на ята скакалци. По клоните подскачаха шарени дървесни жабки и сцинкове, в осемметрови скокове профучаваха черни лемури, подплашени я от боа, я от ястреб. Промъкваше се неуловимо бавно към жертвата си едър хамелеон — сякаш не влечуго, а хибрид от охлюв и динозавър. Мадагаскарска мангуста бягаше да изяде на спокойствие захпаната за врата змия червейница. Из топчестото си гнездо, изплетено от лист на равенала, надзърташе разтревожен лемур ай-ай, без да знае, че е неприкосновен за малгашите.

Между храстите пробяга лемур ката, вирнал напета опашка. И като зърна човека, от изненада подскочи нагоре почти три метра. После изчезна мигновено. Ала друг негов събрат, по-хладнокръвен, вече свикнал с присъствието на мълчаливия наблюдател, ядеше бавно и съсредоточено диви смокини, като внимаваше подобно на изискан посетител в английски клуб да не се изцапа с тях.

Мяркаха се миши лемури, лемури вари и много други. А навярно в дупките си или спотаени в шумата, нощните им братовчеди изчакваха смрачаването.

Мадагаскар е родината на полумаймуните, това всеки знае. Оттук навярно са се пръснали по останалия свят. А как ли точно е станало това?

Иван Стамов нямаше време да се удивлява на кипящия край него живот. Очите му не мръдваха, приковани в екрана на портативния осцилограф, който бе прикачил към главната жилка на огромната каничка на непентеса. Следеше напрегнат ритъма на растителните биотокове, подобен на енцефалограма при висше животно.

Главно заради това бе дошъл тук, в естествени условия да проучи дразнимостта при насекомоядните растения, за които с основание се предполага, че притежават най-развитите сетива сред растенията. Смяташе, че е намерил тема, каквато му допада.

Опитите в оранжерията на института не му изглеждаха особено надеждни. Това е все едно да се правят етологични наблюдения в зоопарка, извън обичайната среда на животните. Не дават безспорни доказателства и проучванията върху българските насекомоядни. Росянката и петлюгата са много дребни и не особено подходящи за неговите прецизни изследвания.

Щастието тоя път му се бе усмихнало. От дете се смяташе без късмет, макар да беше убеден, че всъщност късметът, или съдбата, както го наричат другите — това е генетичният апарат на всеки индивид, предопределил темперамента и всички качества, от които зависи бъдещето му. Всеки носи в себе си своето генетично предопределение, наричано в обикновения език съдба.

Повечето хора на тоя свят са убедени, че нямат късмет.

Как да намериш вярното решение, което е само едно, а неверните хиляди? Винаги е по-голяма вероятността да улучиш невярното. И да се сметнеш за неудачник. И цял живот да таиш в душата си горчилката от засегнатото честолюбие, някаква болезнена, неизлечима неудовлетвореност.

Стамов отдавна готвеше дисертацията си. С любов, с добросъвестност, на каквато той беше способен.

Смяташе, че е намерил тема, каквато му допада, и то тема, ако не изключително оригинална, то поне не от най-изтърканите — „Проводници на дразнимостта у растенията.“

А зад това суховато заглавие се криеше цял океан от мисли, идеи, догадки, нови и нови въпроси — по-увлекателен, по-интересен от най-интересния приключенски роман. Изпълнен с очарование, с несравнима романтика. Събрал в себе си, слял в една сплав необузданото въображение с педантичната пресметливост на математиката.

Но за беда при защитата на дисертацията се установи, че същият проблем вече е проучван от един унгарски биолог. И публикуван — с експериментите и заключенията на Стамов, който дори не бе и чувал за такъв труд. И то на унгарски.

Провали се.

Напразно професор Димов, научният му ръководител, който имаше пълно доверие в интелигентността и усърдието му, както и в

изключителната му почтеност, опита да го защити, като приведе за убедителност много примери от историята на научните открития.

Едно-единствено можа да направи. За да го отдели от средата му, в която всички го посрещнаха някак хладно, и да позабрави неуспеха, той го препоръча като един от участниците в многогодишната експедиция на ЮНЕСКО за изучаване флората на Мадагаскар.

А там, на острова, когато колегите му си разпределяха работата, Стамов избра за себе си като основна задача наред с общите задължения насекомоядните растения, каквито изобилствуват в това кътче на Земята.

Така в издирване на подходящи обекти, обиколил почти целия остров, той откри две непознати дотогава ендемитни треви, на които все още се чудеше какви наименования да даде. Научи и литературния малгашки език, с който се оправяше задоволително навред, тъй като всички диалекти на Мадагаскар са близки помежду си.

Днес бе насочил вниманието си върху една едра каничка на непентеса. Вече няколко часа следеше измененията на биопотенциалите ѝ, предизвикани от попадналия в нея бръмбар.

При росянката на Витоша личаха ясно центровете на дразнимостта, съсредоточени по жлезистите ѝ ресници. Дразнимост, каквато липсва дори при животните. Тънките ѝ влакънца усещат допира на косъм с тегло десетохилядна от милиграма или присъствието на амониев сулфат в пропорция четири стомилионни от процента. Когато сложеше върху им късче сварено яйце или месо, те веднага го обгръщаха и обливаха със смилателния си сок. А на попаднала пясъчинка или друго, което не е годно за храна, въобще не реагираха. Като подтик за физиологичните им функции растенията се нуждаят от няколко кванта светлина. Един градус разлика в температурата е достатъчен за същата цел. Ами способността им да реагират на силите на гравитацията? А чувството за време?

Нима това не са сетива, аналогични на тия у животните: осезание, вкус, обоняние, вестибуларен апарат? Та ако щете и нещо подобно на слух, че и на зрение...

За да щракне капанчето си, венерината мухоловка трябва да усети жертвата с власинките по листата си. Петурата ѝ не е чувствителна. Усеща убождането само по централната си жилка. И Стамов често си задаваше въпроса: всъщност, освен проводник на вода

и хранителни вещества не може ли тази жилка да се окаже и проводник на дразнимостта, както нервната система при животните?

Храстът десмодиум отпъжда кацналите насекоми с движения на листата си. Не ги лови за храна като хищните си събратя, само ги гони. А това означава, че ги различава от безвредните дразнителни.

Един толкова стар въпрос, може би толкова, колкото човешката история. Имат ли растенията душа?

Първобитните хора, като че ли най-близо до истината, отговарят без колебание: „Имат! Това са душите на мъртвците, заселили се в растения, животни, реки и планини.“

Ала сериозната наука доскоро отвърщаше твърдо: „Няма! Между растителния и животинския свят съществува непроходима пропаст.“

Нужни бяха опити, опити, опити... Противоречиви, взаимно изключващи се. И в това противоречие, в тая лутаница Стамов търсеше своя път към истината — да се добере до някакви данни, подсказващи наличието на какво да е подобие на нервна система и у растенията, която пренася получената информация от хипотетичните им сетива до още по-хипотетичния им център, който не рискуваше да назове мозък.

Най-дръзките учени допускат известно сходство с така наречената „разлята чувствителност“, както при низшите животни. Но тогава защо съществуват власинките на росянката като органи на осезание и вкус, скорбелните зрънца в клетките на кореновите връхчета при изявата на геотропизма, подобно на статоцистите у раците, епидермалните клетки у бегонията, подобни по устройство на зрителни органи?

Доскоро подобно на религията, която признава само на човека божествена душа, и науката само при него допускаше наличието на психичен живот. На животните, дори най-висшите, оставяше инстинктите и в най-добрия случай — условните рефлексии. Впрочем кой ли ще се наеме да даде убедителни определения на тия загадъчни явления? Не подвеждаме ли под тия понятия всичко, което не сме в състояние да обясним смислено?

Едва през последните десетилетия се роди науката зоопсихология, която търси психика и у животните, макар и недотам съвършена, както у издигнатия до пиедестала на недостижимост „хомо сапиенс“.

Противоречи ли тогава на здравия разум, нескован от предубеждения, противоречи ли на принципа за единството в живата материя безумното според мнозинството предложение, че и зелените ни съжителни върху планетата имат някакви аналози на психика, ако не повече, то поне колкото най-низшите животни? С какво се различава, да речем, животното сюнгер от растението срамежлива мимоза?

Стамов установяваше трепване в осцилографа всеки път, щом някое насекомо плъзваше по ръба на непентесовата каничка. Ясно, тя го усещаше и се подготвяше за угощението. Достигнало до гладката повърхност на отвора ѝ, то се хлъзваше и падаше в запълнилия я до половината смилателен сок. Съставът му бе известен отдавна: протеолитични, разпадащи белтъците ензими и мравчена киселина.

В течността вече се смिलाха бавно мухи, бръмбари и пеперуди, подготвяни да бъдат всмукани от растението, за да му доставят необходимите азотни и фосфорни соли, на които е бедна тукашната почва. Успя да види дори и полуразложен охлюв. А сред множеството мъртви останки се премятаха, плуваха насам-натам различни личинки: на комари, на мухи, на пеперуди. Колко изобретателна е природата! Тези личинки бяха смогнали да надхитрят хищника, да се поселят тъкмо в неговото смъртоносно езерце, успели бяха да си изработят устойчивост, дори да му отнемат храната.

Сегашният опит трябваше да завърши с упояване на непентеса с обикновен хлороформ. Всички растения, проявяващи дразнимост, реагират на наркоза. И насекомоядните, и мимозите, и сложноцветните.

И тъкмо когато упойката почваше да действува, върху каничката кацна малка нектарница, последвала влетялата в отвора пеперудка. Замамя ли се от лъхашката отдолу миризма, случайно ли се подхлъзна, или се удари в оцветеното като прекрасен цвят капаче, но в следния миг птичката пропадна в зловещата бездна. Изпърха, опита се да разпери крилца и да излети, после притихна, удавена в течността.

Осцилографът потрепваше все по-слабо и по-слабо...

Стамов предусети приближаването на дъжда по капачките на съседните непентеси. За да предпазят вътрешностите си от водата, която би разредила смилателните им сокове, те ги похлупват своевременно.

Ала изследваното растение, приспано дълбоко, не забеляза промяната на времето. Каничките му, увиснали на дългите си дръжки, продължаваха да зяят с повдигнати похлупачета.

Ученият едва свари да прибере апаратите си в непромокаемата чанта и да наметне мушамата, когато дъждът рукна. Обичайният, точен като часовник следобеден дъжд. Заплющя по листата, зашуртя по земята, повлякъл червени като кръв порои.

Тогава на полянката излезе Ратулу, наметнал през раменете два бананови листа, облечен с дрехи от лико. Тези тъкани пазят от вятър и не се мокрят.

Като зърна сгушения под дървесната папрат човек, той се сепна. Но щом го позна, пристъпи към него с поклон. Малгашите се смятат за едни от най-възпитаните хора на света. Дори когато те задминат по пътя, те се смятат длъжни да се извинят.

Ратулу клекна пред Стамов. Такъв е обичаят. С непознат и с по-възрастен се разговаря клекнал.

— Живей до дълбока старост, уважаеми! — приветствува го той.

Стамов го изгледа слисан.

— Какво дириш тук по това време?

Младежът се поколеба. Всъщност нямаше защо да крие. Всички знаеха. А този беше вазаха чужденец.

— Избягах от село, уважаеми. Икутубекубу, търговецът, ме обяви за зъл магьосник. А него всички го слушат. Такава е поговорката: „На крокодила се кланят не от любов, а от страх.“ Искаха да ме подложат на изпитанието. С тангин. Ти знаеш защо.

Българинът наистина знаеше. Та нали беше един от тези, които поощряваха Ратулу да основе кооперацията. И неволно се почувствува виновен. Пък и наистина беше виновен за бедата, сполетяла малгаша.

— А сега? — запита го той.

Ратулу, сгушен до него на сушина, та да се поприкрие доколкото може от шибациите дъждовни струи, промълви:

— Смъртта не е мъка, ако животът не е радост.

— Какво рече? — запита Стамов.

— Поговорка. Нашенска. Аз вече не съществувам за рода. Нямам право да легна в общия родов гроб. По-зле и от мъртвец. Жив, а за близките мъртъв.

Пак замълча. И без това при тоя плисък и гръмотевичния грохот не можеха да разговарят.

Едва когато бурята престана и небето светна, Ратулу се изправи, захвърли банановите листа и се отръска.

— Чудно! — рече той. — Носиш панталони, а си добър човек!

Стамов го изгледа в недоумение.

Малгашът побърза да обясни:

— У нас смятат така. Щом е с панталони, значи е нехранимайко. Като ония от филмите, дето се бият, дето се стрелят и ограбват.

Стамов се усмихна. Всъщност не бяха далеч от истината.

Но отклони разговора:

— Какво правиш сега?

— Нищо! — наведе глава Ратулу. — Обичаят иска да извърша две неща, за да ме уважават хората пак. Първо — да пренесе костите на баща си. А за това трябва много, много франкове...

Стамов често се поддаваше на поривите си. Така и сега.

— За това не се грижи! Ще намерим пари да го сторим!

Не беше богаташ. Парите му бяха отпуснати за работата, за научната му екипировка, впрочем съвсем недостатъчна при разширените цели, които си бе поставил. И все пак беше в състояние да отдели някой и друг франк да помогне на младежа.

— Да смятаме това за решено! — повтори той. — А второто?

— Второто... Да намеря майка си, жива или мъртва, и да я доведа. Или нея самата, или останките ѝ.

Българинът беше подочул нещо относно нейната участ.

— Тя е изчезнала безследно, нали?

— Безследно! — малгашът сви устни. — Не безследно. По-лошо от това.

— Какво именно?

Ратулу помълча малко, преди да отговори:

— Ти си вазаха, не го проумяваш. Не го вярваш. Затова нямаш право да го знаеш. Какво търсиш из земята на малгашите? Из най-дивите пуцинаци?

Стамов не се обиди от недоверието на другаря си. Свикнал бе с подозрителността на местните хора към чужденците. Не се и съмняваше относно основанията им за това. След всичко, което бяха изпитали от араби и пирати — древни и съвременни.

Затова отвърна колебливо. Дали един неук туземец можеше да проумее интересите на изследователя?

— Проучвам растенията хищници. Наблюдавам как ловят плячката си, как я смилат. Ще ми се да разбере как познават кое е за ядене.

И се сети:

— А ти, Ратулу, виждал ли си по-едри непентеси от тези тук? Или други растения, които хващат животни?

Питал бе мнозина, защо да не запита и него.

— Има ли дърво човекоядец?

Толкова много бе слушал за него. Всяка книжка за Мадагаскар започва и свършва с тая зловеща загадка. Едни признават съществуването ѝ, други направо я осмиват. Пастор Карл Лихе в края на миналия век дал най-изчерпателното описание на зеленото чудовище. Според него то приличало на огромен ананас, голям колкото слон. Имало осем листа с нокти, в основата на които се отделял опияняващ сок. А на върха — шест пръта, които се извивали със свистене като камшици. Из околните пещери живеело племе от джуджета мкодо. Те нямали друга религия, обожавали само това дърво, на което принасяли в жертва пленниците си.

Подобно нещо твърди и Осборн, който обяснява невъзможността за проверка на легендата с нежеланието на туземците да приказват за нея, тъй като била свързана с някакви техни кървави ритуали.

Малгашът запита тихо:

— Толкова ли е важно?

— За мен много — отвърна българинът. Изключително важно!

Ратулу прехапа устни.

— И все пак не мога! Нямам право да кажа! Това е фади!

Стамов не настоя повече. „Фади“ на малгашки — това е полинезийското „табу“, мистична забрана, спазвана по-строго от най-строгите европейски писани закони.

Внезапно Ратулу скочи подир шмугналия се под храста мадагаскарски лалугер. Не успя да го настигне. Спъна се в нещо, затъркаля се по земята.

Притичал начаса, Стамов видя как огромна боа с блестящи зеленикави люспи и тъмни ромбовидни петна по гърба го бе оплела в мощните си възли.

Мадагаскарската боа, макар понякога да превишава три метра, се смята за безобидно същество, обикновено кротко и неагресивно. Но не и сега. В едрия мъх лежах десетина малки змии. Явно наскоро родените ѝ деца. Сметнала го за нападател на рожбите ѝ, тя се бе хвърлила да ги защити. А нейната сила е огромна. Човекът, обхванат в тия стоманени възли, не можеше и да вика. От устата му излизаше само някакво задавено хъркане.

За по-малко от секунда естественикът съобрази как да постъпи. Би могъл да се върне за някакво оръжие. Но не искаше да убива без нужда.

Отпуши едно шишенце с хлороформ и го изля върху носната си кърпа. После притисна с нея ноздрите на змията. Дозата, доста голяма, мигновено оказа въздействието си. Могъщите люспести навивки изгубиха твърдината си, тялото бавно се отпусна.

Дълго след това Ратулу не можеше да дойде на себе си, полузадушен, зашеметен от неочакваното нападение, пък и замаян от наркозата.

Когато най-сетне се опомни, той продума тихо:

— Този, който е спасил живота ти, е повече от брат. Искаш ли да станем кръвни братя? Аз да ти бъда не слуга, а брат. Защото слугата винаги може да те изостави, братът — никога. Да те следвам в гората, да ти помагам — пък може и аз някога да ти се отплатя така.

Стамов отдавна изпитваше благоразположение спрямо добродушния и честен момък, но този път склони за това повече от любопитство:

— Да станем!

Момъкът се усмихна, едва сега поразколебан:

— Преди това ти трябва да знаеш с кого се побратимяваш. Аз съм роден в деветия лунен месец — значи прокълнат. Такъв може да погуби родителите си. Затова давели родените през тоя месец деца. Или пък ги слагали пред обора. Баща ми и майка ми предпочели второто. Оставили ме пред входа и пуснали зебутата. И те не ме сгазили. Това означава, че магията е отстранена. Но все остава нещо — лошото чувство у хората. На такъв човек цял живот не му върви, все не успява. Каквото и да захване...

Стамов не се опита да го убеждава, че това са глупави суеверия. Този е най-безрезултатният начин за борба със заблудите. Само каза:

— Когато се побратимим, у теб ще премине кръв на вазаха чужденец. А вашите магии, както знаеш, са безсилни срещу вазаха.

Свечеряваше се бързо. Черни сенки запълваха долините и горските усои, но през пролуките на листата се виждаше как се разгаряше като огън отсрещният планински връх под лъчите на аления залез. Съседните хребети вече бяха обгърнати в прозрачен теменужен полумрак. Зловещи сенки оплитаха като паяжина, обезличаваха цветовете, листа и клонаци, превръщаха доскоро живата гора в някаква непрогледна бездна, душна, замайваща и заплашителна, от която като из преизподнята проехтяваха злокобните крясъци на лемуриите.

Разлетяха се облаци от нощни пеперуди, водни кончета, бръмбари, скакалци, горски дървеници. И легиони комари, които се въртяха наоколо, без да хапят. Несъмнено мъжки, тръгнали на брачно свиждане с очакващите ги кой знае къде кръвожадни невести.

Ето прелетя огромна нощна пеперуда патула. Стамов, който отдавна търсеше такъв екземпляр за своя приятел ентомолог в България, посегна да я хване. Ала Ратулу спря ръката му:

— Недей! Голямо фади — дух на жесток магьосник! Който я убие, умира.

Стамов отпусна ръка. И без това бе изгървал рядката си находка. Помисли си: колко е тежък животът им — на тия деца на природата, сковани от безброй фади, задушавани от ужасите на суеверията.

Убитата птица, която бе донесъл Ратулу, вече се бе опекла на огъня. И двамата пристъпиха към обряда на кръвното братство. Ръководеше го Ратулу.

— Кое е истинското ти име? — запита момъкът.

— Иван.

Малгашът се усмихна:

— Докато почнеш да го изговаряш, и трябва да свършваш. А виж, у нас е друго. Колкото е по-дълго името, толкова е по-важен човекът. Моето например е Ратулудзанахари, което значи „Дар от бога“.

И посегна да запретне нагоре ризата му.

— Сега ще се порежем да потече кръв.

Резна своя корем, после прекара ножа по корема на Стамов. И обърса кръвта с черния дроб на опечената птица.

Тогава с най-тържествен глас произнесе заклинанието:

— Слушай, Андриаманитра!

Той се сепна, но скоро се окопити:

— Той е малгашкият главен бог, а сега — вашият бог отец...

След което продължи:

— Събрали сме се да извършим клетва за дружба по кръв ние, Иван и Ратулудзанахари. Искаме да станем роднини и да се обичаме един другия, макар че не произлизаме от едни и същи родители. И запомни, Андриаманитра! Който наруши клетвата, нека се прости е живота! Нека се строши вратът му! Ако се наведе, да го погълне земята! Ако се изправи, да го убие небето! Да не намери ни педя земя, където да има убежище!

Раздели на две черния дроб с избърсаната кръв на двамата, подаде единия къс на Стамов, а другия изяде той.

— Сега вече сме братя, Иване! Повече от братя!

И добави:

— Аз вече не съм малгаш, ти не си само вазах. Ние сме братя, които нямат тайни помежду си. Зеленият вампир вече не е фади за Иван. Вече можеш да знаеш всичко, което зная и аз!

Той приближи и прошепна едва чуто:

— Питаш за майка ми. Ще ти кажа. Отвлякоха я третретрете. А оттам няма връщане. Нито срещу пари, нито срещу смелост. Знам къде е пещерата им, макар да не съм ходил там. Защото е фади. Всички в племето ми я знаят. Пред нея расте дърво. Зеленият вампир. Зеленият вампир яде и хора. Там е Веломоди, майка ми. Пък кой знае дали Зеленият вампир вече не е изял и нея?

Той отпусна ръце.

— Това е, брате! Вече нямам никаква тайна от теб...

ТРЕТРЕТРЕ

Отец Доминик, разгневен от бягството на носачите, мислеше как да ги накаже после, когато се завърне в селото им. Дали да ги отлъчи от църквата, което всъщност нямаше да ги уплаши особено, защото не те него, а той тях търсеше, или да се оплаче на властите, да ги съди за обезщетение, което пък щеше да го злепостави като духовен пастир.

Разсъмваше се. Мракът пълзеше към най-гъстите шубраци. Разлетяваха се птици и пеперуди. Дневните лемури излизаха от укритията си да се погреят на слънце и да пооправят козината си. Заскрибуцваха цикади. Наоколо ровеха едри попови прасета, каквито в родината си не бе виждал, гонени от тромави нелетящи овчарски яребици. Притичваха страхливи тенреци и земеройки.

А това? Дори той, привикнал с чудесата на тоя остров, трепна. Хамелеон, дълъг цял метър, ще речеш, истински динозавър, възкръснал отпреди десетки милиони години, стоеше на клона над главата му и без да мръдне, като препариран, нещо повече — като механична играчка го разглеждаше с едно око, докато в същото време не отместваше другото от клекналата на една крачка пред него дървесна жаба. Според малгашите хамелеонът е безсмъртно същество, което не се храни. Живее само от въздуха.

Днес и този отново доказва свръхестествената си способност. Отец Доминик само се досети какво е станало, без да долови кога гърбавият ловец бе изстрелял и прибрал като харпун езика си със залепналата за него жаба. Друго не видя, само празното място на жертвата и доволното преглъщане на хищника.

Минута след това на освободеното място кацна едра пеперуда комета с удължени като опашка крила. Кратко премерване на хамелеонското око и тя също изчезна в беззъбата му уста. Само опашката ѝ остана да виси извън нея.

Внезапно мисионерът трепна, дочул човешки гласове. Дали не се връщаха носачите му, засрамени от постъпката си? На пътеката излязоха двама души, малгаш и европеец. Та той ги познаваше!

Единият беше оня особняк българин, който предпочиташе дружбата с туземците, когато не кръстосваше гората. Твърдеше, че е ботаник. И документите му бяха от ЮНЕСКО, но каква ли друга задача изпълняваше зад официалната си мисия? Какви ли скрити намерения спотайваше в главата си? Нима самият отец Доминик би се натикал в тая джунгла, ако не го примамваше насам тайната на Лудия брат?

Той разлисти молитвеника, така да го заварят новодошлите — съсредоточен в молитва.

Ратулу приклепна пред него.

— Живей до дълбока старост, уважаеми отче!

Мисионерът си даде вид, че се е сепнал от неочакваната им поява.

— Бъди благословено, чадо мое!

И го прекръсти.

После се обърна към Стамов:

— Каква приятна изненада, мосю! Как така ни събра бог в тоя пущинак?

Биологът протегна ръка.

— Здравейте! Аз нали все из тоя пущинак се ровя. Такъв ми е занаятът. В градовете листче не остана, та камо ли работа за ботаници. Ами вие? Тук няма човешки души за спасяване.

Мисионерът подуши иронията в думите му. Дали не бе срещнал носачите и от тях да бе разбрал какво се е случило? По-добре беше да се придържа, доколкото е възможно, до истината.

— Напуснаха ме негодниците! Зарязаха ме безпомощен тук. Уплашиха се от някакви привидения. Третретрете и разни други караконджовци...

— Третретрете! — озърна се настръхнал Ратулу.

Отец Доминик се засмя:

— Очите на страха са големи. Все им се привиждат зли духове...

Иван Стамов запита сериозно:

— Вие не вярвате ли в съществуването на тия тайнствени същества?

— Нима пък вие вярвате? Човек на положителната наука!

— Положителна наука не значи отрицание на всичко, което не си видял. Ето и вие, не сте видял бога, а вярвате в него.

— Мосю, не светотатствувайте! Бог е едно, злият дух на диваците — друго.

Стамов вдигна ръка.

— Не става дума за духове. А за реално същество. За каквото говорят навред по света местните хора. Йети в Тибет, човекоподобна маймуна курупира в Амазония, горският дух патон в Калифорния, агове в Африка...

— И никой досега не ги е фотографирал — усмихна се отец Доминик. — Нито е донесъл скелет или поне едно зъбче от тях.

— Допреди години никой не бе виждал окапи, горската жирафа, и латимерията, и архитевтиса, гигантския кракен. Но се оказа, че съществуват...

Мисионерът се прекръсти три пъти:

— Зле е тръгнал светът, щом като културни хора почнат да вярват в зли духове.

Стамов поклати глава.

— Нали ви казах, не говоря за духове, а за живо същество. Не знам дали има снежни хора, за които допускат, че са последните оцелели австралопитеци, едни от най-древните прадеди на човека. На нас тримата...

Отец Доминик се прекръсти пак:

— Моля ви! Недейте с тая дарвинова ерес! Прадеди! Може на вас. И на Ратулу... Не и на мен...

Стамов го схвана като шега.

— Аз не се срамувам, че съм произлязъл от маймуна. Напротив, гордея се с постигнатото. Иначе, ако всичко ми беше дадено наготово от бога, подхвърлено като на просяк, щях да се чувствавам обидно.

И подметна:

— Нима не сте чували за говорещи лемури? За превърнати в лемури хора?

Двамата разговаряха на френски, затова Ратулу не ги разбираше добре. Той се бе загледал в нещо под съседния храст.

И изведнъж прошепна с пръст на устата:

— Третретрете!

Двамата се обърнаха към него.

— Ето! — той посочи влажната пръст. — Следите му!

Биологът се наведе. Наистина стъпките личаха ясно. Почти човешки, само че по-малки, по-тесни, с раздалечен от останалите пръсти палец. И само по показалеца се виждаше отпечатък на остър хищен нокът.

— Безспорно лемур! — рече замислен Стамов. — Ходи изправен. И по-едър от познатите видове.

Той се обърна към мисионера:

— Чувал ли сте за хадропитека? Голям човекоподобен лемур, от който са намерени само кости. Не е изключено и досега да се крие из най-затъntenите джунгли. Запазил се е поради суеверния страх на малгашите. Адмирал дьо Флакур, като се завърнал от Мадагаскар, разказвал и за него. Затова го взели на подбив, сравнявайки го с Джонатан Суифт.

— Хадропитекът, доколкото схващам, е животно — възрази мисионерът.

— Че кой спори? Животни сме и ние с вас, най-висшите, както настояват някои, но животни. Род Хомо в семейство Хоминиде от надсемейство Хоминоидеа, подраздел Антропоидеа, раздел Приматес. А хадропитекът е представител, може би също така най-висшият, в разряда Просимиа — полумаймуни. Ненаправно се твърди, че всяка легенда съдържа частица истина. Така смята и науката, науката без предубеждения. Малгашите са потомци на преселници откъм Индонезия. Преселението е започнало около десетия век преди нашата ера. А преди това? Вероятно е имало някакво негроидно население. Съществуват толкова предания за битки със свирепи джуджета. Не можем ли да приемем, че новодошлите са заварили някакво коренно население с дребен ръст, което при отстъплението си в горите се е съпротивлявало ожесточено. Оттогава останал споменът за злите горски духове стопани на земите.

Отец Доминик запита с явно недоверие:

— Да не би пък да ме уверявате, че това са вашите хадропитеки?

Стамов не чу въпроса му. Стоеше слисан над пресните дири, опипваше ги, измерваше ги.

Накрая се обърна към малгаша:

— Брате, на вярна следа сме попаднали! Да се надяваме, че ще намерим и майка ти!

При тия думи отец Доминик трепна. Значи напразно ги бе разубеждавал в съществуването на косматите джуджета, за които никой не биваше да знае. Защото това знание можеше да се окаже във връзка с другото знание, с неговата тайна. И да провали всичките му планове.

Той премисляше бързо, съпоставяше, сравняваше, издирваше случайно изтървана от българина дума. И подозрението му се усилваше все повече. Как не се бе усъмнил досега? Европейец, който се върти около пещерата на Лудия брат, около съкровището на Мисон...

Затова реши да го изненада с прекия си въпрос. Така и следователят обърква обвиняемия.

— Кажете ми направо, мосю Стамов, какво точно търсите тук?

Ботаникът се усмихна:

— Аз самият отдавна се опитвам да си отговоря. Официално издирвам във флората на Мадагаскар нови непознати видове. В същото време пък не мога да се отърва от идеята си да открия нервна система у растенията... А сега съм тук, защото с Ратулу сме тръгнали да дирим Зеления вампир...

— Какво?

— Дървото човекоядец! За пръв път ли чувате и за него? Побратимът ми ме убеждава, че то расте пред пещерата на третретрете.

Забавно му беше, като гледаше изуменото лице на събеседника си. И не можеше да си представи какво въздействие имаше това шеговито подмятане.

Мисионерът се сви, сгърчи се, зъл, настървен. Като звяр, готов за скок. Значи... Значи подозренията му се оправдаваха. Третретрете — това са косматите джуджета! И дървото човекоядец пред пещерата им! Нима нещо друго можеше да привлече нататък потайния българин, освен съкровището на Мисон?

Какво трябваше да стори сега? И то срещу тъй наглото предизвикателно изявление на съперника му? А че му беше съперник — вече не се съмняваше. Как трябваше да постъпи, за да го отстрани от пътя си? Защото не възнамеряваше да дели с никого. Цял живот бе мечтал само за това, за богатството — той, потомственият селски ратай. И сега — да дели! Нямахте да отстъпи, щеше да се бори... С всички средства...

Постепенно яростта му утихна. С ярост нищо не се постига. А с ум. Трябваше да се престори и той на наивник. Пък и друго не му оставаше. Сам, без носачи, без водачи не би достигнал целта. Сякаш бог му изпращаше на помощ тия двамата. Да се присламчи към тях, да стигне дотам. А после все щеше да измисли как да се отърве от тях...

Той прие най-смирен вид:

— Тъй и тъй изпуснах кръщавката. Те, съплеменниците на Ратулу, дори ще са доволни. На спокойствие, без мен да извършат езическите си ритуали. А сам не съм в състояние да се прибера, не познавам пътя. Имате ли нещо против да ме вземете със себе си? Пък и аз съм любопитен да видя дали съществуват вашите третретрете. Още по-любопитен съм относно дървото човекоядец...

Стамов се обърна към Ратулу:

— Съгласен ли си, братко?

Малгашът вдигна рамене:

— Трима са по-добре от двама в гората.

Така решиха да продължават заедно. Отец Доминик натика в една торба най-необходимото му за из пътя, а останалия багаж уви с непромокаемата наметка. Не свали от гърба си, въпреки че му тежеше, жилетката с динамитните патрони, които му бяха нужни не толкова за самоотбрана, колкото за разкъртването на пещерата, където беше скрито съкровището. В предстоящото пътуване, изпълнено с взаимно дебнене, тъкмо те можеха да се окажат най-необходими.

Поеха нагоре — отпред Ратулу, следван от Стамов и мисионера. Още от момче, като парижко гаменче, не понасяше никого зад тила си.

Ратулу спря. На пътеката лежеше, свряла главата и краката под черупката си, голяма лъчиста костенурка, наречена така поради подобните на символични слънца рисунки върху всяко от щитчетата ѝ.

— Добра поличба! — рече той. — Слънчевият знак!

Без да бъдат суеверни, спътниците му се ободриха от малгашкото предзнаменование. Но скоро се наложи да намалят хода. Пътеката стана по-стръмна, полазила по ръба на тясната клисура, в чието дъно на десетина метра под тях се провираше между каменните блокове, хвърляше се от праг на праг пенлив поток. От самия му бряг, залавяйки се с остриите си шипове от храст на храст, от дърво на дърво, се издигаше нагоре тънка лиана, за да развие зеления си кичур над върха на най-високото дърво над пропастта.

Ратулу цъкна с език:

— Лианата достига най-високото, защото я крепят други.

Не му възразиха Малгашкият фолклор е пълен с мъдрост. Задъхани от наклона, от жегата и душната влага, те продължиха да лазят нагоре.

Само мисионерът си помисли самоуверено: „Дано така ме подкрепяте и вие!“

Когато най-сетне достигнаха височината, пред очите им през пролуката на дървесните корони блесна отново острият връх.

— Амбихимицинго! — обясни Ратулу. Това значеше „Откъдето се вижда всичко“.

— Какво? — запита Доминик.

— Името на върха. В полите му има стръмни скали. Там е пещерата на третретрете. А пред нея — Зеленият вампир!

Мисионерът потръпна от нетърпение. Пигмеи, дърво хищник. И съкровището!

Динамитът щеше да разгони пигмеите, да разкърти скалите.

— Колко ни остава? — осведоми се за кой ли път той.

Ратулу се усмихна:

— Повече от едно сваряване на ориз.

„Сваряване на ориз“ е малгашка мярка за време. Гореще долу четвърт час. А беше ясно, че пътешествието им щеше да трае още дълго.

— Тази вечер! — сериозно отвърна момъкът.

Отстрани на пътеката се виждаше камениста грамада.

Зърнал недоумяващите им погледи, Ратулу допълни:

— Който стигне тук, оставя камък. От благодарност към духовете.

Стамов добави:

— А у нас са правели грамади за проклетие.

Отново поеха напред.

Внезапно ботаникът спря, забелязал, че непентесите край потока затварят капачките си.

— Днес ще завали по-рано — рече той.

Ратулу кимна:

— И то голям дъжд! Хайде да побързаме! „Майката на водите“ ще се разгневи. „Майката на водите“ на малгашки ще рече река.

Двамата европейци знаеха какво означава по тия места наводнение, затова почти тичешком се спуснаха подир водача си.

След като преминаха малка долчинка, обгоряла от пожар и вече отново обрасла от шубрак от диви портокали, по които подскачаха дневни лемури, шумни като ученици през междучасие, навлязоха в блатото.

Те знаеха, че такова място гъмжи от крокодили. Затова, преди да нагази във водата, Ратулу заудря шумно с длани по повърхността ѝ, последван прекалено усърдно от другарите си. Надявах се така, по малгашки, да подплашат страшните влечуги, да ги прогонят от брода.

Може би успяха. Никой не ги нападна. Само пиявиците.

Ратулу подхвърли една от своите неизчерпаеми поговорки:

— Когато се вардиш от крокодили, не виждаш пиявиците.

Тогавата плисна дъждът. Както обикновено с гръмотевици и вой на вятъра. Само водните капки бяха необикновени. Не капки, а водопади. Вече не се виждаше нищо, само вода — отгоре и отдолу.

Пред страха, че отзад може да бъде изненадан от някое влечуго, сега отец Доминик застана между тях.

Внезапно Стамов, който вървеше последен, извика. Доминик и Ратулу се обърнаха начаса. После малгашът се върна назад, а мисионерът хукна с всички сили през тресавището, което всеки миг набъбваше, надигаше се заплашително от прииждащото наводнение. Бе видял падналия във водата българин и малгаша, който се опитваше да го измъкне, докато наоколо им се струпваха, подали само очи и ноздри над водата, десетина огромни крокодила.

Както тичаше, хлъзгаше се, падаше и ставаше, мисионерът неволно си припомни чутата наскоро малгашка поговорка: „При оранта всеки гущер сам си пази опашката да не му я отреже плугът.“ Сега, в бедствието, и той щеше сам да се спасява. Нима трябваше да изчака ония двамата, та да загине ведно с тях?

Само той знаеше как успя да се измъкне от мочура и да поеме отново нагоре покрай другия бряг на рекичката. Рекичка! Всъщност това вече не беше и бухнала при наводнение река, това беше стихия, която се носеше с рев, повлякла камъни, изкоренени дървета и трупове на удавени диви свине.

Пътеката, по която се катереше, вече се бе превърнала в някаква червена пързалка. При всяка крачка той падаше и отново се свличаше

назад. Вместо напред — назад, към настигащата го стихия. А бурята не преставаше. И вятърът, и дъждът, и скърцането на дърветата, и ревът на водата, и трясъците на мълниите — всичко се сливаше в едно адско боботене. Изглеждаше оглушал, онемял, затъпял.

Останало бе едно желание, един стръвен порив — напред! Нагоре!

Когато достигна края на стръмнината, дъждът секна. Облаците се разкъсаха и слънцето отново напече, блеснало в милиони брилянти по водните капки върху тревите и цветята.

Земята димеше, водните пари се носеха в мъгливи повлекла, замрежили погледа. От дърветата отлитаха спотайвалите се досега птици. Закресяха лемури.

А долу, излязла от коритото, реката продължаваше да реве и да се пени.

Отец Доминик забърза. След щастливото си избавление вече не можеше да сдържа радостната си възбуда пред опияняващата близост на мечтаната цел.

Колкото и да ускоряваше крачките си, едва привечер достигна подножието на върха, който се открояваше внушителен и причернял върху аленото зарево на заника. Пое към показания от Ратулу каменен откос, като го сверяваше през минута със старинната карта. Нямаше съмнение! Всичко съвпаднаше! Всичко обещаващо успех! Не само лъчистата костенурка!

Закъсня малко — с не повече от половин час. Когато най-сетне се добра до площадката пред пещерата, навън бе притъмняло съвсем. Входът ѝ, тъй примамлив с онова, което криеше, както споменаваше Лудия брат, не можеше да се забележи сред естествените скални пукнатини.

Най-важното! Същото дърво, човекоядец или не, за което разказваше пергаментът, стоеше на означеното място. По-право не дърво, а гигантско подобие на агава, разперило тъмнозелени триметрови листа, осеяни с остри шипове. В средата на огромната им розетка се извисяваше петметрово стъбло, отрупано с бели цветове, от които се носеше упойващо уханье.

От цялата околност, дива и сурова, лъхаше спотаена невидима заплаха. И въпреки неудържимото му нетърпение, здравият разум все пак надделя.

Трябваше да почака до утре! Струваше му се, че наоколо се мяркат някакви безшумни сенки. Обяснението беше напълно естествено — внушение, следствие на суеверните брътвежи на малгаша и подозрителните подмятания на българина, с които като че ли умишлено целеше да го уплаши.

Пещерата нямаше да му избяга за една нощ. Той се покатери на най-близкото дърво, върза за един клон торбата с провизиите, за друг — жилетката с динамита и се разположи в едно разклонение.

Из гората виеха полумаймуни. От вейка на вейка скачаха макакови лемури. Ето един от тях се метна във въздуха, но отгоре му връхлетя хищна птица. Сова или ястреб — човекът не видя. В същия миг, като че ли напук на всички аеродинамични закони, лемурът прекъсна полета си и падна отвесно надолу. С тая ловка маневра спаси живота си. Тупна като топка на земята, а оттам светкавично се покатери по най-близкото стъбло.

Отец Доминик притихна, зърнал с края на окото си бавно приближаващия подобно на боа лемури ай-ай.

Без да го забележи, иначе тъй предпазливото животинче достигна на два метра от него. Спря се и започна да почуква по кората със средния си пръст. Ама какъв пръст! Сякаш само кост. По-скоро метална кука! После, чул каквото очакваше, лемурът загриза със зъби кората и мушна сухия си пръст вътре. Закачи тлъстата личинка и я измъкна начаса.

Като че ли най-много легенди се разказват за ай-ай. Малгашите са убедени, че който го убие, все едно подписва смъртната си присъда. Говорят и друго. Ако заспиш и той ти направи възглавница от съчки под краката — ще загинеш скоро, но ако възглавничката се окаже под главата — ще забогатееш.

Мисионерът вече нямаше нужда от никаква възглавничка. Богатството беше близо. Оставаше само да протегне ръка...

А цял живот не му бе вървяло. Време беше най-сетне да му провърви. Заслужаваше го. След толкова лишения и изпитания.

Нежелан бе дошъл на тоя свят. От никого. Даже майка му, родната му майка, го бе зарязала. Едни бедни селяни бяха отгледали подхвърленото дете. И да искаха, не биха могли да го глезят. Щом проходи, го изпратиха подир гъските. После — с овцете. Не бе

навършил десет години, когато го дадоха чирак при селския чорбаджия.

Година, две, три. Когато навърши тринайсетте, взе първото си самостоятелно решение. Избяга в града. Търсеше спасение там, а колко жестоко го посрещна той! Никой не му протегна ръка, никой не му предложи работа, никой не му даде коричка хляб.

Щеше да потъне от срам, когато измъкна неизядена кифла от кофата за смет. После почна редовно да претърсва тия кофи. Това беше първата крачка. Да не разчиташ на своя труд, а да се ползуваш от чуждото, макар и захвърлено. После от случайни другари научи повечко. Убеди се, че такива като него са лишени от правото да изкарват хляба си. А се срамуваха да просят. Просията им изглеждаше обидна, унижителна. Предпочитаха сами да си присвояват това, което име нужно. Проумя цената на парите. На тия пари, които се спотайват в чуждите джобове и които, за да ги ползува, трябва да си ги вземе оттам. С ловкост или със сила. А в града това не е чак толкова трудно. На село всички те познават. Следят всяка твоя крачка. В големия град никой не те познава, никой не се интересува от теб. Ражда се някаква стръв за придобиване. Да придобиваш, да трупаш вещи, да задръстиш дома си с вещи, потребни и непотребни, само и само да задоволяваш чувството си на притежател. Чувство, раздуто до абсурд. Че ти имаш повече от другите. Неудържим нагон за самоизтъкване. „Хипертрофиран култ към вещите — както казваше абат Амброзий. — Разкошът е всесилна съблазън на Сатанаила.“

С чувство, че оправя несправедливостта, Доминик измъкна първия чужд портфейл. После, окуражен, се залови с по-сериозни акции.

Докато попадна при следователя. И добре, че там се случи и абат Амброзий. Доверчив беше абатът. Той го отърва от следствие и на своя отговорност го отведе в манастира, той го направи монах.

Игуменът обичаше често да го поучава, да разсъждава гласно пред него, виждайки безспорната му интелигентност:

— Няма защо да кастрим клонките на отровното дърво, а да отсечем корените му.

За него цялото зло в града произтичаше от тая, както той я наричаше, „апокалиптична, сатанинска урбанизация“...

Отец Доминик не свари дори да извика. Отгоре му се нахвърлиха цяла тълпа дребни космати същества, които запушиха устата му, овързаха ръцете му и го свлякоха от дървото. Бяха се приближили безшумно, докато той се бе отдал на спомените.

Ех, ако ги бе усетил малко по-рано, щеше да възпламени поне един динамитен патрон! От тия, които останаха в жилетката му на клона.

Сега нямаше нищо. Безсилен бе да се съпротивлява срещу неподозираната сила на тия мълчаливи джуджета, които, без да губят време, го повлякоха към пещерата си.

Скалата се разцепи, каменната врата се завъртя безшумно и ги пропусна в тъмния отвор.

ЗЕЛЕНИЯТ ВАМПИР

С помощта на Ратулу Иван Стамов успя да се измъкне навреме от тинята. Защото крокодилите ги обграждаха настървено. След сухия сезон, когато гладуват, заровени в тинята, при първите дъждове те са особено кръвожадни.

Дватамата се озърнаха тревожно. Мисионерът беше избягал далеч напред. А водата се надигаше с всяка секунда. Вече достигаше до пояс. Нямаха никаква надежда да преминат застрашително набъбналото тресавище, и то обсадени от исполински влечуги, които извираха отвред, блъскаха се и се преварваха кой да докопа пръв плячката.

— На дървото! — взе единственото правилно решение Ратулу.

В следния миг побратимите се покатериха по многостволния фикус, заловиха се за най-долния му клон, от който се прехвърлиха на по-горния. Едва там, вече в безопасност, обливани от пороя, се сгушиха редом с примрелите от страх летящи кучета — огромните плодоядни прилепи, които при вида на неканените си съседи обърнаха към тях увисналите си кучешки глави и се озъбиха. Там бяха намерили спасение и две игуани, избягали от крокодилите, не от водата, от която въобще не се бояха.

А хищните влечуги не си отиваха. Струпани едно до друго, сякаш довлечени от пороя дънери, те стояха почти неподвижни, вторачили нагоре към клоните алчните си очи. И чакаха търпеливо. Тъй плътно един до друг, че Стамов неволно се изкуши да притича по гърбовете им до близкото, още незалято възвишение.

Най-сетне дъждът спря. Облаците се разкъсаха и слънцето блесна над света.

— Окото на деня! — зарадва му се Ратулу. Така малгашите наричат дневното светило на своя поетичен език.

Водата продължаваше да приижда с още по-голяма сила, повлякла дънери и копи сено, които се заплитаха в стъблата на залените дървета. Надигаше се все повече и повече. Не можеха и да помислят за слизане от дървото.

А наоколо животът гъмжеше. Едър паяк колкото юмрук притича по обраслия с мъхове клон, но срещнал лице в лице огромната богомолка тисма, мигновено отскочи назад. Спаси го само краткото ѝ колебание. След малко на неговото място допълзя друга богомолка, не по-дребна от първата. Двете тозчас преплетоха шипестите си „ръце“. Борбата бе кратка. Първата успя да налага главата на противничката си. И щом я изгриза, се отпусна на клона. Види се, пресищането и при насекомите е пагубно. Защото съвсем скоро до нея кацна трета хищница, много по-дребна. Победителката се опита да отстъпи. Беше се нахранила. Ала новата не я остави. Врълхлетя отгоре ѝ, предварително уверена в успеха си, и я сграбчи за главата.

Ниско над водата премина ято диви патици мандаринки. Видели струпаните крокодили, те отминаха нанякъде, последвани от едра чукоглава чапла.

Мълчал досега, Стамов рече:

— Какво знаеш за Зеления вампир?

Вълнуваше го тоя въпрос. Отговорът можеше да доизясни много от проблемите му. Едно едро растение е по-благодарен обект за изследване, отколкото обикновените насекомоядни дребосъци. Ако има нервна система, тя несъмнено трябва да се открие по-лесно.

— Какво да кажа? — отвърна Ратулу. — Така говорят. Голямо дърво, което гълта хора. Как изглежда? Не знам. Знам само, че го има. Ти като че ли още не вярваш?

— Защо да не вярвам? — сякаш се заоправдава Стамов.

Носят се и други мълви за дървета зверове: в Кашмир, в Америка, в Африка. Но дали са правдоподобни?

Повечето учени ги отричат, като се позовават на случая с Артур Амори, който писал научнофантастичен разказ за дърво човекоядец в Индия. А вестникарите го приели за чиста истина и почнали да го препечатват като достоверно лично наблюдение.

Други пък допускат, че тази легенда, поне за Мадагаскар, води началото си от времето на тукашните пирати, които със зловещи измислици се опитвали да ограничат любопитството на съперниците си към техния остров.

Наистина, защо да не вярва? Затова, че официалната наука още не го е признала? Официалната наука отначало е отричала и съществуването на насекомоядните растения въобще. И е бил нужен

авторитетът на Дарвин, за да се наложи правилното схващане. Та коя ли истина първоначално не е била отхвърлена? Нима и самият Стамов не беше жертва на същия скептицизъм в научния свят? Някога се подсмивали: „Растения хищници! Каква нелепост!“ Сега: „Нервна система у растенията! С какви глупости се занимават някои!“

Вече са известни петстотин вида насекомоядни. Защо да не допуснем, че има и петстотин и първи вид, още непознат на ботаниците? Съвсем наскоро не другаде, а в Европа, в Полша беше намерен нов вид гъба. И то гъба гигант с диаметър три педи.

Досега са познати тревисти хищници. Нима е изключено да се допусне, че това явление се е промъкнало и сред дърветата? Щом като има и насекомоядни гъби. Зеленият вампир пък може да не е дърво, както не е дърво столетникът, чието цветоносно стъбло достига дванадесет метра, както не е дърво и бананът.

Петстотин вида, а допреди сто години изцяло отричани! От тях шестдесет вида само лиани непентеси, епифити от Източното полукълбо. Освен това португалски мухоловки, които биват отглеждани в саксии, венерина мухоловка от Америка, залавяща жертвите си с листа, подобни на вълчи капан, алдровандата, която се среща из целия свят и използва същата бойна хитрост, само че в застояли води, сараценията, чиито ловни фунии достигат големината на непентеса. И колко още други, не по-малко различни по външен вид и по грабливите си похвати. Но всички обединени от едно — от способността да приемат животинска храна.

Ами петунията? Защо цветните ѝ дръжки са лепливи? Няма ли да се окаже и тя хищник, но още без предявени обвинения?

Роридулата от Африка, при все че няма нужда от животинска храна, лови насекоми, за да привлеча с тях паяците, които я опрашват. Змийската хурка държи пленени в цветовете си насекомите, додето я опрашат. После ги освобождава. Удивително, необхватно за човешкия ум е разнообразието, с което природата преследва целите си!

Сиви чапли в огромно ято се понесоха над блатото. Така правят те — точно половин час преди мръкване се прибират на дърветата, където нощуват. Жабите, прегракнали от радост сред обкръжилата ги отвред вода, започваха да се обаждат — отначало единично, в колебливи сола, после в надпяващи се многогласни хорове.

Развикаха се уплашени лемури, принудени от наводнението да не напускат дърветата, където ги бе заварила бедата; пред ужаса от клокочещите отдолу порои бяха забравили способността си на ненадминати скокливци.

Рой крилати термити, чиито планове за основаване на ново поселище бяха объркани от наводнението, изпърхаха като седефен облак над повърхността. Летящите кучета, вече примирени с присъствието на хората, се размърдваха лениво и едно подир друго, подобни на древни птеродактили, отлитаха да търсят любимите си плодове.

— Трябваше да убием един! — досети се сега Ратулу. — Както сме прегладнели.

Но беше късно.

— Нима щяхме да ги ядем сурови! — опита се да го успокои Стамов.

После отново замълчаха. Не беше място за разговор тук, над клокочещата отдолу вода, която престана да се надига, ала и не даваше никакъв признак да се оттече.

Налагаше се да нощуват там, на дървото. Вързаха се за клона: Стамов с колана, малгашът с една лиана. И скоро, капнали от умора, заспаха, стряскани често от провикванията на совите и уплашените крясъци на лемуриите.

Най-сетне се развидели. Заглъхнаха нощните шумове, почнаха дневните. Заскрибуцаха цикадите, разкряхаха се папагалите, закукаха кукувиците, запрелитаха едри водни кончета. Освежени от влагата, навред по дървета, храсти и лиани бяха нацъфтели безброй цветове. В някаква самозабрава природата беше изсипала тук цялата си щедрост.

Премръзнали от нощния хлад, Стамов и Ратулу се отвързаха от клона и разкършиха схванатите си стави.

Водата вече се оттегляше. Провесените по клоните и по грапавините на кората сламки и тиня показваха докъде бе стигнало най-високото й ниво. С нея бяха изчезнали и крокодилите.

Само след два часа реката се прибра в старото си корито, а върху малките възвишения сред блатото, вчера сухи, се бе натрупала повече от педя тиня.

Двамата се свлякоха от дървото и като шляпаха из калта, внимавайки да не се подхлъзнат, поеха отново пътя си. Гъвкави

змиорки се гърчеха в още неоцедените локви — за тях сега коварни капани. Стамов посегна към една от тях, но малгашът го спря:

— А бръмбарите! Само един стига да убие вол.

Биологът нямаше желание да проверява това. И отдръпна ръката си от водата, където плуваха огромни водни дървеници. Остави това на по-опитния Ратулу, който хвана две змиорки в съседната локва, където не се виждаха опасните насекоми.

Вече се измъкваха от блатото, когато пътя им пресече още неоттекъл се дълбок до колене порой, обрасъл в гъста тръстика. Ратулу нагази пръв. И само след секунда отскочи назад.

Стамов видя подалия се над повърхността досега спотаен крокодил, който бе захапал прасеца на малгаша. Но преди той да посегне за някакво оръжие, Ратулу с ловък замах заби ножа си в окото на влечугото. Смаяно от неочакваната болка, то пусна жертвата си и побягна.

Преминаха бързо потока. На другия бряг биологът прегледа раната, обеззарази я, за да не стане инфекция, и превърза крака.

Ратулу поклати глава:

— Непогребаните мъртъвци се превръщат в котки и ястреби. А добрите прадеди — в крокодили. Добри само за собствения си род.

После се усмихна. Под влиянието на Стамов понякога успяваше да проумее безсмислиците на племенните си суеверия:

— Изглежда, той е чужд прадядо!

След четвърт час достигнаха едно плоско възвишение, необичайно сухо след преминалия дъжд, обрасло изцяло с ниска мимоза, толкова чувствителна, че при най-лекото докосване перестите ѝ листенца мигом се събираха, дори целите стъбла се отпускаха като покосени на земята. Подир тях оставаше широка сребриста пътека, ще речеш, отъпкана не от двама души, а от цял полк войници.

Насред ливадата спряха да опекат уловената риба. Събраха сухи клечки и докато Ратулу нареждаше змиорките върху жаравата, Стамов се загледа в ясната дيريا през мимозената ливада.

Изпитваше нужда да говори, което не му се случваше твърде често. При това знаеше, че простата логика на неукия човек често се оказва по-близо до истината.

— Ратулу — рече той, — как ти се струва, има ли разлика между растения и животни?

Малгашът се замисли. Съплеменниците му никога не бързат с отговора си. И отвърна колебливо:

— Дървото си е дърво, змиорката — змиорка.

— А по какво познаваш, че едното е растение, а другото животно?

Тоя път малгашът отговори по-бързо:

— Дървото не мърда, змиорката мърда.

— Донякъде си прав! Движението е една от отликите. А какво ще кажеш за мимозата? Растение ли е? Мърда ли листата си?

Не го изрече, само го помисли. А коралите, морските гъби, мидите, зелената хидра — това са безспорно животни, макар и неподвижни.

И добави:

— Ами непентесът? Затваря ли си капачето? А слънчогледът следи ли с цвета си Окоето на деня? А водната лилия крие ли се вечер под водата?

Ратулу се сети:

— Растенията са зелени.

— Да приемем и това. Хлорофилът е един от главните признаци. Но тогава какво ще кажеш за гъбите? Ами за кускутата?

Може ли да му обясни цялата сложност на тоя процес?

С помощта на хлорофила растенията асимилират слънчевата енергия. Това се изучава в началните класове. И служат за основа на живота върху планетата. Но има изключения. Такива са гъбите, смятани също за растения, някои от тях използват органични отпадъци, а други са паразити, както и останалите растения готованци: кускутата, имелът, синята китка, рафлезията, които по начина си на хранене напълно са сходни с животните. Някои лишеи пък ядат не растения, а животински вещества, както и насекомоядните.

Ратулу премисляше:

— Непентесът е зелен, а лови насекоми. Какво е той?

— Няма съмнение — усмихна се Стамов. — Когато не хване плячка, се задоволява с това, което си приготви сам като растение. Животинките са му само добавка.

Стамов неволно цъкна с език. Каничката на непентеса достига метър дължина. Ами ако някак тая каничка израсне не повече, само двойно или тройно? Няма ли да се справи с лемур, та и с цял човек?

Щом като дребничката росянка в България в Австралия става четирипет пъти по-голяма? Правени са опити. Подхранваните с месо непентеси избуявали много по-бързо от съседите си.

Всъщност каква е разликата между растенията и животните? Основата и на едните, и на другите са белтъчните вещества. Дишат и едните, и другите. Еднакво предават и наследствените си качества с еднакви дезоксирибонуклеинови киселини, групирани по еднакъв начин в хромозоми. По състав хлорофилът и хемоглобинът си приличат извънредно много. С многократни опити е доказано, че и у растенията е възможно да се образуват условни рефлексии...

Змиорките, вече опечени, изпълваха въздуха с аромата си.

Двамата приседнаха до огъня и скоро от вкусните риби останаха само костите. Тогава, заситили глада си, тръгнаха отново нагоре по дирите на преминалия по същия път мисионер.

Слънцето вече полягаше над кръгозора, когато излязоха от гората и поеха към върха. Наоколо в избледняващи една зад друга вериги синееха планините, в чиито дълбоки долини блестяха прозрачнозелени езера.

Ратулу посочи едно от тях, най-голямото:

— Там живеят цацавовиндрано.

— Това пък какво е?

— Девойки. С руси коси. А крокодилите им служат като кучета.

— Хубави ли са?

— До полуда. С хубостта си отвличат младежите в подводните си дворци.

От дълбоките урви избликваше мракът, запълваше ги, преливаше като наводнение от катран, скриваше от погледа лазурните езера и полазваше към върховете. Пламналото от залеза небе бързо посивя, после от запад като копринена завеса го забули тропическата нощ.

Стъмнило се бе съвсем, когато изморените пътници приближиха пещерата. В тъмнината видяха изправеното като страж пред входа й чудноватото растение.

— Зеленият вампир! — прошепна Ратулу с пресъхнало от вълнение гърло. — И третретрете! — заекна, като посочи с пръст излизащите на площадката сенки.

Вече не беше в състояние да се владее. Тресеше се цял. Дори Иван Стамов, който никога не би повярвал в зли духове, усещаше как

гърдите му се стягат от ужас при близостта на тайнствените пещерни обитатели.

Бяха или хора пигмеи, или лемури. Може би същите хадропитеци, които учените толкова отдавна търсят. Но хора или животни — как щяха да ги посрещнат? Способен ли беше да им обясни добрите си намерения? Или преди да изчакат обясненията му, щяха да ги избият?

Двамата отстъпиха бързо и се спотаиха зад дървото, на което предната вечер се бе приютил мисионерът. Взряха се напрегнато, за да разберат какво точно става. Нямаше никакво съмнение. Не беше зрителна измама. От тъмния отвор се източваше многочислена тълпа съвсем ниски същества, обградили един човек, който стърчеше над тях като Гъливер сред лилипутите. Дърпаше се, блъскаше, риташе, ала напразно. Изглеждаше напълно безпомощен в множеството яки ръце, които го задържаха.

Отец Доминик!

Всичко ставаше в пълна тишина. Сякаш на ням филм. Или не, не съвсем тихо. Чуваха се задавените ругатни на мисионера, повече подхождащи на някой градски гамен, отколкото на духовно лице, и едва доловимо цвъртене като от орляк ловуващи прилепи. А наоколо не се мяркаха никакви прилепи.

Ето сенките избутаха пленника си до дървото. Заблъскаха го в гърба с някакви тояги. Всъщност не тояги, а копия! Значи не бяха животни, бяха хора. А с хора все имаше надежда да се разбере.

— Да им се обадим! — обърна се Стамов към Ратулу.

Малгашът потрепери:

— Не! Не сега! Сега правят... жертвоприношение!

Жертвоприношение! Българинът мигновено си спомни подробното описание на този ритуал в разказа на доктор Карл Лихе още през миналия век. На дървото людоед, на което тайнственото племе „мкодо“ принасяло в жертва някоя жена, за да се напие после с отделения от него наркотичен сок.

Нямаше съмнение. Похитителите изтикваха към Вампира пленника си, който се дърпаше с всички сили и крещеше, обезумял от ужас.

Стамов не успя да се овладее повече. Трябваше да направи нещо, да попречи на това убийство, което се подготвяше пред очите му!

Длъжен беше! Отец Доминик беше подлец. Избяга, въпреки че можеше да помогне при наводнението. Сякаш нарочно искаше да се отърве от тях. Стамов не беше мнителен. Този порок — проклятие за мнозина — му беше напълно чужд. И въпреки това не успя да се отърве от обзелото го чувство за нещо безчестно, позорно. Ала не беше отмъстителен.

Той изкреця:

— Спрете!

И се хвърли напред. Щракна фенерчето си, насочи светлият му сноп върху множеството. Въздействието превиши очакването му. Безшумни като привидения, всички се втурнаха към отвора на пещерата. Изоставиха обречения, които тозчас хукна към спасителя си да го прегръща и целува.

Смаян от това, което бе видял, въпреки че го бе предвидил, българинът се закова на място. Пигмеите се оказаха наистина лемури — ниски, космати, с големи уши като на прилепи и огромни като на кукумявки очи. Същински човешки карикатури. Бягаха, блъскаха се при входа и криеха с ръце очите си от светлината, която ги заслепяваше.

Един от тях случайно се блъсна в Зеления вампир. Пъргав бе, опита веднага да отскочи. Уви, безуспешно. Дървото звяр се оказа половко. Огромните му листа капани се хлопнаха шумно към стъблото. Притиснаха, скриха от погледа нещастника.

Макар и зашеметен от станалото, потресен, Стамов се спусна нататък — да помогне, ако може, на нещастника.

Забрави, че трябва да задвижва динамото.

Сякаш чакал тоя миг — угасването на светлината, — върху гърба му се метна някакъв лемур, по-смел, по-съобразителен от другите, сграбчи го за врата с яките си като стоманени щипци ръце.

В следната секунда побягналите в пещерния отвор негови сродници се върнаха назад и се нахвърлиха върху хората. И додето се опомни, додето проумее какво става, биологът се видя свален на земята и здраво овързан.

Убедени, че е напълно обезвреден, нападателите се втурнаха към хищното дърво, покатериха се по прилепналите едно към друго листа и по цветоносното му стъбло, след което започнаха да обират плодовете му, като се ритяха и блъскаха ожесточено.

Когато се върнаха, изправиха новия пленник на крака и заедно с мисионера ги повлякоха към бърлогата си.

А фенерчето остана там, дето бе паднало при краткото сборичкване.

ПОБРАТИМ

Единствен Ратулу успя да се изплъзне от нападателите. Когато третретрetre се нахвърлиха върху Стамов и падналото на земята фенерче угасна, малгашът се спусна с намерението да го вземе и да го насочи отново срещу завръщащата се озверена тълпа.

Не сполучи. В същия миг друг враг се метна на гърба му. Ратулу се наведе рязко и го прехвърли през рамената си. После хукна назад, подгонен от прииждащото множество.

Бягаше надолу по каменистата пътека, спъваше се, в тъмнината се блъскаше в храсти и стилове и непрекъснато се вслушваше в учестения тропот на късокраките си преследвачи.

Най-сетне шумът от стъпките им заглъхна. Ето достигна гората. И там, изгубил ума и дума, забравил, че третретрetre се катерят по-сръчно от хората, се метна на първия клон, от него се прехвърли на по-горния и на още по-горния.

Стреснати от внезапната му поява, се разкряхаха сънливи птици, разбягаха се с писък обикновени лемури. Спря се някъде на сред шумната корона, разтреперан, с блъскащо в гърдите сърце. Ослуша се. След избухналата врява трудно би могъл да различи друг шум откъм земята, ала все пак му се стори, че е избегнал опасността, че се е отървал...

Спазъм стисна гърлото му. Изоставил бе побратима си, с когото само преди ден се бяха клеили във вярност! Всеки знае, нарушената кръвна клетва се наказва най-жестоко. Поговорката казва: „Думата бие по-далеч от пушка.“ Дадената дума при побратимяването пък бие още по-далеч.

Трябваше да се върне, да го спаси, да опита поне! Длъжен беше! После да потърси майка си. Нали за това тръгна с вазаха, да дири Веломоди? А не смееше. Нямахше сили да се отдели от клона. Леден гърч стягаше гърлото му. Ако бяха крокодили, щеше да се нахвърли отгоре им дори с голи ръце; ако бяха хора, десетки хора, пак щеше да се бие.

Срещнал бе третретрете! Няма нищо по-зловещо. Те са всесилни и безсмъртни. Всесилни! А защо не успяха да го догонят? Той се оказа по-бърз от тях. Тогава...

Ала каквито и да бяха, трябваше да се върне в пещерата! Да опита! И ако му е писано да загине — да загине, но честно!

Не помогнеше ли, щяха да се окажат прави съселяните му, задето го нарекоха подлец. Защото не бе заровил в родовия гроб баща си, защото не бе потърсил майка си. И заради другото — заради Рафуцибе, милоликата девойка, за която искаше да се ожени. Рафуцибе беше дъщеря на андриан, от старите благородници, а Ратулу — на хува, обикновен селянин. За такъв неравен брак казват, че мъжът е откраднал на жената прадедите ѝ ведно с благородната ѝ кръв, за да я предаде на потомството си. За такова престъпление някога продавали в робство жената. Сега и двата рода — и андриан, и хува — се отричат от младоженците. А това не беше по-леко наказание — хора без род, хора за презрение...

То всъщност, като погледнеше назад, целият му живот беше все не така, както го изискват правилата. При раждането на детето всички трябва да го благословят: „Да станеш знаменит крадец на добитък!“ Но слисани от лошата му зодия, бяха пропуснали това. Сега не, но някога кражбата на добитък от съседното село е била признак на смелост, на възмъжаване. А той, когато порасна, не спази обичая. Предишният мисионер, който го научи да чете, наричаше всяка кражба, та дори и тази, ритуалната, грях.

Веднъж, когато се зададе облак скакалци, които заплашваха да унищожат цялата реколтата, Ратулу с няколко свои другари се спусна да помага на жените при жътвата на ориза. Да го опазят от ненаситните гадина. Но жътвата е женска работа, както раждането на децата. Мъжете само орат и засяват. За това пак го взеха на подбив.

Пък и опитите му да се опълчи срещу Икутубекубу, да въвежда нов ред в селото, да направи кооперация и други странни другоземски нововъведения, за които бе подочул, докато се намираще в Тананарив като возач на рикша, пък и после, след разговорите си със Стамов, настройваха против него „бащите“ — старите.

Напразно опитваше да се защити с древната поговорка: „Отъпканата пътека е път за страхливеца.“

Вече се спускаше към земята, за да се върне обратно при пещерата, когато на долния клон съгледа една по-особена сянка. Взря се уплашен. Наистина беше рангутру — страшен хамелеон и казват, зъл дух. Примамвал хората, за да ги изяжда. Затова под клона, където се е заселил, земята бивала посипана с човешки кости. В тъмнината и от бързане Ратулу не бе погледнал под това дърво.

А защо за другите хамелеони се смята, че живеят без храна? Безсмъртни били, не ядели. Странно, едни ядат, други — не...

Тогава чу врявата на фосите. Те са самотни ловци. Събират се на групи само през любовния период. Ратулу се поколеба. Знаеше, макар че обикновено избягват човека, в такива шайки те са опасни, нападат настървено. И докато прецени, че ако слезе на земята, има повече изгледи да им избяга, те му отсякоха пътя. На клоните под него се метнаха седем-осем едри фоси, на вид нещо средно между куче и невестулка, и зафучаха яростно насреща му. Една опита да го нападне, но той я пресрещна във въздуха с крак и я отблъсна. После, пъргав като игуана, се заизкачва към върха, преследван от настървените хищници.

Едва сега забеляза, че друг го е изпреварил и бързо се катери пред него. Клетият индри, късоопашатият лемур, скимтеше като дете навръх дървото, безпомощен като никога. През деня той скача по дърветата така ловко, че не можеш да го проследиш с поглед. Но сега, на тънката вейка, откъдето не можеше да се прехвърли на съседното дърво, а не дръзваше и да се спусне надолу, защото там го очакваха най-опасните му врагове, той се тресеше от страх.

Фосите фучаха, ръмжаха и ту една, ту друга опитваше да се изкатери по ствола, на който бе увиснал човекът. Ратулу отчупи един клон, за да се отбранява срещу острите нокти на нападателите.

Според малгашите фосата е лют звяр, опасна не само със зъбите си. По-опасна, защото можела да гаси огън, да рови земята. Убивала кокошките само с миризмата на задните си жлези. Била силна като лъв и нощем разкъсвала и най-едрите добичета. Стамов твърдеше, че когато е сама, тя е опасна единствено за лемурите и пилетата. Но Стамов може да е учен, ама не е местен човек. Отде ще знае всичко?

Това наистина беше прекалено — гонен от третретрете, Ратулу бе попаднал между три заплахи: отдолу фосите, отстрани рангутру, отгоре индри. Индри го наричат вазахите. Защото, когато го видели за

пръв път, някой малгаш посочил с пръст и рекъл: „Индри!“, което на неговия език значи: „Ето!“ Местните хора го наричат амбоанала — горско куче. Разправят, че някога го използвали за лов на птици. Смятат, че е жрец на слънцето, защото сутрин му се покланя. Убийството му е строго фади. „Бащите“ твърдят, че умрелите родители се превръщат в индри. Затова, когато някой хвърли копие по него, индри го връща обратно и поразява ловеца право в сърцето. Кое е вярно, кое не?

ПЕЩЕРНИЯТ ГРАД

Вече напълно убеден в превъзходството на похитителите си, мисионерът се бе оставил да го завлекат навътре. Ала Стамов се дърпаше и крещеше, опитваше се да обясни:

— Не съм враг! Не съм враг!

И на малгашки, и на френски:

— Аз съм ваш приятел!

Напразно. Дребните космати същества не го изпускаха от ръцете си, сякаш не от мускули и кости, а от стомана. Настойчиво го отмъкваха към вътрешността, без да употребяват копията си. Ясно, не възнамеряваха да го убиват. Нужен им беше за друга цел. Каква ли? Впрочем каква друга освен тая, на която преди малко бяха обрекли отец Доминик?

При входа множеството спря. Какво ли ставаше? От пещерата се подаде някаква дълга шия с малка птича глава на края, после огромно туловище и два масивни крака като дървени стълбове, които движеха това пернато чудовище.

Някаква птица безспорно. Нещо като щраус. Но щраус, висок пет-шест метра!

Кое биоложко сърце не би трепнало при такава среща? Дори в още по-драматична обстановка.

Та това беше той, гигантският мадагаскарски щраус воромпатра, наречен от учените епиорнис — голяма птица, която всички смятат за отдавна изчезнала. Мохамеданите са я кръстили Рух. Синдбад Моряка видял Рух, която отнасяла в ноктите си слон. Обаче епиорнисът не лети, въобще не би могъл да полети при огромната си тежест. Марко Поло се опитва да ни убеди, че само едното му перо е по-голямо от човек. Най-пълното му описание на времето е дадено от злополучния адмирал Етиен дьо Флакур в неговата „История на големия остров Мадагаскар“ още през седемнадесети век. Но това описание се сторило на съвременниците му толкова неправдоподобно, че нарекли книгата му „Басни на пътешественика“.

Стамов забеляза и другото, което го слиса не по-малко. Птицата чудовище не беше сама. Водеше я, вързана за врата, човек, не лемур, съвсем гол русокос мъж, който пристъпваше пред нея бавно, забил поглед в земята, без да поглежда встрани.

Бял човек сред лемуриите! Какво диреше тук? Дали не би могъл...

И Стамов му извика на френски:

— Човече, помогнете!

Повтори на английски. На български.

Мисионерът изсумтя до него:

— Оставете! Снощи си продрах гърлото подире им. Не отговарят. Като глухонеми.

Русият мъж продължи пътя си съвсем безучастно, сякаш нищо не виждаше около себе си, сякаш нищо не чуваше.

После се подаде втори епиорнис с водача си, също светлокос. И трети. Стамов забеляза, че на левия птичи крак беше завързан някакъв камък. С особена правоъгълна форма, с особени драскулки по него. На какво ли му приличаше? Къде беше виждал нещо подобно?

Подире им две също тъй руси голи жени избутаха навън по гръб огромна костенурка. Една от тях, които днес се намират само като изкопаеми и са толкова големи, че върху черупките им биха се сместили няколко души наведнъж. Нима и тя беше оцеляла тук, в тая пещера? А защо само тук? Кой я бе запазил — лемуриите или хората?

Не му остана време да си отговори. Лемуриите го повлякоха отново към вътрешността, безшумни като преди. Бавни, ала непоклатими, настойчиви като валяк, стиснали го с ръце като клещи.

Ставаше все по-тъмно и по-тъмно. Накрая го обгърна пълният мрак, такъв плътен, непрогледен, какъвто съществува само в пещера. Или не, не пълна тъмнина. Понякога виждаха ниско под себе си светещи очи. Кръгли, подобни на фосфоресциращи жълти опали, вторачени, зли, вдъхващи ужас. Зловещи привидения, но привидения с яки мускули. Повлечени от безпощадната им хватка, пленниците се спъваха в неравностите, залитаха, ала не падаха — жилавите ръце не ги изпускаха нито за миг.

Наоколо се чуваше леко шляпане на крака, удряне на копие в копие, други неизвестни скърцащи звуци. Но никакъв глас, никаква дума.

Как се разбираха помежду си победителите им?

Все по-навътре! По-навътре! Накъде ли? Какво ли ги очакваше там, накъдето ги водеха?

Внезапно човешки глас процепа заплашителната тишина. Човешки вик. Вик на ужас, на безмерно отчаяние:

— Хора, помощ!

Женски глас. На малгашки език:

— Моля ви, помогнете!

Отец Доминик намери сили да запита:

— Коя си ти?

— Веломоди! — отвърна гласът. — Пленница на третретрете!

Нито мисионерът, нито Стамов успяха да довършат тоя разговор. Стражите им ги заблъскаха грубо и ги повлякоха тичешком напред, докато женските писъци заглъхнаха из подземните коридори.

Най-сетне спряха. Спряха за секунда-две. После ги тласнаха напред. Преди да си даде сметка, че е политнал в празното, Стамов се стовари на дъното на някаква яма. Редом с него падна и другарят му по участ, който простена болезнено. Види се, бе се ударил по-тежко.

И толкова. Отново тишина. И мрак. Пълен мрак. Дори без просветващите огненожълти зеници.

Стамов се изправи. Нямаше нищо счупено. Опипа пода, стените — гладки каменни стени, чийто край не можеше да достигне с ръце.

— Отче! — повика го той. — Покачете се на гърба ми! Дано достигнете края на стената!

Мисионерът се покатери върху раменете му с пъшкане, протегна ръце и се хвана в ръба на ямата. Не прецени какво би постигнал с това. Обезумял от страх, той се поддаде на инстинкта си като дивият звяр, който търси свободата. С неподозирани сили се вкопчи в спасителния ръб и се преметна горе. Измъкна се от ямата. После затича слепешката в мрака.

— Отче! — провикна се отдолу Стамов.

Остана сам. Напълно безпомощен. Трябваше да чака. Нямаше друг изход. Да изчака края си в обятията на онова ненаситно зелено чудовище.

Зеленият вампир съществуваше, вече нямаше съмнение!

И защо да не съществува? Има водорасли пигмеи и водорасли гиганти, като неколкостотинметровата макроцистис. Има дъбове джуджета в японските саксии и дъбове великани. Има треви едва

израсли над земята, има и огромни — бамбукът и бананът. Защо тогава да няма насекомоядни великани? На остров Сахалин обикновени растения достигат височина пет-шест пъти превишаваща нормалната. Защо и на Мадагаскар да не съществуват подобни условия, щом като са могли да се появят исполински птици и костенурки?

Изведнъж в далечината проехтя ужасеният вик на мисионера. Шум от борба и гневни ругатни. И само след малко той се строполи върху Стамов, който падна ведно с него.

Когато двамата се изправиха отново, биологът подметна, тоя път не без укор:

— Е, какво? Не ви се удаде да ме изоставите!

Мисионерът смотолеви несвързано:

— Аз не... Аз само да проверя... Да видя коя е тази Веломоди.

Стамов вече се досещаше коя е.

— Майката на Ратулу е отвлечена от третретрете.

Навярно е същата. Но къде ли е сега самият Ратулу? Мисионерът измърмори:

— И с него, и без него — все това! Все на Вампира! Замълча, вледенен от страх. Мълчеше и Стамов. Та какво ли имаха да си говорят? Стамов изведнъж възкликна:

— Та това е печат от Мохенджо Даро! Мисионерът извърна глава към гласа му. Какво ли му бе станало? Полудял ли бе вече клетникът от преживяното?

А българинът не спираше:

— Камъкът върху крака на епиорниса. Видяхте ли го? Точно така изглеждат печатите от Мохенджо Даро.

— Е, какво от това? — не се стърпя отец Доминик.

— Мохенджо Даро значи „Селище на мъртвите“. Древен град в долината на Инд. Отпреди пет хиляди години. Днес в развалини. Но личат неколкоетажни къщи. С водопровод и канализация.

— Кой са живели там?

— Това не е известно. Намерени са кости на хора от всички раси. И статуетки, и зарове, и печати. Но дали са печати, или амулети? С някакви знаци по тях. Приличат и на критско-микенската, и на хетската писменост, и на ронго-ронго от Великденския остров, и на древните китайски йероглифи.

Не се доизказа. Та то изглеждаше тъй нелепо, фантастично — това му хрумваше. На Мадагаскар се среща жив епиорнис с бронзов пръстен на крака отпреди пет хиляди години. И на него печат. Като тия в Мохенджо Даро. Какво означаваше това? Дали тогавашните жители край Инд бяха идвали насам? Или на самия Мадагаскар бе съществувала подобна неизвестна култура? Защото всички идеограми, възникнали от рисунъчното писмо, по света са сходни, произлизат от схематизирани реални образи, всяка писменост започва така.

Но това? Това беше съвсем абсурдно — лемуриите, които ги бяха пленили, да притежават писменост, макар и примитивна. Преди да приеме това, трябваше да допусне другото — че тия лемури не са животни, а разумни същества, достигнали върха на разряда Полумаймуни, както човекът е върхът в разряда Примати.

Всъщност кой би попречил на еволюцията да стори това? От многото нейни закони един от най-безспорните е законът на цефализацията — съсредоточаването на нервната тъкан в предната част на животинското тяло и постепенното оформяне на главен мозък. Лемуриите притежават ръце и отлична обмяна на веществата, способна да осигури изхранването на един голям мозък.

А нямаше защо да го допуска. То изглеждаше ясно. Лемуриите, които ги бяха пленили, не бяха животни, бяха почти хора, с копия, с градове, с жертвоприношения. Животните не държат пленници, не ги принасят в жертва.

И пак съмнението: а мравките? С техните пленници — листните въшки?

Наистина, не отиваше ли твърде далеч? Друг разум на планетата! А защо не се е изявил досега? Погледнати отвън, някои съжителства на съвсем низши същества изглеждат разумни. Пчели, мравки, термити. А са животни със сложни инстинкти, в целокупността си почти съзнателни, но все инстинкти.

Защо тия лемури мълчат? Възможен ли е разум без език, без говор, без предаване на информация?

Ако беше така, тогава нямаше да му изглеждат тъй неправдоподобни хипотезите за съществуването на някаква си Лемурия, потънал континент с прастара цивилизация, последната останка на който е Мадагаскар.

Толкова хипотези! Една от друга по-изящни, по-романтични! Коя е вярната? А може би някоя друга, още неродена. Твърде много очарование крие хрумването на Вегенер за плаващите континенти. Фантастично, импозантно. Някога, в младостта на планетата Земя сред единствения земен океан Панталаса се извисява единствената суша, огромната пра суша Пангея. По някакви причини тя почва да се разпада на огромни отломъци, които тръгват в разни посоки. На юг се придвижва Гондвана, Южният праматерик, който, от своя страна, се разкъсва на няколко различни по големина континентални блока. Южна Америка поема на запад, Антарктида и Австралия — на юг, Африка и Индустан — на север. Как другояче можем да си обясним поразителното съвпадение на бреговете им очертания, присъствието на торбести животни в Америка и Австралия, двойнодишащи риби — може би прадедите на земноводните — в Америка, Австралия и Африка, различните видове боа във всички тропически земи? Също и бягащите щраусови птици щраус, нанду, ему, каузар.

И какво въображение е нужно, за да се свърже раздалечаването на материчите с хипотезата за разширяващата се Вселена! Ведно с всички галактики, с всички звезди и планети. Ведно с нашата Земя. Да си представиш своята планета като леко надутото гумено балонче, върху което са налепени изрезки от хартия, все едно континенти. Надуваш балончето. И с достатъчно фантазия се връщаш няколкостотин милиона години назад, за да наблюдаваш модела на разширяващата се Земя и раздалечаващите се „континентални платформи“.

А Мадагаскар? Къде е неговото място в тая проста схема? Навярно е свързан с Африка, от която посредством Мозамбикския пролив все още продължава да се раздалечава.

Хипотези, хипотези! Плод на сухи изчисления или родени в творческо опиянение. Още неразкрил загадката на Атлантида, човешкият дух роди загадката на Лемурия, прародината на лемуриите, изчезнала не по-малко мистериозно от Атлантида.

Какво ни пречи да допуснем, че Лемурия се е разпаднала на две — Мадагаскар и Антарктида? Животинското ѝ население се е запазило на Мадагаскар като в огромен палеонтологически резерват, подобен на резервата Австралия, а в Антарктида то не е оцеляло при настъпилото заледяване?

Защо не? Някоя от днешните хипотези не е в състояние нито да докаже, нито да отрече напълно съществуването на Лемурия. Дори хипотезата за трансгресиите. Лемурия може би е съединявала Африка и Азия. И е потънала. Потънала е сред вълните на залелия я Индийски океан при страшен катаклизъм. А островите Мадагаскар, Маскаренски, Сейшелски, Коморски и Амирантски са остатъци от този материк, още непотъналите планини на някогашната Лемурия.

Че е имало просторна суша в Индийския океан, говори присъствието на атоли и коралови рифове, които се образуват върху потъваща суша. Дъното под Малдивските острови представлява плато на дълбочина триста-четиристотин метра, върху което се извисяват атолите.

Подобни явления се наблюдават и днес. При земетръс в Чили се спуснала в морето брегова ивица с ширина двадесет-тридесет километра. За няколко секунди се намерили под водата двадесет хиляди квадратни километра. Защо да не допуснем, че това може да се случи и другаде? И по друго време?

Стамов усещаше мъчителни тръпки по цялото тяло. Струваше му се, че ще полудее. От тъмнината, от безпокойството, от недопустимото допреди няколко дни предположение — за други разумни същества на нашата планета, за тяхното създаване, за цивилизацията им, за предстоящата им гибел... Защото нямаше съмнение, че загиват. Че отстъпват пред човека, заврели се в последното си укритие.

Възможно ли беше това? Друго разумно същество?

Защо пък не? Съвременният човек не произлиза направо от неандерталеца. А разумността на неандерталеца не се оспорва. Пък и тая на синантропа, на зинджантропа. И кой знае на колко още вида, опитали да станат хора, но загинали преди това. Може би унищожени от нашия прадядо, от хомо сапиенс.

Прекъсна го гласът на мисионера:

— Мосю, спите ли?

Той трепна.

— Не! Защо?

— Помислих, че спите. Пред ужаса на всичко, що ни предстои.

Отец Доминик почти простена:

— По-добре да бях вече умрял, да не изживявам отново тоя ужас!

Стамов опита да се пошегува. Шега с пресъхнали от страх устни:

— Знаете ли какво казва за случая малгашката поговорка?

— Какво?

— По-добре да умреш утре, отколкото днес.

ВЕЛОМОДИ

Залитайки от изтощение по своя безкраен кръгъл път, клетата жена продължаваше да натиска лоста на скърцащото колело.

Нощем вършеше тая работа тя, денем — спящата сега няма блондинка. А познаваха кога е ден и кога е нощ по бледия здрач, който се процеждаше високо горе през някаква скална пукнатинка в пещерния таван.

Нощ подир нощ — десетки, стотици, навярно хиляди нощи! Отначало се опитваше да ги брой. Но се обърка. Знаеше, беше тук отдавна, много отдавна, цяла вечност. И щеше да си остане до края. Да върти това противно дървено съоръжение, към което я бяха завързали похитителите ѝ.

Жената, която спеше наблизко, не изглеждаше нито нещастна, нито щастлива. Подобна на цялото стадо хора добитъци, които третретрете затваряха нощем в оборите, които развъждаха така, както малгашите развъждат зебутата, кокошките и прасетата. Не роби. Робите говорят, робите търсят свободата. Тези не. Тези не знаеха какво е свобода. Когато ги натиряха навън, дори не помисляха да бягат. Работеха, без да ги надзирава някой, а вечер сами, пак без подкана, се завръщаха в оборите си, тъй както домашните животни се прибират от паша.

И все пак представляваха нещо повече от добитък, защото същността и възможностите им бяха човешки. Можеха да изпълняват самостоятелни задачи, а не само като зебутата да теглят ралото.

Когато я плениха, Веломоди попадна първо в техния обор. Опита се да ги заприказва. Напразно. На всичките ѝ въпроси те отвърщаха с глухо ръмжене и с празни ококорени очи. Какви бяха те? Как бяха попаднали тук? Може да са били някога хора. Не и сега.

Тези хора добитъци извеждаха на паша огромните вормпатри, те пасяха и гигантските костенурки, те беряха плодове в гората и ги носеха в пещерния град. Те ловяха риба и птици.

Няколко дни след заробването ѝ Веломоди беше изпратена с десетина бели жени да пасе костенурки. За да ги изкарат по-бързо до поляната, ги извличаха по гръб и после ги обръщаха.

Още първия ден Веломоди опита да избяга. Но я заловиха. Заловиха я не третретрете, а същите жени, с които беше излязла на работа. Същите робини не ѝ позволиха да се спаси. Нищо не ѝ сториха, само я задържаха.

Тя опита повторно. По-хитро, по-умело. Успя да се измъкне от пастирките на костенурки. Ала налетя на група плодобрерачи, които я върнаха в пещерния обор.

Още същия ден разбра как ловуват. Из цялата околност бяха пръснати ловни приспособления: капани, примки, самострели на ловни ями, прикрити с лиани. И устройства като винтери, които позволяваха на рибата да влезе в тях, но не и да се върне обратно в реката. От всеки капан, от всяка яма водеше канал до пещерата, където дивечът падаше направо в съдове с вряла подземна вода и се сваряваше. А на хората добитъци оставаше само да разнесат готовата храна по килиите на господарите си.

Вързаха я на колелото. И оттогава все това убийствено, безкрайно въртене в отъпкания от хиляди стъпки кръгъл коловоз в скалата.

Два пъти в денонощието глухоняма руса жена им носеше храна, по същото време, когато разносяха храна и на третретрете. Ако не са белите хора добитъци, стопаните им ще умрат от глад. Защото не вършат нищо. От толкова години живееше тук Веломоди. Очите ѝ бяха попривикнали с мрака, а слухът ѝ се бе развил неимоверно, както у слепците. Главно с ушите си се оправяше в черния свят, който я обграждаше.

Все още много явления в този тайнствен град оставаха неясни, ала и много бе успяла да разбере. Не толкова от лични наблюдения. Главно от разговорите си с Аз — младия лемур, с когото се бе сдружила, докато той беше още дете.

Изгаряше от огън. Преди много години. Тресеше я. А нямаше кой да ѝ поднесе поне глътка вода, да я освободи за малко от колелото. Всеки път, когато се строполеше от изтощение на пода, заместничката ѝ се нахвърляше върху нея, заставяше я отново да поеме задължението си.

Тогава се бе явил Аз, единственият сред това жестоко население, който бе проявил жалост. Едно момче лемурче. Бе й подал вода. И сам бе натиснал лоста, докато тя, легнала настрани, опитваше да набере нови сили.

Така започна близостта им. Странна близост! Между два свята. Бавно и настойчиво Веломоди бе успяла да го научи на своя език. Неговия не успя да усвои. Ухото й не бе нагодено да улавя високите тонове, с които разговаряха поробителите й.

Вече знаеше, че третретрetre не работят, че по цели дни и нощи прекарват в бездействие, сврени всеки в своето убежище. Само ядат и пресмятат, броят богатствата си, радват им се.

Всеки сам. Никога не бе забелязала лемури заедно, в приятелска близост. Когато се срещнат двама, то е или да се сбият, или да побегнат уплашени един от друг. Събират се само когато трябва да пренесат някого в жертва на Дървото Бог. Тогава се проявява нещо като ред. Силния, оня безпощаден sameц, от когото всички поотделно треперят, дава знака. Той се хвърля пръв върху набеязаната жертва. Той води дружината из гората на лов за хора. Тежко томува, който не му се подчини. В това общество, където само физическата сила е закон, Силния всъщност представляваше цялата законност. Третретрetre нямат други богове — само него, кръвожадното дърво убиец. И му предлагат жертвоприношенията не от верска ревност, не от почит, не дори от страх, а от жажда за упойката, която получават от него. Защото плодовете му съдържат нещо, което предизвиква сладостна сънливост, неопишуемо блаженство, райски сънища.

До тези плодове може да се достигне безнаказано само докато листата на хищника са свити, заети със смилането на плячката си. Затова третретрetre ловят пленници — да омилостивят с тях жестокия си бог, та да им дарява заключената в плодовете му наслада.

А когато не успеят да хванат човек, те му предлагат свой събрат. Най-често някой вече застарял или болен, неспособен да се отбранява.

Ето и сега. Стражите още не бяха отвели новите пленници към ямата затвор, когато тълпата се нахвърли яростно върху щастливците, които бяха сварили да оберат вълшебните дарове на Дървото Бог.

То беше нещо отвратително — тая беззвучна, настървена схватка, от която се чуваха само ударите и шляпането на босите крака по пода.

Веломоди си представяше ясно какво става в момента. Всеки гледа да отмъкне късче от някой плод и да се завре в бърлогата си, преди да са му го отнели. Да залости вратата си и да го изгълта. После да се отпусне в блажената си дрямка. И да дреме, додето тялото му отново почувствува нужда от упойката.

За тази кратка забрава бяха готови на всичко. Да бродят цели нощи из горите за изпълнения с рискове лов на хора, да се бият до смърт със сънародниците си, да им отмъкват плодовете от скривалищата.

Никой не признаваше никого — ни брат, ни сестра. Ни родители. Та какви ли родители бяха те! Децата живееха при майките си, докато поотраснеха. Но щом станеха достатъчно силни, изгонваха ги от килиите и заемаха местата им. А клетите майки, останали беззащитни из подземните улици, скоро биваха отнасяни на Дървото Бог. Такава беше участта и на бащите, макар че никой не знаеше кой е баща му. Когато позастарееха, все се намираше някой, който да им отнеме дома с богатствата. Колкото и да се пазеха, колкото и да хитруваха. Когато откренеше вратата, за да вземе храната си, изнемощелият вече не можеше да я затвори тъй бързо, че да не позволи на младите да го извлекат отвътре.

В народа на третретрете няма старци, няма почит към тях, което за един малгаш е върхът на безнравствеността.

Изглеждаше, че страстите утихват. Вратите, каменни плочи на каменни панти, се захлопваха една подир друга. Замаяните, опиянени лемури се отпускаха в сладостното си безделие.

Тогава избухна нова почти безшумна врява. Веломоди си даде ясна сметка какво става. Някой, зашеметен от упойката, бе забравил вратата си отворена. А друг, може би в схватката не сварил да се добере до блаженството, я бе открил. И се бе втурнал вътре да отмъкне каквото свари.

Малгашката знаеше. Много пъти Аз ѝ го бе обяснявал с болка в сърцето. Алчни бяха третретрете, ненаситни да събират вещи в домовете си. Да трупат, да трупат. Толкова, че препълваха стаите си, а те се принуждаваха да спят върху награбените си богатства в най-неудобни положения, почти опрени в тавана.

Кражбата не остана незабелязана от другите. Сякаш чакали само това, безброй лемури нахлуха в оплячкосания дом. Замъкнаха с тропот

и звън кой каквото докопа. И отново настана тишина. Дори обраният собственик не се показва навън. Макар и със закъснение, залости вратата на опразнената си бърлога.

Никой лемури не смее да премине по тъмните коридори сам. Излиза едва когато бъде подаден общият сигнал за жертвоприношение или за грабеж на неблагоприятен съгражданин. Който се мерне по друго време, рискува да бъде нападнат, особено когато няма пленници, и отнесен за омилоствивяване на Дървото Бог.

Веломоди не престава да върти колелото. Беше свикнала с всичко това, ала все още непримирена. И може би тъкмо това я крепеше. Ако изгубеше надежда, ако се предадеше на отчаянието, навярно щеше да загине.

Отначало се надяваше, че мъжът ѝ ще я потърси. Ще я намери. И ще я спаси... Но той не се обади.

Очакваше спасение и от сина си. Ратулу тогава беше още дете. Но вече трябва да е израсъл силен младеж. Уви! И Ратулу не дойде! Какво ли бе станало и с двамата? А знаеше, обикновен човек е безсилен срещу жестокостта и коварството на третретрете. Никой, попаднал в лапите им, не бе успял да се измъкне.

Но се надяваше, все се надяваше...

И преди малко. Не се и съмняваше, че двамата мъже, които лемури отведоха навътре, са пленници, безпомощни като нея. И все пак не успя да съдържи вика си за помощ. Как ли щяха да ѝ помогнат? Ако не утре, то след няколко дни те също щяха да заситят чудовищния глад на хищното дърво.

А тя ще си остане пак тук, все тъй вързана за колелото. Да го върти, да върти до последния си дъх, докато изгуби надежда.

Тогава защо трябваше да чака повече?

На безсловесните човеци добитъци тази мисъл не би им хрумнала. Ала Веломоди беше човек. С разум и чувства. Щом не беше в състояние да получи свобода от третретрете, тя можеше поне да им отмъсти.

А после да умре заедно с тях...

Ех, щеше да остане непогребана. И никой нямаше да отнесе трупа ѝ в родовия гроб, както се полага на всеки малгаш.

Непогребана, превърнала се в зъл дух!

Колелото, което въртеше, бе за нея най-омразното нещо на света. То изпомпваше подземната вода, която иначе би заляла целия град. Третретрете се боят и от нея като от огън. Веломоди щеше да наводни града и да ги изгони извън пещерата, където враговете ѝ нямаше да оцелеят, попаднали сред хората.

Тя искаше да отмъсти. Щеше да повреди водното колело. Третретрете убиват старците. А сред младите навярно няма никой, който познава устройството му и би могъл да го поправи.

Досещаше се как да го направи. Толкова години бе работила на него, бе се сраснала с него. Колелото не бива да се завърта обратно. Внушавали ѝ го бяха непрекъснато. Всичките му части: каменните кофички и дървените скрипци, и зъбчатите колела, и дръжките му за бутане са нагласени така, че да бъдат движени напред.

Стиснала зъби, тя се дръпна рязко назад. По-право нагоре, после назад. С всичките сили, на които още беше способна. Дървената постройка изпраця зловещо. Лостът олекна. Колелото се бе откачило, бе престанало да изпомпва водата.

Бързо, да не я усетят, Веломоди отново натисна лоста напред, пое по предишния си път, ала сега вече без усилие. Повреденото съоръжение се въртеше леко като играчка.

МАГИЯТА НА ФЕНЕРЧЕТО

Фосите са странни зверове. Никой не знае какво ще им хрумне в следната секунда. Тъй и сега. Докато налитаха яростно срещу спотаения на дървото малгаш, те неочаквано го изоставиха и с вой се нахвърлиха върху хамелеона рантутру. Свалиха го на земята и го помъкнаха нанякъде.

Нима беше възможно това — страшният дух рантутру да се остави безнаказано на някакви си животни? Къде се бе дянала магическата му сила?

Човекът не дръзна да слезе веднага. Почака още малко, докато листата почнаха да се открояват с черните си очертания върху дрезгавината на изгрева. Тогава се спусна на земята. Отдолу нямаше никакви човешки кости. Значи или хамелеонът не беше рантутру, или пък беше невярна легендата...

Идеше му да хукне назад и без спиране да се върне обратно, ако не в своето село, то другаде, при други хора, само не тук, в такова зловещо съседство с тайнствените третретрете.

Малгашите имат поговорка: „В меко дърво мълния не бие.“

Отстъпеше ли Ратулу, отметнеше ли се от твърдостта си, имаше изгледи да се спаси. Мълнията щеше да го отмине.

Ако беше някой друг, а не Ратулу, навярно щеше да го стори. Но той бе пил от кръвта на побратима си. И нямаше право да го изостави.

Разправят, че никой, който е зърнал третретрете, не остава жив. Пък Ратулу, ето на, все още живееше. Тогава? Дали нямаше да се окаже лъжлива и баснята за всесиλιето на злите космати джуджета? Та нали той сам ги видя как избягаха в панически ужас като подплашени прилепи пред светещия фенер на Иван Стамов?

Фенерчето!

То се бе оказало по-могъщо от могъщите третретрете. Една проста лампичка!

Ако Стамов не я бе изтървал, нямаше да го победят.

Ратулу вече знаеше какво трябва да направи. С фенерчето щеше да влезе в пещерата, да освободи Иван, да потърси майка си, да я изведе, ако е там. Вече не беше безпомощен срещу страшните джуджета. Вече имаше равностойно, ако не и по-силно оръжие. Само да не са го взели.

Слънцето изгряваше, когато Ратулу се примъкна отново до пещерата. Озърна се боязливо.

Какво ли бе станало? Защо каменната порта зееше незатворена?

Нищо! Нищо, което да подсказва за снощната драма. Само едно — дървото убиец, което още не бе отпуснало листните си плочи, а продължаваше да ги притиска към дебелията си цветоносна дръжка, смилащо прясната си жертва.

Някакво странно растение с набъбнали листа, подобно на невиджан гигантски ананас. „Така и боата се издува, когато нагълта подебела плячка“ — помисли си Ратулу в мига, когато съзря фенерчето до самото стъбло. Не посегна веднага. Защото се боеше. И от самото дърво, за което цял живот бе слушал и на чиято свирепост бе свидетел. И от злоещите му стопани.

Озърна се няколко пъти, преди да се наведе. Огледа зорко входа на пещерата. Нищо! Тогава приближи бързо и грабна с треперещи ръце новото си оръжие. После пристъпи към тъмния отвор, като едва потискаше страха си да хукне назад, да се махне по-скоро от тая заплашителна близост. Не го направи. Овладя се.

При това вече не беше с голи ръце! Притежаваше фетиш, чието свръхестествено въздействие изглеждаше по-властно от демоничната сила на третретрете. Силата на светлината — символа на Доброто, което побеждава Злото...

Крачка подир крачка.

Още при входа задвижи с ритмични свивания на дланта електрогенератора на фенера, както правеше Стамов. И продължи напред.

Притъмняваше бързо. А той, тръгнал веднъж, вече не мислеше за връщане, вперил очи в трепкащото сред мрака осветено петно.

И все нищо? Ни третретрете, ни човек, ни дявол. Пещера като всяка друга. Напълно безлюдна. Дори без обичайните прилепи.

А това, което бе видял снощи? Присънило ли му се бе? Жертвоприношението, демоните, отвличането на Стамов и

мисионера...

Не, съвсем не бе сънувал. Истина бе, всичко бе истина, колкото безспорна, толкова и жестока.

А третретрете не се показваха не защото не съществуваха, а защото ги бе страх. Бояха се до смърт от светлината — повече, отколкото прилепите.

Убеден още веднъж в надмощието, което бе придобил над тях, човекът продължи пътя си, като обръщаше грейналия сноп ту назад, ту напред в напълно оправдана предпазливост.

Чак сега забеляза, че вече не се намираше в обикновена пещера. Върху каменната скала беше издялан огромен барелеф. Но какво ли точно представляваше това безразборно скупчване на ръце, крака, уши, глави и туловища — някакво кошмарно чудовище, на което бедният малгаш не можеше да намери подобие в своята памет!

А отсреща врата — зейнала каменна врата, зад която се виждаше пълна стая с всякакви вещи. Че какво ли нямаше тук? Чудновати черни статуетки, кани и паници, крокодилски зъби, странни тъкани, раковини каури, които доскоро и на Мадагаскар служеха за разменни монети. И шарени камъчета, и птичи пера. И злато! Златни гривни, огърлици, пръстени, обсипани със скъпоценни камъни. Върху тая безредна купчина, почти докосвайки тавана, седеше лемур, унесен, като заспал, отпуснат в подобно на трон кресло със златна диадема на главата си.

Ако не беше толкова уплашен, Ратулу би прихнал да се смее. Но сега не му беше до смях. Продължи. Видя и втора врата. А иззад нея надзърташе друга коронована полумаймуна, която, стресната от светлия сноп, хлопна пред себе си вратата. После третата — също отворена и също седнал в трон лемур върху камара от вещи. Отляво и отдясно. Врати, врати, които се затръшваха при неговото минаване. А след това се отваряха, за да пропуснат навън собствениците си.

Човекът усещаше как подире му се проточва нарастващ с всяка минута мълчалив и затова още по-застрашителен ескорт.

Но вървеше.

Къде ли отиваше? И как щеше да се оправи в този сложен лабиринт, сред тия враждебни същества, които го дебнеха безшумно?

Изведнъж Ратулу съгледа ново множество, което се пръсна в ужас, когато го освети с фенерчето. И на негово място остана само някакво дървено съоръжение, за което бе вързана жена. Малгашка —

мършава, полугола, със сплъстени коси и тревожни очи. Страшна и жалка. Но и някак позната. Мъчително позната.

— Коя си ти? — извика Ратулу.

Тя отвори уста да отговори. Ала от пресъхналото ѝ гърло не излезе никакъв звук. Повече по мръдването на устните ѝ Ратулу разбра:

— Веломоди!

Той изкрещя:

— Мамо! Мамо!

И се спусна към нея да я прегърне.

Тя стоеше втрещена, със зяпнала уста, невярваща.

— Ратулу! Ти ли си, Ратулу?

Той се наведе, за да отвърже ръцете ѝ. А Веломоди не спираше да хълца:

— Знаех, че ще дойдеш! Знаех си...

С една ръка не можеше. Без да се замисля, малгашът мушна фенерчето подмишница, за да се справи със сложния възел с две ръце.

В този миг отгоре му се метна един едър лемур и стовари върху главата му дръжката на копието си.

Ратулу изгуби съзнание.

ПОСЛЕДНИТЕ ОТ ЛЕМУРИЯ

Изпуснатите от повреденото устройство подземни води нахлуха най-напред в долните помещения на пещерния град — в изкопаните под жилищата складове и скривалища. И в затворническата яма, където очакваха нерадостната си участ двамата пленници.

Улисан в мислите си, Стамов не обърна внимание на водното шуртене, но мисионерът се досети изведнъж:

— Тия демони искат да ни удавят!

Водата наистина се надигаше бързо. Покри глезените им, достигна коленете и продължи все тъй равномерно да се издига нагоре.

— Ами сега? — не спираше да шепне Доминик. — Какво ще правим сега?

Едва потиснал ужаса си, Стамов опита да прецени по-хладнокръвно:

— Я да размислим? Та то може да означавай свобода. Ще се задържим над водата с плуване, додето прелее над ямата. И ще бягаме...

Досещаше се и за нещо друго по необичайния шум, който идеше отгоре — шляпане на боси нозе, уплашени резове, навярно не от беззвучните лемури, а от белокожите хора добитъци, трополене на твърди предмети по каменния под...

Той не можеше да знае, че водата, която заливаше него, вече бе заляла и оборите на тъпите блондини, на епиорнисите и костенурките и сега те всички панически бягаха да търсят спасение от настъпващото бедствие.

Пък и самите лемури. Разтревожени от това, което ставаше навън, и от нахлуващите в техните жилища порои, те грабваха всичко най-ценно и хукваха да се спасяват. Но други, по-дръзки или поненаситни, ги пресрещаха, отнемаха богатството им, нахвърляха се върху отворените им домове крепости и ги разграбваха изцяло. Един безкраен грабеж, суматоха, страх и неовладяна алчност.

А двамата мъже продължаваха да стоят в наводнената яма.

— Аз не умея да плувам! — изкрещя най-сетне мисионерът, когато водата достигна гърдите му.

Отде се намери това желание за хумор и задявка в тоя съвсем неподходящ миг?

— Тогава — рече Стамов — като Исус в Тивериадското езеро ще тръгнете по водата.

Едва успя да избегне юмрука, който разгневеният духовник отпрати наслуки към главата му.

— Куче! — изръмжа той. — Ще сквернословяш!

Стамов притежаваше това рядко човешко качество — да съзнава кога не е прав. Така и сега отвърна примирително:

— Аз само на шега, отче... Щом не можете, ще ви поддържам да не се удавите.

Скоро се наложи да изпълни обещанието си. Дори изправен на пръсти, водата вече заливаше лицето на мисионера. Стамов го подхвана леко под мишницата.

Внезапно отгоре дочу глас. На малгашки. Особен човешки глас. С невероятен фалцет.

— Ей, хора! Чувате ли ме?

На какво ли му приличаше?

— Чуваме! — отвърна той. — Ти кой си?

Само Ратулу знаеше къде са, а не беше Ратулу.

И резкият метален глас отвърна:

— Това съм Аз, един от Последните.

Странно представяне! Ала плувците нямаха време да си изясняват какво може да означава то.

— Който и да си — извика Стамов, — помогни да се измъкнем!

То се знае, не видя нищо. Само по плисъка допусна къде е паднал краят на въжето. Протегна ръка и го напипа. После го натика в ръцете на мисионера.

— Дръжте!

Отец Доминик не изчака втора покана. С настървението на удавник стисна въжето и започна да се катери по него. Непознатият му помогна да се измъкне, след което повторно спусна въжето. И там, на сухо, отърсвайки се от водата, Стамов запита:

— Прощавай, ама не разбрах кой си? Кой са тия Последни?

Непознатият изписука с фалцета си:

— Последните от Висшите. От народа, който загива.

Гласът идваше вече отдолу. Явно говореше съвсем нисък човек. Стамов не владееше дотам добре малгашкия език, затова допусна, че не е доразбрал нещо в думите му.

— Какви са тия Висши? Кои са Последни?

Оня отвърна тихо:

— Хората ни наричат третретрете!

Този път Стамов не успя да сдържи изумлението си. Дори мисионерът, едва опомнил се от преживяното във водата, възкликна:

— Лемури! С човешка реч!

— Само аз! — допълни спасителят им. — Другите не умеят като вас...

Тогава българинът запитва:

— Като нас не могат да говорят! А как?

— Нашият глас, на Висшите, е много по-тънък от вашия. Толкова тънък, че вие не го чувате. Така си приказваме ние, нечуто за вас.

За един биолог не изглеждаше тъй невероятно, колкото за мисионера, който беше убеден, че дори и бог говори с човешки глас.

— Значи с ултразвук! — обясни си той странната тишина в подземния град. Както прилепите, както делфините.

И му хрумна друго:

— Сега виждаш ли ни?

— Виждам. Защо не? Иначе как щях да ви намеря?

— А как? В тоя мрак?

Но лемурът не отговори. Рече друго:

— Нямаме много време. Висшите ще дойдат. Затова вървете с мен!

— Къде? — не се стърпя Доминик.

— Извън града! Във вашия свят.

— На свобода!

— За вас да!

— А за теб? — запитва Стамов.

— За себе си ще мисля после. Първо вие. Тръгвайте!

И отново мисионерът възрази:

— Къде да вървя? Не виждам нито теб, нито пътя. Нищо не виждам!

Лемурът застана между двамата и ги хвана за ръка. Така би ги хванало десетгодишно дете — толкова беше нисък.

Стамов пипна косматата му ръка. Колко странно — човешка реч и такава козина!

Тръгнаха нанякъде — водачът им уверено, а водените се препъваха на всяка крачка, сякаш ослепели. Наоколо продължаваше шляпането на бягащи крака.

Лемурът подметна мимоходом:

— На това се надявам. На суматохата. Да излезем незабелязано.

Той спря.

— Ще ви спася, но при едно условие!

Отец Доминик се сепна:

— Какво условие! Кажи! Всичко ще ти дам!

— Нищо не искам за себе си — обясни лемурът. — А за народа на Висшите. Ще ви изведе на свобода, ако глътнете преди това по едно семе на забравата.

Ботаникът у Стамов се събуди:

— Това пък какво е?

— Никой не бива да узнае къде се намира народът на Висшите — добави лемурът. — Затова изберете! Или смърт в прегръдката на Дървото Бог, или семето на забравата? Да забравите къде сте били, какво сте видели — да забравите всичко за града на Висшите. Ще останете живи, ще се върнете при своите, но няма да си спомняте нищо за последните дни.

Стамов знаеше, че в растителния свят има безброй вещества, едни вредни, други полезни за човека, които за жалост той още не се е научил да използва както трябва. Нищо чудно, че лемурите бяха открили плод, който предизвиква частична амнезия.

И въпреки съжалението, което всеки любознателен човек, не само учен, изпитва, ако трябва да се откаже от добитото с мъка знание, заради свободата си беше готов да приеме условието.

Ала мисионерът не се овладя:

— Не! Не съм съгласен! Да забравя! Да забравя къде е съкровището...

— Какво съкровище бълнувате пък вие? — учуди се Стамов.

Оня съжали начаса за думите, които бе изтървал в гнева си.

— Нима не е съкровище това, което научихме? — окопити се той. — Сензацията, която ще отнесем на света...

Лемуърът губеше търпение:

— Решавайте! Няма време. Или едното, или другото. Водата се надига.

Наистина потоците вече заливаха и улицата.

— Нашият народ и друг път постъпва така — добави той. — Когато няма нужда от толкова жертвоприношения, когато излишъкът в прираста на хората добитъци е голям. Щом някой малгаш попадне в града ни, му даваме от семето. Изгонваме го и той повече не си спомня нищо за нас. Но напоследък жертвоприношенията зачестиха, а хората добитъци не се размножават достатъчно бързо...

И изведнъж сниши глас:

— Бързо, назад! Силния ни е открил. Идва насам с цяла тълпа.

И понеже те отново се засуетиха в мрака, газейки в набъбващите локви, аз ги повлече с неподозирана сила обратно. После с рязко движение ги блъсна в някакъв отвор и хлопна зад тях каменната врата.

— Измъкнахме се! — въздъхна лемуърът облекчено. — Тук не ще проникнат. През никоя затворена врата не може да се проникне.

След малко добави:

— Тук е майка ми! Слушайте!

Двамата наостриха слух, но не доловиха никакъв друг глас — само неговите думи:

— Ще ви превеждам аз, защото тя не знае вашия език. Тя ви пита какви сте и какво дирите тук.

Биологът си обясни начаса защо не я чува. Та нали лемуърът им каза преди малко, че помежду си те разговарят с ултразвук?

Нямаше какво да крие. Затова отвърна направо:

— Събирам растения в гората. А той ме придружава.

Лемуърът преведе новия въпрос на майка си:

— Хомбиаса ли си?

— Нещо такова — усмихна се ботаникът. — А сега и аз да те питам нещо?

— Питай!

— Кой сте вие? Защо хората не знаят нищо за вас?

Аз отвърна, след като изчака отговора на майка си:

— Защо ви е да го знаете? Нали ще го забравите, щом изядете семето на забравата?

— Нищо! Човек винаги иска да знае. Дори и тогава, когато е уверен, че скоро ще умре.

Мина доста време.

— Тогава слушайте! — продължи гласът. — Майка ми ще ви разправи какво пише в Говорещите рогозки.

— Какви, какви? — възкликна отец Доминик.

Лемурът отговори търпеливо.

— Ние сме в стаята на Говорещите рогозки. В тях е записан летописът на Висшите.

Стамов не беше сигурен, само допусна, че става дума за някаква писменост. Чел бе достатъчно за глинените клинописи, за папирусовите йероглифи, за възловото писмо — кипусите на инките, за говорещите дъсчици ронго-ронго на Великденските острови. Защо да няма и говорещи рогозки?

Но вътре цареше пълен мрак. Никакво зрение, дори най-съвършеното, не бе в състояние да различи нищо.

— Как чете в тая тъмнина? С пръсти ли опипва?

— Не! — отвърна Аз. — В тъмнината ние виждаме с ушите си. Провикваме се бързо-бързо с тънки, нечути за вас звуци и по ехото им от срещнатите прегради разбираме какво има пред нас.

Значи ехолокация? Защо пък не? Щом я има при делфините, прилепите, китовете, тюлените, при птиците гуахаро, при лястовиците салангани, защо да я няма при лемурите?

Едва сега, в относителна безопасност, подсетен от думите на лемура, отец Доминик бръкна под расото и извади запалката си. Щракна я нетърпеливо.

Първото, което видя Стамов, беше отстъпилият в ужас лемур, прикрил очите си с ръце. Видя и редиците от навити рогозки, зад които ситнеше да се притули от светлината друга дребна съсухрена фигура на лемурка.

И нищо друго!

На пръв поглед прости папурени плетеници. Само дето редовете им не бяха равни като обикновените, а навързани в различни по форма и големина възли. Различни и по цвят. А върху една лавица лежаха

струпани купчини каменни плочки, подобни на печатите в Мохенджо Даро — от тия, един от които бе видял върху крака на епиорниса.

— Угаси светлината! — заповяда Аз. — Ще ни ослепиш. Гаси веднага!

И понеже мисионерът се колебаеше, Стамов духна бледото пламъче, след което запита:

— А тези камъчета?

— Амулети. Пазят от зло. Някога, преди говорещите рогозки, жреците изказвали посредством тях молбите си към Добрия дух.

И след това кратко отклонение продължи:

— Слушайте! И все едно, знайте, няма да го запомните! Майка ми ще ви разкаже за това, което пише в най-древния летопис. Като не щат да го чуят Висшите, чуйте го поне вие, чужденците!

Отец Доминик нямаше никакво желание да слуша ничия история, още по-малко на някакви си лемури. Та били те цивилизовани. Имаше друга грижа — да спаси живота си.

— Я оставете! — възрази той. — Ами да бягаме! Водата се надига!

Спасителят им побърза да го успокои:

— Майка ми знае това. Тя знае всичко. Ненаправно е пазителка на Древното Знание. Знае защо се надига водата, знае как да я спре. Имайте търпение! Докато суматохата въвн стане неудържима, та тогава да излезете незабелязано.

Стамов не можеше да сдържи любопитството си:

— Да я чуем!

Аз продължи бавно, с равни промеждутъци, докато старата лемурка разказваше със своя недоловим глас:

— Отначало била само Великата земя, обиталището на Добрия дух и Великата вода, където беснеели злите сили. И Добрият дух, за да не бъде сам, създал първата двойка на Висшите. И им вдъхнал от своята духовна мощ, та да се различават от всички безсловесни твари по земята.

— Отче! — подхвърли Стамов. — Май че както в Библията. Бог вдъхнал единствено на човека от своята безсмъртната душа, а на останалите предоставил инстинктите. Не им липсва и на тях самочувствие, както и на нас. Човекът — „венец на природата“, те — „Висшите“.

Мисионерът не отговори. Премисляше друго. Хич не го беше еня за космогонистичните митове на някакви си маймуни. Интересуваше го само как да се измъкне жив. И после да се върне. Нима напусто си бе губил времето?

Аз продължи:

— И се намножили Висшите по Великата земя, заселили я цялата. И заживели щастливо в труд и отдых. В здраве и благоденствие... Но няма вечно щастие. Злият дух, побеснял от завист към техния създател и от успеха им, разбунтувал Великата вода. Земята почнала да се тресе, да се пука, да потъва. Великата вода се нахвърлила върху ѝ, заляла долини и равнини, заляла и планините. Великата вода настъпвала, а Великата земя се смалявала все повече и повече, погълната в дълбините на Злия дух.

Стамов неволно си помисли: „Ето в суров вид хипотезата за потъналата Лемурия!“ А на мисионера подметна:

— Още един вариант на легендата за Потопа!

Лемурът не спираше:

— Висшите гинели с хиляди, проклинайки часа, в който са се родили. А малкото оцелели бягали към вътрешността, към доскоро непристъпните планини. И заживявали там като диви животни... Най-сетне Злият дух се изморил от безчинствата си. Великата вода се укротила. Висшите отново населили малкото, което останало от някогашната Велика земя. Но богатствата, паметниците, градовете, повечето им постижения и придобивки останали погребани под морските вълни... Намножили се, започнали да си припомнят забравените умения, да издигат нови поселища, да изграждат тераси и напоителни канали, да се замогват отново... И тоя път не за дълго. Сякаш над главите им тегнело проклетие, сякаш Добрият дух ги бил изоставил. Или пък изчезнал, победен от злото... Един жрец, вдъхновен от даровете на Дървото Бог, предсказал ново бедствие. Тогава Висшите се убедили в правотата на пророчеството му, започнали да се кланят на Дървото Бог, да му принасят жертви, за да им разкрива бъдещето. Престанали да уважават Добрия дух.

— Чакай! — прекъсна го Стамов. — Това ме интересува най-много. Къде намерихте това... Дървото Бог?

След кратко забавяне лемурът отвърна:

— Няма да крием. Нали всичко ще забравиш? Не сме го намерили. Висшите го получиха от друго растение, много по-дребно.

— Кое е то?

— Вече не съществува. Изчезнало е отдавна. Останало е само Дървото Бог. Единственото в света. Последното.

„Като царицата — досети се ботаникът, — чийто див прародител също не е известен.“

— Но как? — отново попита той.

— С помощта на Знанието. Знанието, което отдавна е забравено от народа на Висшите, Знанието, което само майка ми още пази в Говорещите рогозки. Пръскали растението с извлек, получен така, както малгашите правят беца-беца, ракията...

„Регулатори на растежа — досети се Стамов. — И днес учените получават такива стимулатори.“

Младият лемури продължи да превежда разказваните от майка му събития:

— Жрецът предрекъл, че отвъд Великата вода от царството на Злия дух ще дойдат други същества, уродливи подобия на Висшите, за да ги унищожат. И те наистина дошли. Страшни великани с жълта гола кожа и малки присвити очички.

Стамов откриваше все повече истина в този древен мит. Това безспорно се отнасяше за първите преселници от Индонезия, монголоиди, които в действителност са дребни хора, но за още по-дребните лемури са изглеждали великани. И чието преселение, случайно или планомерно, започнало преди тридесетина века.

— Висшите ги посрещнали храбро, опитали се да им дадат отпор. За жалост не успели. Били въоръжени с копия, които поразявали отблизо. А пришълците мятали малки копийца от някакви криви уреди и убивали отдалеч. Висшите трябвало да отстъпят. Да се изтеглят още по-навътре в планината. За да се укрият от свирепите великани, навлезли в пещерите. И там построили своите градове. Всички, които дотогава живеели разпръснато по цялата земя в семейства и родове, били принудени от злите нашественици да се съберат на едно място в тесните пещерни заселища. Това се оказало най-жестокото проклятие, по-жестоко дори от пропадането на Великата земя... По-рано имало семейства и родове. Всеки по всяко време знаел какво върши другият. Тук никой никого не познавал.

Докато се познавали, Висшите не се съмнявали кой каква почит заслужава. А тук, безименни, обезличени, никой никого не зачитал. Всеки правел каквото си ще. Нямало от кого да се срамуват. Висшите изгубили срама си. И нещо странно. Колкото повече Висшите се събирали на едно място, колкото по се обезценявала отделната личност, толкова самочувствието им нараствало. По-рано всеки приемал, че е частица от рода, частица от някаква общност, оттогава престанал да се смята частица, започнал да смята себе си за неповторим. Средоточие на света... И още нещо, като връх на злото. Някакъв жрец, да бъде проклет навеки, уловил един човек, голокож представител на вашия вид, и го приучил да върши работата му.

Стамов неволно се засмя. Наистина, какви ли им изглеждаха хората с тази безкосмена кожа — отличието, с което тъй се гордеем, приели го за придобивка по пътя на еволюцията. А после тази кожа изиграла своята еволюционизираща роля, подтикнала притежателя си да се замисли как да се защити от студа.

Лемурът прекъсна мисълта му:

— За Висшите хората били животни, най-развитите след тях, но без разум. Без говор. Лаели нещо, както крещят птиците и обикновените лемури. Имали наистина стрели, каквито Висшите нямали, но това не значело нищо. И пчелите имат жило, каквото Висшите нямат. Истински разумни били само Висшите.

— Интересно! — подметна Стамов. — Както се вижда, чувството за превъзходство в природата не е присъщо единствено на хората, при които всеки народ иска да се изтъкне като представител на истинския човек и затова се само назовава „човек“. Точно това означава думата „тюрк“ на тюркските езици, „хун“ на монголските, „ар“ на много от същите тия тюркски народи: булгар, татар, хазар, авар, мадар, „дойч“ на немски. Та и „хотентот“ на техния език. А славянин произлиза от „слово“ — „говорещ“. „Араб“ пък означава „ясно говорещ“.

Аз го изчака да се изкаже и продължи:

— Тогава всички се втурнали да ловят хора за работни животни. Всеки гледал да се отърве от труд, всеки искал да живее в безделие. После почнали да ги развъждат в оборите, за да не се налага да търсят нови и да ги опитомяват. Владеели това изкуство, тъй като отдавна отглеждали великанските птици и костенурки. Малките отлъчвали от

майките, щом престанели да бозаят, в отделно стадо. Отрано да ги превърнат в стадо.

„Затова значи не умеят да говорят! — досети се Стамов. — Няма кой да ги научи.“

— Родените в обора свиквали да се подчиняват, да не мислят за бягство. Ала веднъж мор изтръшкал всички хора добитъци. Висшите вече се чудели какво да правят, когато покрай пещерата им минали хора, не като предишните, а нови, още по-едри и с жълти коси. Някой преценил, че те ще вършат повече работа, като по-яки. Висшите ги пленили и скоро ги превърнали в незаменими домашни животни.

„Немите блондини!“ — помисли си българинът. Видял ги бе с епиорнисите и костенурките. Но кои са прадедите им? Европейци рядко са се мяркали насам в древността. Споменава се за експедицията на фараон Нехо. Но неговите моряци финикийци не са били русокоси. По-късно Неарх, пълководецът на Александър Македонски, изчезва с флотата си из тия води. Само че колцина от неговите спътници са били руси? Най-вероятно е това да е станало преди няколко века — някой пиратски кораб от скандинавци да е претърпял крушение край острова. И екипажът му да е навлязъл в джунглата.

Отец Доминик вече не се съмняваше, че това са били другарите на Лудия брат, пленени, когато са донесли тук съкровището си.

Съкровището! Къде ли се намираше то сега?

Лемурът не спираше:

— Висшите постепенно отвиквали от труд. А то е много лесно. В леност и благоденствие се намножили още повече. Вече били направили и устройствата за отвеждане на подземните води, за лов на дивеч и риба, за бране на плодове, за сваряването им...

— Та нали това е прогресът! — възрази искрено Стамов. — Да бъде облекчен трудът!

— Облекчен — да, ала не изоставен съвсем!... Изнежили се Висшите. Работата изисква сътрудничество и дружба. А леността се изживява в самота. Висшите се отчуждавали един от друг, затваряли се в своите жилища. Всеки дотягал на другия, защото така наблъскани, наистина си пречели на всяка крачка. Някога всеки имал имена: собствено, майчино, родово. Най-първо отпаднал родът. Изчезнали като безсмислени и собствените имена. Те са нужни, когато отделните личности общуват. А вече не общували. Всеки бил „АЗ“, другите,

безразлично кои, станали „ония“. И всеки, в знак на превъзходство над другите, се смятал в правото си да бъде груб. Грубиянството станало израз на значимост сред доскоро възпитания народ на Висшите. Те вече не говорели, те само крещели своите ругатни. Цветущият им език обеднявал.

Този разказ се стори на мисионера безкраен. При други обстоятелства той навярно би го изслушал с внимание, но сега, когато водата обливаше краката му, а навън дебнеше още по-жестоката неизвестност, не успя да се съдържи:

— Наводнението не престава!

Лемуърът преведе успокоителните думи на майка си:

— Още не му е дошло времето!

И продължи:

— В основата на нашата цивилизация лежало уважението към старостта, носителката на житейския опит. На знанието, което не се добива за година-две, знанието, за което не е достатъчен един живот. Този бил първият признак на идващата беда — незачитането на старите. Те построили града, създали устройствата, опитомили хората добитъци, направили живота лек, охобен. Но тъй като все повече не достигало място в пещерите, наследниците им ги сметнали за излишни. А при липса на общуване станала безполезна и писмеността.

Отец Доминик отново го прекъсна:

— Хайде бе! Хайде да излизаме!

Този път лемуърът не прекъсна разказа си:

— Грозотата настъпвала в езика, в нравите, в изкуството. Вместо предишните скулптури, възхваляващи прелестта на сътворената от Добрия дух природа, художниците почнали да ваят разкривени, уродливи статуи, да плескат скалните стени с безсмислени петна, докато накрая съвсем забравили, че някога са имали изкуство... Над всичко взело връх Дървото Бог. Изместило и нравственост, и красота. Някога само жреците вкусвали от даровете му, та да добиват мощ за прозрение в бъдещето. След като и те станали излишни, всички започнали да се нахвърлят върху упойващите плодове, които дават временен покой и наслада. За да ражда повече, пресищали дървото с жертвоприношения. И се биели за плодовете му, както става и днес, за да си осигурят кратка забрава. Затваряли се в домовете си и стояли там оцъкдени, бездейни. А когато упойката преминела, ставали зли и

настървени. Нападали всекиго, когото можели да отнесат на Дървото Бог.

Стамов вече разбираше много неща, които досега му се струваха необясними. Бе попаднал в някакво твърде различно общество от неговото, но бе попаднал при това и в деградирало общество на наследствени наркомани. Заради порока си те не познаваха милост.

Неволно му хрумна едно сравнение. Ломехузата — онова бръмбарче, което живее в мравуняците и се храни с яйцата и личинките на мравките. А те не го закачат заради опияняващия сок, който то отделя.

— Народът на Висшите загива. Погубва го градът, същият този град, който някога го бе спасил от нашествието на хората. А после нямал сили да го напусне, защото би се изправил съвсем незащитен пред човека. Принудени от бедствието, Висшите се бяха наблъскали в града, преди да са дорасли нравствено за това, преди да са заслужили самочуствието си. Плодовете на Дървото Бог и безделието надделяха над разума.

Стамов го бе разбрал добре, бе почувствувал мъката и отчаянието на старата лемурка.

— Сега вече е време! — извиси глас лемурът. — Майка ми казва да тръгваме!

Мисионерът се обърна бързо към вратата.

Но Аз го спря:

— Преди да ви пуснем, ще ни помогнете! Първо ще поправим водната помпа. Никой друг не знае как става това. Единствена майка ми. Ако тя не стори това, Висшите ще загинат, защото те вече не са годни за труд.

БЛАГОДАРНОСТТА НА ВИСШИТЕ

Лемурът, който като всички други се наричаше Аз, майка му и двамата бегълци вече газеха във водата над колената.

Хората не виждаха, само чуваха как затихва глъчката из уличките на подземния град, които приличаха на коридори в човешките жилища. Изглежда, повечето му обитатели го бяха напуснали, измъкнали се към изхода на пещерата, където водата още не бе достигнала. Понякога само прошляпваха бягащите крака на някой закъснял сънливец.

Аз подметна, без да се обръща:

— Едва сега, когато ги заля наводнението, пияните почват да изтрезняват. И бягат. А някои още не са усетили. Седят в тронове върху съкровищата си, потънали в блажени сънища.

Чул думата съкровище, и то там, където бе тръгнал да го търси, отец Доминик не се сдържа. Щракна отново запалката. В бледата ѝ светлина привикналите към мрака очи успяха да огледат къде се намират, да видят наредените от двете страни каменни врати — едни залостени, други забравени открехнати при бягството.

Точно насреща им зееше отворена килия, в чиято вътрешност върху огромна купчина седеше дремещ лемур, нахлупил на челото си диадема. Стамов едва сдържа усмивката си. И смешно, и тъжно! Коронована маймуна на престола си...

— Някога само старейшините седели на тронове — поясни лемурът, скрил очи с ръце, да ги предпази от светлината на запалката. — Сега всеки иска да бъде старейшина, всеки се смята годен за първенец. Забравихме, че сме едно цяло от равни, че това, което сме били, сме го дължали на единството и взаимното уважение. Сега всеки смята, че съществува само той като Център на Вселената, че превъзхожда другите, всеки се смята най-висш сред Висшите. И не зачита другите.

Ала мисионерът не слушаше думите му. Вече бе зърнал купчинката под трона. И сред непотребните според него раковини и крокодилски зъби бе видял блясъка на златото и скъпоценните камъни.

Стана му ясно. Съкровището на Мисон бе заграбено от тия полумаймуни и лежеше в бърлогите им безполезно и неоползотворено. Пиратското съкровище, заради което той се бе домъкнал накрай света, заради което жертвуваше живота си! Съкровището, което можеше да му предложи всичко!

Заслепен от алчност, той се мушна в килията и заизмъква от грамадата гривни, огърлици, обици, чаши, диадеми — каквото се мернеше пред погледа му, — като ги тъпчеше в пазвата си.

— И той ли като Висшите? — подметна с погнуса Аз. — Лаком като тях за безсмислени дрънкулки!

Клетият, как би могъл да допусне каква власт притежаваха тия „дрънкулки“ в човешкото общество!

— Хайде! — подкани го той. — Няма време!

Ала Доминик не чуваше нищо, оглушал за всичко при вида на толкова богатства, струпани на куп.

Едва успяха да го измъкнат. Достопочтеният духовник се бе преобразил. Удряше и риташе при всеки опит да го приближат. Тримата най-сетне успяха да го хванат за ръцете и краката и да го извлекат навън. Стамов угаси запалката и я мушна в джоба му.

А оня не спираше да крещи:

— Съкровището! Моето съкровище! В тези маймуни!

Намерил го бе най-сетне. Как да го остави, когато не знаеше дали ще го открие после? После, след като го лишат от памет.

Сам се успокои. Нали пазвата му беше пълна със злато? Нали там все още стоеше картата на Лудия брат? Дори и да забравеше това си идване, по същата карта отново щеше да се върне... Щеше да се върне... Само да се отърве от тоя българин! Никой друг освен Доминик не биваше да излезе от това злоещо свърталище. Никой!

Скоро чуха човешка реч. Някой нареждаше равно, настойчиво, озлобено:

— Отмъстих! Отмъстих!

По гласа познаха малгашката, която ги бе викала на помощ. Но не можеха да я видят как стоеше до пояс във водата, прикована към колелото, с гордо вирната глава.

— Нека умра! — не млъкваше Веломоди. — Нали унищожих града им?

Лемуърът се обърна към нея:

— Защо стори това?

— Да отмъстя! — повтори тя. — За всичко! За робството! За Ратулу, който ме намери и тук, но когото те убиха! Моят син Ратулу...

Стамов възкликна:

— Тук ли е бил? А къде е сега?

— Не знам! Проклетници! Удариха го. Може да са го убили. Моят Ратулу...

Аз опита да я успокоя:

— Ще го намерим! Ще спасим и него! Само не ни пречи да поправим колелото! После ще изведем и теб, и Ратулу, и тия двамата.

Старата лемурка прегледа повреденото устройство, след което Аз каза:

— Хванете лоста!

И когато те изпълниха заповедта му опипом, извика:

— А сега вдигайте! С всички сили! Не пускайте!

Чу се тракане и скърцане.

Лемурът отново нареди:

— Отпускате леко надолу! Така! А сега натиснете лоста напред! Бавно, бавно!

Съоръжението заработи.

— Народът е спасен! — възкликна той накрая. — Спаси го моята майка. И затова Висшите трябва да ѝ благодарят!

Двамата — Стамов и Доминик — едновременно усетиха преминаването на някакво същество. Може би само чуха стъпките му, може би почувстваха лекото раздвижване на въздуха.

— Какво е това? — трепна мисионерът.

Аз побърза да го успокоя:

— Един Низш извежда на паша воромпатра.

Не довърши обяснението си. Млъкна изведнъж. Ала не само той, и хората бяха чули тропота на идващите насам множество крака.

— Силния! — извика ужасен Аз.

Бързо се овладя и се обърна към настъпващата тълпа на техния ултразвуков език:

— Висши! Спрете!

— Идвам да те съдя! — закани се отдалеч Силния. — Ти престъпи закона. Мислеше да ме надхитриш... Но аз излязох по-хитър. Изчаках ви да поправите колелото. И сега ще ви накажа! Всички!

Аз опита да се оправдае:

— Вярно е, престъпих закона. Само че не стария, истинския, а новия. Запазих майка си жива. Но не за зло, а за добро. Ако не беше тя, кой щеше да избави от наводнението града на Висшите? Затова Висшите трябва да ѝ бъдат признателни. Вижте, водата вече не се вдига. Водата се оттича...

Силния се разсмя:

— Моят закон, единственият закон днес, не признава ни благодарност, ни неблагодарност. Че кой ви е молил да поправяте съоръжението? Затова ще понесете наказанието си и ти, и тя! И за още нещо. За това, че дружиш с хора, със смъртните врагове на Висшите. Че си станал предател...

Тогава майката лемурка се провикна:

— Аз поправих колелото, потиснико, аз ще го повредя, ако не отстъпите! И то завинаги.

Ала тая заплаха не подействува на Силния. По-бърз и по-предвидлив от неизтрезнелите си другари, той се хвърли напред да попречи за изпълнението ѝ.

Отец Доминик се озърна. Не биваше да пропуска този случай! Нямахше цял живот да пропуска!

И той отстъпи встрани. Опипом докосна великанската птица, прилепи се към крака ѝ. После бързо се покатери по него като по грапав палмов ствол. А воромпатрата продължи пътя си, все едно крачещ ескалатор, без да усеща товара.

Доминик се измъкна от лемурите, които в това време се бяха нахвърлили върху доскорошните му другари. За тях сега най-важното беше колелото — да не спре отново.

Само за миг Стамов отново се озова в железните им ръце. После чу въздишката на Аз:

— Край!

Бяха заловили и него, и майка му.

Всичко изглеждаше безвъзвратно загубено...

ОТНОВО НЕСПОЛУКА

Отец Доминик не можеше да повярва, че и този път съдбата му помагаше.

В душата му се надигаше тържествуваща радост. Щеше да се спаси! Щеше да се измъкне на свобода. И то не с празни ръце. Ако не с цялото съкровище, то поне със злато в пазвата, което беше цяло състояние.

Но той пак щеше да се върне! Нямаше да се откаже! Знаеше пътя, знаеше с кого му предстои да се бори и най-важното — знаеше как да се бори. Когато дойдеше повторно, щеше да нахлуе вътре не с някакво си фенерче, а с мощни прожектори.

Ето в дъното на коридора зърна бледия светлик на отвора. Дотам свършваше тяхното зловещо царство, оттам почваше неговият свят.

Още малко, още двадесетина метра!

Но за беда тъкмо там, толкова близо до свободата, от друсането ли, от що ли, една златна гривна се изсули от пазвата му. Най-скъпата, обсипана цялата с брилянти. Звънна оглушително.

В съзнанието му се мярна мисълта, че не бива да спира, да не губи време. Мярна се и угасна. Надделя алчността. Затова ли бе рискувал живота си?

Свлече се от птичия крак, в който се бе вкопчил, остави епиорниса да отmine — вече можеше и сам да се оправи. Посегна да я вземе.

Тези няколко секунди провалиха всичко. Няколко лемура, чули звука от падналата гривна, се метнаха върху му и извиха ръцете му назад.

После измъкнаха изпод расото останалите скъпоценности и се сборичкаха за тях, но съвсем за кратко. Додето беглецът съобрази, те си ги бяха поделили и отново го натиснаха към пода.

Каква ли участ му бяха отредили сега? Дали щяха да го поднесат веднага на Зеления вампир? Или му гласяха друга съдба?

Мина много време, докато отново го изправиха на крака, за да го поведат нанякъде. По наклона той допусна, че отново навлизат във вътрешността на сатанинското им свърталище.

Към Деветия кръг на ада!

Оставаше да му се яви и самият Луцифер, Антихристът.

— Господи, господи! — простена той неволно.

Тогава чу на две крачки от себе си:

— Отче, вие ли сте?

— По дяволите, че кой друг! — изръмжа мисионерът. — А ти, Ратулу, ти как попадна тук?

Малгашът отвърна:

— Щеше ми се да помогна. А то! Вече няма кой да помогне и на мене!

— Не видя ли какво стана с нас? Как можа, след като си го видял, да се върнеш? Вместо да викнеш помощ...

— Заради побратима, отче. И заради майка ми.

— Хак ти е! Мигар не знаеш на каква опасност се излагаш?

— Как да не знам! Нима съм сляп?

— Разумният не постъпва така! Такава глупост!

Ратулу отвърна примирен:

— Всяка орхидея посвоему ухае.

Мисионерът сви устни, преситен от тия неизчерпаеми туземски премъдрости. Замълча. Не му беше до разговори сега, нито до фолклор. Отчаянието го бе сразило напълно. Тъй близо до целта — до богатството, до охолството — и изведнъж провал, пълен, безнадежден!

Накрая, след дълго ходене, след непрекъснато препъване и падане из още не изцедените локви, охраната ги спря. После няколко чифта космати ръце ги блъснаха напред и двамата паднаха в ямата.

— Кой е? — запита някакъв глас.

Мисионерът позна — Стамов! Значи пак ги бяха събрали в същата дупка! Все едно склад за провизии на Зеленото чудовище!

Преди него отговори малгашът:

— Брате, аз съм! Ратулу! И отецът!

В разговора се вмеси с тънкия си гласец и лемурът:

— Кой, отец Доминик ли? Оня, дето избяга? И заряза приятелите си в беда...

Мисионерът опита да се оправдае:

— Ако бях сполучил, щях да докарам помощ! Да спася всички ви. А то — за това получавам укор...

Аз натърти:

— Не аз, майка ми го казва. „Не е важно какво говориш, а какво вършиш.“ Ние смятахме, че хората не приличат на Висшите, че са по-добри. А то... Оказа се, че не се различават от тях.

Мисионерът, измъчен от преживяното, преуморен, изтощен, бе изгубил предишното си самообладание:

— Какво искате да кажете? Я повторете!

Стамов едва успя да го успокои.

— Оставете! — и го хвана за лакътя. — Всички сме станали по-раздразнителни. То като че ли не ни стига другото, ами и разправиим между нас.

После се обърна към лемура:

— Отец Доминик е постъпил разумно. Ако беше успял да избяга, все можехме да се надяваме на някаква помощ. А сега сме без надежда.

Убеден беше, че всъщност правият е Аз. Не беше толкова наивен, та да не забележи характера на спътника си. Но не понасяше кавги и раздори.

Ратулу отново се обади:

— Ако не преди паяжина, паякът ще остане гладен. И ние също. Остава ни да се надяваме на себе си. Има средство да се спасим. Има и оръжие.

— Какво оръжие? — не се стърпя мисионерът обнадежден.

Малгашът отвърна тихо:

— Фенерчето на побратима. То е по-страшно за третретрете и от картечница.

— Може и да е така! — рече Стамов. — Но къде то?

— Аз стигнах с него до Веломоди. Третретрете бягаха като пилета от ястреб. Опитах да я отвържа. И забравих фенера. Третретрете се хвърлиха върху гърба ми. Изотзад. Изтървах го там, при майка ми...

Тогава се обади и Аз:

— Няма по-страшно за Висшите от светлината. Никой от нас не устоява срещу това, което наричате „фенерче“. То не само ослепява, то ни зашеметява. Обезврежда ни напълно.

Млъкна. Всъщност замълча за хората, но продължи да разговаря с майка си. И след като се разбра с нея, заяви решително:

— Ще ви го донеса! Но ще ви го дам само след като изядете семената на забравата. Майка ми държи на това. Та да не се върнете отново.

Стамов беше склонен да се съгласи и на това условие. Макар и с явно съжаление. Привидно склони и отец Доминик, всъщност вече скроил плана си как да надхитри лемуруите. Да забрави всичко! И пещерата! И имането! За кретен ли го смяташе тази полумаймуна?

Само Ратулу се възпротиви:

— Без майка си не тръгвам!

И Аз побърза да се съгласи:

— Ще освободим и нея! И четиримата ще си отидете, ако изядете семената на забравата!

Пленниците подложиха гърбове, по които с маймунска пъргавина Аз се покатери, достигна края на ямата, прехвърли се отгоре.

Отец Доминик тозчас заговори. Нали знаеше, че майката на лемура не разбира човешка реч?

— Не съм съгласен. Да унищожи паметта ми! Да ме направи полуидиот! Някаква си маймуна да ми поставя условия...

— Отче! — опита се да го укроти българинът. — Те имат пълно право. Спомнете си миналото им. Спомнете си какво са им причинили хората, къде са ги наврели. Имат достатъчно основание да се страхуват от нас. Доскорошната им история го потвърждава недвусмислено. Хората не са ги щадили, няма да ги пощадят и в бъдеще.

— Че каква пощада за такива изроди? — изсумтя мисионерът.

Стамов се хвана за тия думи:

— Безпощадни сме едни към други. И дали хомо сапиенс е чак толкова мъдър, колкото го величаем. Щом като унищожава природата. И прави атомни бомби.

Мисионерът го прекъсна:

— Аз все още не вярвам. Невъзможно е да има друго мислецо същество на планетата ни.

— Ей това е! — поклати глава Стамов. — Тая предубеденост! Всеки разум е безпощаден към съперника си. Защото не го признава за разум. Щом е различен от него, с различна логика. Всичко, което не

разбираме, приемаме за нелепо. Тези цивилизации не могат да съществуват редом — персийската с елинската, финикийската с римската; ацтекската, инкската и майската с европейската...

Отец Доминик се сопна:

— Както и да ме придумвате, няма да се оставя! — и повтори. — Някакви си полумаймуни да ме надвият! Не за това съм дошъл. А да победея аз... И ще победея...

Стамов замлъкна. Смутен. Такава стръв за надмощие! Не беше способен да му съчувствува. Отблъскваха го самодоволните изразения на победителите с лаврови венци.

Мълчал досега, Ратулу подметна:

— Да си плюеш на ръцете още не означава свършена работа.

Отецът вече отваряше уста да го наругае, когато отгоре се чу гласът на Аз:

— Намерих го!

И им подхвърли въже.

Един подир друг затворниците се изкатериха горе.

— А сега — рече лемурут — както се уговорихме: първо семената на забравата, после фенерчето!

Ратулу не възрази. Щом като щеше да се върне в село с майка си, нямаше значение дали ще си спомня как я е спасил. Стамов пък беше убеден в справедливостта на лемурското условие. На тяхно място и той би постъпил така. А умееше да се поставя в положението на другия.

Единствен мисионерът изпъшка. Ала не посмя да извърши намисленото, защото той самият нищо не виждаше, докато в същото време полумаймуната наблюдаваше със слуха си всяко негово движение, всеки израз върху лицето му.

Стамов пое подаденото фенерче и натисна пружината му да задвижи динамото. Светлият сноп проби мрака, огря безлюдните коридори. А защо ли бяха празни? Какво ли замисляха враговете им?

Бегълците настъпваха предпазливо, сбити накуп, в средата Аз и майка му, притиснали очи с ръце, оставили се на Ратулу да ги води.

Наоколо се виждаха затворените врати, някои от които се откряваха боязливо, за да надзърнат оттам още не изтрезнелите от плодовете на Дървото Бог. От време на време грейналият лъч успяваше да докосне някоя купчина зад вратата. И тозчас заискряваха с

разноцветни пламъчета скъпоценните камъни, засияваха меко златните накити и съдове. Те докарваха до полуда клетия мисионер.

Да си отиде, без да е взел това, за което бе изживял всички изпитания, да го остави, да забрави дори, че то съществува, че го е видял със собствените си очи... Никога!

Готов беше на всичко. Само да го има! И щеше да го има!

Планът му беше ясен. Очакваше сгодния случай.

Най-сетне бегълците достигнаха водното колело. Ратулу разреза въжетата на майка си.

Глухонямата ѝ заместничка усети, че колелото е спряло. Скочи на крака и още сънлива, натисна рамото му. Долапът продължи да скрибуца дотегливо, да изчерпва водата, да предпазва подземния град от водната гибел.

Аз протегна ръка с шепа кафяви зърна.

— Дотук! — рече той. — По-нататък сами! Ето и цената на свободата ви!

Стамов преглътна коравото семе. Не можеше да се отрече от условието, което бе приел. Не беше свикнал да хитрува. Обещал бе, но само да го изяде. Никой не му бе забранил да запише каквото бе научил. И той щеше да стори тъкмо това, ако му се удадеше, когато намереше вещите си. После, даже да го забравеше, дневникът щеше да му припомни.

Смяташе се длъжен засега да запази тайната за злочестите лемури. Защото такива като мисионера веднага щяха да сринат лемурския град, за да разграбят богатствата му.

А уединението на Висшите не можеше да продължи вечно. Незиследваните кътчета на острова оставаха все по-малко и по-малко. Човешката цивилизация настъпваше — неудържима и агресивна. Ако не се намесеше друга по-голяма сила, с повече власт, тя щеше да погуби и без това загиващите последни представители на някогашната Лемурия.

Все още имаше някаква надежда, че ще успее да им осигури международно покровителство, да ги предпази от унищожение. Ако не беше твърде късно за това...

Неговият пример последваха Ратулу и майка му.

Ала отец Доминик мислеше съвсем друго. Този беше случаят, който очакваше. Нямаше избор. Сега или никога. Той скочи напред и

замахна да стовари юмрука си върху главата на лемура. Да го убие или поне да го зашемети, но да го извади от строя.

Майката на лемура бе по-пъргава. Тя усети опасността, сякаш я видя с уши, макар и ослепена от светлината. Блъсна сина си настрани, предпази го от удара, но от тласъка той изпусна семената, които се пръснаха по земята.

Тежкият пестник я простря на пода.

Тогава мисионерът се опита да измъкне фенера от ръцете на Стамов, та с неговата сила да прогони Аз и майка му и сам да си пробие път навън.

Ако ли пък с него излезеха и другите, тогава щеше да решава как да се справи с тях. Впрочем семената на забравата щяха да ги обезвредят напълно. А на дървото до пещерата, където го бяха заловили, висеше окачена жилетката му с динамита. С него можеше да се справи с цялата маймунска орда.

Отец Доминик се метна върху Стамов и посегна да му отнеме фенера.

— Ние сме обещаващи! — извика онзи възмутен.

Мисионерът изкрещя, побеснял от гняв:

— Глупак!

— Щом сме обещаващи! — повтори Стамов.

В борбата той престана да задвижва динамото. Останало без енергия, фенерчето угасна.

В същия миг дебнещите ги лемури се нахвърлиха отгоре им, за да ги притиснат към пода. И така отново бяха обезвредени, отново без никакви изгледи за спасение — всички, освен старата лемурка.

Какво ли бе станало с нея?

Когато ги изправиха на крака и ги поведоха в мрака, Веломоди пошепна отчаяна:

— Кое то жабите замислят, крокодилът разваля.

ЕДИНСТВЕНИЯТ ИЗБОР

Пазителката на Древното Знание се надигна от пода, макар и зашеметена от удара. В далечината затихваше глъчката на множеството, което отвеждаше заловените бегълци към затвора.

А защо я бяха пощадили? Защо не отведоха и нея ведно с останалите осъдени? Навярно я смятаха за мъртва. Пък дори и ранена, никой не би ѝ помогнал. Никой от Висшите не подкрепя другия, когато е в беда. Всеки се оправя сам — такъв беше Новият ред! Редът, който създадоха предшествениците на Силния. Откак е започнало Падението, винаги е имало някой като Силния. Тъй пише в старинните рогозки. Като сегашния. Нито трупа имане в дома си, нито подслажда живота си с плодовете на Дървото Бог. Без други пороци. Отдаден всецяло на един-единствен порок — да се чувствава най-силен, да се боят от него, да треперят от него.

Затова от началото на Падението такива като Силния се опитваха да унищожат Говорещите рогозки, да ги принудят да замлъкнат. Никой да не чува повече гласа на Истината.

Далечна нейна прабаба бе успяла да прибере оцелелите рогозки. И да ги скрие. Да опази спомена за светлото минало и мъдростта на древните. За да ги предаде на своята дъщеря. Противно на Новия закон, който повелява израсналите синове и дъщери да прогонват майките си от домовете им. Тази дъщеря не я изгонила. Укривала и нея, и Древното Знание. И се вслушвала в съветите и мъдростта ѝ до естествената ѝ смърт. Първата и единствената естествена смърт сред Висшите, откакто се възцарил Новия закон.

Така постъпила и нейната дъщеря. И дъщерята на нейната дъщеря. До днес...

А днес веригата се прекъсваше. Добрият дух не я бе надарил с дъщеря. Тя бе открила на сина си богатството на старинната писменост. Ведно със сина ѝ Древното Знание на Висшите щеше да изчезне. Защото децата не живеят при бащите си. Та те дори не ги познават. Така щеше да изчезне в забравата Древното Знание без следа.

А народ без минало, народ без добродетели, които осигуряват бъдещето му, не е народ, а животинска глутница. Висшите вече не бяха народ, те бяха глутница, обречена на гибел. Защото бяха останали без идеал. И вече нямаха право да се назовават „висши“. Основата на нравствеността е една и съща за всичко живо на земята, заложена е във всяка жива твар. И тя е жертвоготовността. Няма морал без готовност да пожертваш себе си заради другите. Или поне нещичко от себе си. Да се пребориш с Великия егоизъм, което е другото лице на Злия дух.

Висшите бяха забравили всичко това, бяха изгубили вроденото си дарование да правят жертви. Дори най-малката отстъпка. Приучили се бяха само да искат, без да дават нищичко в замяна.

Майката бе опитала да посее в душата на своя син семето на Древната мъдрост, да му внуши поне представа за Първичната истина.

И какво бе постигнала?

Тя го накара да подкрепи жената добитък при водното колело. Древната мъдрост учи, че всяка жива твар има душа, не тъй съвършена както при Висшите, но която може също така да страда. Тогава синът ѝ научи езика на хората и разбра, че освен Висшите на земята има и други мислещи. Че и добитъкът на Висшите всъщност представлява някогашни разумни същества, изгубили в робството способностите си и говора.

И в стремежа на всеки разум да общува с друг разум, в каквато и обвивка да е облечен, синът ѝ се бе опитал да помогне на пленените хора. Вече не по нейно настояване, а по своя воля, което е признак на самоизвисяване.

Бе опитал да ги спаси...

В този миг тя си спомни. Припомни си всичко — и бягството от Ямата на обречените, и магията на малкото слънце в човешките ръце, и удара на единия от хората, и сборичкването им, и угасването на светлината, и последното нападение на Висшите, и отвеждането на пленниците отново към Ямата.

А с тях и синът ѝ. Единственото, което имаше на този свят. Тази вечер или утре той щеше да попадне в обятията на Дървото Бог, за да изхрани плодовете му, с които Висшите щяха да продължат своето пагубно опиянение.

Трябваше да го спаси! На всяка цена! Но как?

А какво ли би станало, ако тя самата повредеше колелото? Вече нямаше друг, който да го поправи. Градът щеше да бъде пак наводнен. Висшите се боят от водата както от светлината. Щяха да излязат в Ослепителния свят и там да станат жертва на злите великани.

Не! Това не биваше да стане! Тя все още беше пазителка на Древното Знание. Древното Знание съществува, за да закриля Висшите, да ги просветлява. Не да ги погубва.

А в бедствието можеше да загине и синът ѝ. Пък и ако успееше да излезе навън, той също щеше да стане жертва на човешката безпощадност.

Не! Не и това! Нужно беше друго решение. По друг начин да спаси Аз.

В града на Висшите няма друга смърт, освен тази между листата на Дървото Бог. Жестоко наистина, но и то е своеобразна справедливост, разплата за стар дълг. Всеки, след като се е опивал от коварните дарове на Злия Бог, трябва да го нахрани със своето тяло, за да роди той нови плодове за временна наслада на още живите.

Ако го нямаше Дървото Бог, синът ѝ щеше да остане жив!

Следователно... Следователно... Дъхът ѝ секна при тази мисъл, граничеща със светотатство.

Всъщност дървото невинаги е било бог. Поне в миналото, когато Висшите все още са почитали Добрия дух. Тогава то се е наричало просто Свещено дърво и само жреците имали право да вкусват от плодовете му, за да добиват дарбата за проникване в бъдещето.

Едва когато Висшите се отдалечили от законите на Доброто, Свещеното дърво изместило Добрия дух и се превърнало в Дървото Бог.

Има и такава легенда, незаписана, шушукана от ухо на ухо, че Дървото Бог е дар на Висшите от Злия дух. За да ги изкуши, да ги отлъчи от Доброто, да ги спечели за себе си. Но за тая ерес Силния хвърляше веднага в обятията на Дървото Бог всеки заподозрян. Всъщност жреците сами бяха отгледали този бог. Те са знаели как да отглеждат и други дървета като него, с умение, предавано от баща на син.

Когато Висшите, замаяни от безделието и опиянението, почнали да избиват старците, първият, който станал жертва на Новия ред, бил пазителят на тайната за отглеждане на свещените дървета. И вече

никой сред целия народ, дори пазителката на Древното Знание, не знаеше как биха могли да отгледат друго дърво, ако то изсъхне.

То беше толкова ясно, толкова просто! Ако не съществуваше Дървото Бог, ако то загинеше, синът ѝ щеше да живее! И не само това. Без упойката Висшите най-сетне щяха да изтрезнеят и да се заловят за работа, да се върнат към Древния закон и Древната добродетел. Към загубената нравственост.

И колкото по-рано, толкова по-добре!

Вече нямаше място за колебания. Ако искаше да спаси сина си и да се възроди народът ѝ, тя трябваше да ги освободи от гибелната власт на Насладата, да ги върне отново към почтения труд!

Длъжна беше да унищожи Дървото Бог!

Така, както ѝ бе загатвала някога майка ѝ, ала не бе намерила сили да го стори...

Трябваше!

Като накуцваше, старата лемурка се отпрати към дома си, към Пазилицето на Говорещите рогозки, прикривайки се из глухите улички. Достигна го скоро, отвори вратата по известния само ней и на сина ѝ начин. Скоро намери това, което търсеше.

Висшите владееха много тайни. Известно им бе, че едни растения могат да живеят заедно, дори да извличат полза от съвместното си съществуване. Както дърветата и гъбите в гората. Други не се търпят, взаимно се отравят със соковете, които отделят корените им.

Дървото Бог не понасяше близостта на дребната млечка. Така пише в Говорещите рогозки. Сок от дребна млечка може да унищожи Дървото Бог.

Пазителките на Древното Знание отдавна криеха такъв сок в гледжосано по някогашен обичай гърне. Тази беше една от най-строгите тайни, предавани от една пазителка на друга. Тази тайна вече трябваше да излезе наяве, за да спаси сина ѝ, да спаси ведно с него и народа ѝ. Смъртта на Дървото Бог щеше да донесе живот на народа ѝ.

Тя притисна безценната съдина към гърдите си и излезе. Тичаше на кратки прибежки от ъгъл на ъгъл, като се криеше от погледите на случайни минавачи.

За щастие никой не я видя. Повечето от Висшите вече клюмаха върху тронове си.

Ето наближи изхода. През отвора на пещерата се провидя нощното небе, което режеше непривикналите ѝ очи.

И открито върху него — Дървото Бог.

Още стотина крачки и щеше да излее отровния извлек върху корените му. Щеше да сложи край на всичко... Дори ако трябваше да заплати това с живота си. Висшата нравственост означаваше жертвоготовност.

Оставаха ѝ още десетина крачки, когато върху гърба ѝ се метна Силния, който я бе следил неусетно досега. Свали я на земята и завърза ръцете ѝ. После я поведе обратно назад.

ПРЕД ДЪРВОТО БОГ

Целият народ на Висшите, освен мъртво упоените беше излязъл да се наслаждава на рядкото зрелище, което му бе обещал тиранинът. И не само зрелище. Висшите вече не изпитваха особена наслада от такива забавления. Примабил ги бе с обещанието за нови опияняващи плодове, с които щеше да ги награди Дървото Бог в отплата за обилната жертва.

На площадката пред хищното растение, оградени отвред с плътен обръч от враждебни космати същества, стояха отец Доминик, Иван Стамов, Ратулу, Веломоди, Аз и майка му.

Никой не им бе съобщил присъдата. Но близостта на Зеления Вампир я подсказваше недвусмислено. Само че не знаеха дали това растение чудовище е способно да сграбчи едновременно повече от една жертва. И ако не можеше, защо бяха докарали всички? За назидание ли? Да видят участта, която им предстоеше утре или вдругиден?

Осъдените мълчаха, всеки отдаден на своите мисли. Веломоди и Ратулу, Аз и майка му, прегърнати, примирени със съдбата. Ала двамата европейци не смятаха да се примиряват — всеки по различни подбуди, но с еднаква решимост за съпротива.

Всеки от тях премисляше трескаво начин за спасение: Стамов — за всички, отец Доминик — само за себе си.

Лемурите не им дадоха тези възможност.

Силния приближи до Аз и както изглежда, му нареди нещо. Лемурът веднага преведе думите му:

— Иска да се покаже великодушен. Дава ви възможност някой от вас да остане жив.

— Как? — не се стърпя мисионерът.

Аз се поколеба, преди да отговори:

— Двамата бели да се преборят. И който изтика противника в лоното на Дървото Бог, ще бъде пощаден от смърт.

Като чу тези думи, Ратулу процеди през зъби:

— Комарът се кланя, та да ужили по-силно.

Стамов погледна към отец Доминик, когото бяха определили за негов противник. А разумът му все не можеше да приеме това, което бе чул. Какво си въобразяваше този лемур? Да се забавлява с тях? Като римски император в Колизея, опиянен от взаимното изстребление на гладиаторите? Допускаше ли, че съвременен човек ще се остави да изпадне до положение на древен гладиатор? Нещо повече — на малайските петлета, на бойните рибки от Тайланд?

— Това няма да стане! Или всички свободни, или всички на смърт! — изрече високо Стамов.

Отец Доминик, по природа недоверчив, отново запита:

— Наистина ли ще пощадят победителя?

Аз отговори:

— Тъй ви уверява Силния: „Ще остане жив!“

И добави:

— Аз пък казвам: за да го направят добитък на Висшите!

„Дори и добитък — помисли си мисионерът. — Докато дишам, надявам се. Римляните не са били по-глурави от нас.“ А за себе си допълни: „По-добре добитък, но жив, отколкото герой, но мъртъв!“

Ако останеше здрав и читав, той можеше да обмисли ново бягство и при сгоден случай да го осъществи. Вече е научил много за враговете си. Усетил бе слабостта им — наркоманията и страхът от водата. И от светлината. А то не беше малко.

В това време Ратулу се обърна към Аз:

— Кажи на Силния, че му предлагам аз да се боря с отец Доминик вместо Иван!

Лемурът скоро предаде отговора на победителя им:

— Не може! Само бял срещу бял!

— Иван е мой кръвен брат — възрази малгашът. — Значи все едно и аз съм бял. И мога вместо него... Побратимът е затова, да се жертвува...

Веломоди, нали беше майка, го притегли назад. Едва го бе намерила и пак да го загуби...

— Не разбираш ли? — рече тя. — Не позволяват.

Той се дръпна рязко:

— Нямам право да го изоставя. Побратим, който ми е спасил живота. И старите казват: не ритай пирогата, с която си преплавал

реката.

Стамов се обърна към мисионера:

— Откажете и вие! Такова срамно предложение! Двама, цивилизовани...

Отец Доминик не отговори. Мълчеше. Гледаше го с присвити очи. Като дебнещ звяр.

— Че тогава да хвърли на Вампира и двама ни! — изръмжа гой накрая. — Това ли искате?

Ясно, решил бе да се бори. Да спасява живота си, да жертвува доскорошния си другар. А Стамов не можеше да му се сърди. Дори по човешките правни норми. Има такъв принцип — неизбежна отбрана. Това сега наистина представляваше неизбежна отбрана. И никой съд на света нямаше да го обвини.

На същото основание Стамов имаше право да се защитава. Но освен юридически, съществуват и човешки закони. Той не беше способен да убие. Именно в такъв случай човек разкрива своята същност.

Видя го в последния миг. Някогашният градски гамен се бе събудил отново под мисионерското расо. Той умееше да се сражава. Оттогава, когато трябваше със зъби и юмруци да опазва откраднатия хляб или портмоне. Да се бие без никакви правила. Да напада изневиделица, без предупреждение. Изненадата е най-важната предпоставка за победата. Няма честно и нечестно. Важното е да надвиеш.

Внезапно отец Доминик посочи с ръка към гората.

— А това! — извика той с присторено изплашен глас. — Я виж!

И Стамов, цял живот не успял да свикне с подлостта, се поддаде на уловката. Обърна глава.

В този миг противникът му го нападна, замислил с първия удар да го отпрати сред дебнещия като звяр жив капан.

Но и без да е побойник, като добър спортист Стамов притежаваше не по-лоши рефлексии. Той зърна с крайчеца на окото нападателя и отскочи встрани. Отскочи за частица от секундата, на сантиметри от врага, който не успя да се спре, не успя да се отклони. Понесен от устрема си, налетя точно сред разперения зелен хищник.

Не му остана време да се отдръпне, препъна се и се стовари върху най-близкия лист, после опита да се отърколи от него. Ала

безпощадните тигрови нокти, с които бе осеяна листната повърхност, се забиха в дрехите и тялото му.

Задържаха го малко, съвсем малко, но достатъчно — зловещият листен капан щракна и го притисна.

Всичко стана толкова бързо, че мисионерът не успя и да гъкне. Сякаш изчезна като дим.

Множеството стоеше слисано: лемуриите — от бързината, с която не бяха свикнали, хората — от неочакваната развръзка.

Единствен българинът съобрази. Не се оказа съвсем изненадан. Бе си го помислил отпреди.

Отец Доминик беше подлец, в това нямаше никакво съмнение. Но и подлецът е човек. Като на човек той беше длъжен да му помогне. Не се поколеба дали трябва да го направи. То се разбираше от само себе си. При това никой друг не беше в състояние да го стори.

Сети се за опитите с хлороформ, провеждани от него върху мимози и непентеси. Дано бе успял да запази някое шишенце с хлороформ.

Нямаше повече време да размисля. Трябваше да действа бързо. Биологът измъкна шишенцето, отпусти навосъчената запушалка и притича до Дървото Бог. Плисна върху него съдържанието му, което го облъхна с характерната си сладникава миризма, и отскочи назад.

— Дръпнете се! — извика той решително.

Само в такива случаи гласът му придобиваше заповедни нотки.

И всички — и хората, които го бяха разбрали, и лемуриите, които нямаха понятие от езика му — отстъпиха боязливо.

Никой не му попречи. Висшите стояха вцепенени, слисани от дързостта му да предизвика Дървото Бог.

Секунда-две-три!

Сърцето му биеше лудо. Щеше ли да подейства, щеше ли да помогне? И ако това станеше, нямаше ли да се окаже твърде късно? От секунди зависеше животът на жертвата.

Действуваше!

Ето един лист трепна. Но отново се прилепи към другите. Още няколко секунди. После пак се раздвижи, вяло, колебливо. И бавно, неуловимо започна да се отпуска.

Ето и втори клюмна... И трети...

А след това всички листа се отделиха от стъблото необичайно омекнали и полегнаха върху земята в огромна зелена розетка.

А сред нея цял-целеничък, жив и пълен със сила, се надигна отец Доминик. Изправи се залитащ, мокър от смилателните сокове на хищното растение, надран до кръв от кривите му шипове.

Стамов тържествуваше. Хлороформът бе подействувал на зеления хищник, както действуваше при животните и другите насекомоядни.

А лемуриите, уплашени, присвили очи да ги предпазят от яркостта на звездите, отстъпваха назад, готови всеки миг да се втурнат към пещерата, по-далеч от това страшно същество, което се бе оказало по-могъщо от техния бог.

Това беше злокобно предзнаменование!

Дори майката на Аз, която знаеше наизуст историята на народа си, не помнеше някъде да е споменавано подобно чудо.

Суеверен ужас бе сковал последните от Лемурия.

Не знаеха какво да предприемат.

Да бягат от победителя, за да се предвардят от възмездието му, или да се нахвърлят върху му заради светотатството...

ДИНАМИТЪТ

Когато се изтръгна от убийствената прегръдка на Зеления Вампир, отец Доминик отново се сети за своята цел. За своята голяма цел.

От следващите няколко секунди зависеше успехът на делото, зависеше цялото му бъдеще. Не беше свикнал да се осланя на случая. Умееше да се намесва в неговия ход, да го насочва в своя полза.

Възползувал се от настъпилото вцепенение на множеството, той се измъкна неусетно, стъпка по стъпка, прокрадна се до дървото, върху което го бяха нападнали лемуриите, и бързо се покатери по него.

Там, на клона, още висеше окачената му жилетка.

Сега динамитът можеше да разреши всичко. Окончателно и завинаги! Да го отърве от зловещите същества, които не го допускаха до съкровището му, да го отърве и от самонатрапилите му се спътници, особено от този подозрителен българин. Наистина те бяха яли от семената на забравата. Това добре! Ами ако тия семена бяха загубили силата си?

Никой не биваше да остане — никой, който бе зърнал волно или неволно съкровището му!

Нямаше време за размишления, за угриzenia и снизхождение. Или трябваше да действа — светкавично и безпощадно, — или щеше да загуби всичко.

Отец Доминик претърси жилетката с трескави пръсти. Динамитните пръчки бяха непокътнати.

Той щракна запалката и поднесе пламъчето ѝ към фитила на едната. Но се сети. Прикачи към нея още две. За по-сигурно. Днес не биваше да рискува. Огънчето полази по фитила, запуши, засъска.

В следния миг бандитът щеше да го запокити сред множеството. Ето вече вдигна ръка.

Тогава отгоре му се метна някакво косматото тяло. Дребно наистина, но с изключителна сила и пъргавина. Силния не се бе поддал на общото смайване. Не току-тъй бе станал водач. Той беше видял как

се измъква единият от пленниците и го бе последвал безшумно като привидение, за да го обезвреди в последния миг.

Двамата се сборичкаха сред клоните. Мисионерът затърси с алчни пръсти гръкляна на косматия си враг. Но другият го превари. Той докопа шията му. Това трябваше да бъде краят. Но не го стисна. Отпусна го. Насили се да извие ръцете му.

И Доминик се сети. Лемуриите не признаваха друго убийство, освен чрез Дървото Бог. Силния искаше да го принесе в жертва на ненаситното си зелено божество.

Ледена пот ороси тялото му. Да се остави отново на тоя ужас сред безпощадните бодливи преси-листа! Никога! По-добре удушен, отколкото...

Фитилът продължаваше да съска. Клонът не издържа под тежестта и с рязко проскърцване се отцепи от стъблото. Полетя към земята ведно с двамата противници върху разперените листа на Зеления Вампир.

Ала омаломощени от упойката, те не трепнаха, не направиха опит да задържат голямата плячка. Останаха все така неподвижни.

Когато видя запаления фитил, Стамов се досети какво щеше да последва и изкрещя:

— Легни!

Просна се по очи, последван от Ратулу и Веломоди. Аз побърза да преведе предупреждението му на сънародниците си, които все още се колебаеха, ослепени от искрящия шнур, слисани от всичко, което ставаше през тази злокобна нощ пред очите им.

Блеснал като мълния, ярък и ослепителен, взривът разтърси тишината на нощта. Взривната вълна тласна множеството назад.

ДВА РАЗУМА

След страхотния взрив Иван Стамов се изправи зашеметен. Беше оглушал. Стори му се, че цялата природа наоколо бе замлъкнала. Не трепваше лист, не изкрякваше птица.

Потърси другарите си. Ратулу и майка му се надигнаха след него с широко отворени от уплаха очи, в които просветваха искрици на радост — още бяха живи и невредими.

А лемуриите, замаяни от гърма и ослепителния блясък, бързаха да се вмъкнат по-скоро в мрака на пещерата.

Най-отзад пристъпваха Аз и майка му. Залитащи, уплашени не по-малко от другите, но и разколебани. Да бягат или да останат, та да видят всичко, на което са способни съществата, доскоро смятани от Висшите за полуживотни.

Дървото Бог, първоизточникът на всички злини на рода им, не съществуваше. Човешката светкавица го бе изкоренила, бе го нацепила на трески, сред които се валяха останките на Силния и на отец Доминик.

— Жалко! — пошепна Стамов, изправен пред това, което бе останало от лемурското божество и от двамата яростни противници.

— Той беше подлец! — промълви Ратулу. — А подлеците заслужават такава участ.

Сякаш не чул думите му, Стамов добави:

— И все пак бе човек! Пък и другият, уж животно, но щом имаше разум — също бе човек. Един необозрим мир, цяла вселена от мисли и чувства.

Той подритна треските от Дървото Бог.

— Каква загуба за науката! Върху него можеха да се проведат изключителни експерименти, които да дадат отговор на толкова много въпросителни. Едно огромно растение звяр, в което по-лесно би се открила търсената нервна система, ако съществуваше, отколкото в дребните му събрата. Едно съкровище за науката безвъзвратно загубено...

Аз пристъпи колебливо към тях:

— Вече трябва да тръгвате! Докато Висшите са все още зашеметени.

Стамов се извърна бавно.

— Да, трябва!

Той самият бързаше. Бе си спомнил за семената на забравата. Налагаше му се да превари въздействието им, да намери багажа с дневника си, да запише всичко преживяно, преди да бъде победен от заплашващата ги забрава.

— А вие? — запита той. — Ще останете ли сред озлобените си сънародници? Не е ли по-добре да дойдете с нас?

Аз размени няколко думи с майка си, след което отговори:

— Не! Тя казва, че никой от Висшите, който е попаднал сред хората, не се е завръщал обратно... Оставаме със своя народ!

— Но те ще ви отмъстят.

— Няма го вече Дървото Бог! А Висшите отдавна не познават друг вид наказание.

После той замълча, за да изслуша заръката на старата лемурка, и отново преведе:

— Дай ни само послушното слънце, което вие наричате фенерче! То ще бъде нашата сила.

И след малко додаде:

— А вие си вървете! И дано никога вече не се видим! Дано семената на забравата изпълнят своето предназначение!

Стамов поклати глава тъжно:

— Ако не ние, други ще дойдат. Какво ще правите тогава?

— Тогавя няма да бъдем тъй немошни, както сега. Няма го Дървото Бог. Няма я пагубната му упойка, която обезсилваше Висшите. Те ще се превърнат отново в някогашния работлив и трезвен народ, който знае как да се отбранява. Ще се възроди. Изживените страдания ще ни възвърнат предишната деятелност и ум...

— Кой знае! — намеси се и Ратулу. — Поговорката гласи: ако патилият ставаше мъдрец, то най-мъдрите трябва да бъдат зебутата.

Стамов направи последен опит:

— И все пак... Не е ли по-добре другото? Вместо да страните от нас, вместо да се избиваме взаимно, да сложим край на враждата. Да

си подадем ръце за съвместен живот, в мир и сътрудничество. Разум с разум!

И Аз отново преведе думите на майка си:

— А ти вярваш ли, че това може да стане? След като не е постигнато в течение на хилядолетия...

Ученият замълча. Не посмя да отговори. Защото знаеше, уви, прекалено добре знаеше каква е участта на всяко живо същество, към което човекът насочи вниманието си. Не само на тия, които е решил да унищожи, след като с присъщото си пристрастие ги е обявил за вредни. Вредни, то се знае, за него.

Толкова прекрасни хищници: тигри, лъвове, пантери, вълци, мечки, вече са записани в Червената книга на изчезващите видове. И не само те. Кажиречи всяко негово набъркване в реда на природата носи бедствие. Какви ли последици би имала човешката намеса в живота на други разумни същества?

Види се, имаше право старата лемурка. По-добре да не се срещат, да останат докрай разделени, независими едни от други. Ако въобще това е възможно... При този неуморим, настъпателен дух на съвременния човек...

Лемурът отново заговори:

— Вървете си! Вие няма да си спомняте за нас, но ние не ще ви забравим. Вас и доброто, което направихте за народа ни. Без да искате, вие го възродихте...

Стамов усети отровното клъвване на съмнението. Възможно ли беше това — да се възроди едно прогнило общество? Има закон в природата — еволюцията никога не се връща към преминал стадий. Животни, веднъж загубили хрилете си, вече не могат да ги получат отново. Птици със закърнели крила остават завинаги безкрили. Щеше ли да получи отново криле творческият дух на Висшите?

Аз прегърна майка си и потъна в черния вход на пещерата, откъдето надзъртаха останалите лемури. После светещите им огромни зеници угаснаха. Народът на Висшите се бе изтеглил в подземната си крепост, за да започне нов живот. В труд и трезвост — както казваше Аз.

Колкото и странно да изглеждаше, Стамов беше обикнал това косматото същество, което бе се нарекло Аз, тъй различно от него по своята същност и тъй близко по разум и чувства.

В гърлото му се набираше горчилка, сякаш се разделяше завинаги с брат. И друга горчилка — от това, че не беше в състояние да отстрани отчуждението. То бе проклетие, което разделя човешкия и лемурския вид, носители на два разума, които, вместо да ги сближават, ги разединяваха.

Обърна се назад и затърси трескаво торбата с дневника си, в който трябваше да запише преживяното, за да не пропадне напразно всичко онова, което бе научил. Ако не беше станало твърде късно...

Къде беше тоя дневник? И как ли щеше да го открие сред опустошенията от динамитния взрив?

Може би това, тая обгоряла дрипа!

Тогава? Къде щеше да запише всичко, което бе намислил?

Оцелял бе само един полуобгорен лист. За какво ли можеше да му послужи? При това нямаше и молив!

Ученият се озърна. И с едно овъглено клонче успя да надраска няколко думи:

„Третретрете са разумни лемури! Бях техен пленник!“

Само толкова! За повече нямаше място. А за подобно твърдение, ако не успееше да го докаже, всички щяха да го сметнат за луд.

Той мушна листа в пазвата и подкани другарите си:

— Да вървим, Ратулу! Колкото може по-скоро!

Трябваше да бързат. Дано успееха да се доберат до населено място, където има хартия и писалка. Преди да е дошла забравата.

А вече предусещаше първите ѝ пристъпи. Навремени главата му се опразваше, мислите му се пръсваха като понесени от вятъра пеперуди, объркваха се в безредни вихрушки. Кой беше той? Къде се намираше? Какво търсеше тук?

После отново разсъдъкът му се възвръщаше, спомените се наслагваха в обичайния си порядък, сърцето му успокояваше ритъма си.

Докога ли?

Разбрал смута в душата му, усещащ и той пристъпите на губещата се памет, Ратулу поведе надолу по познатата пътечка малката си дружинка. Тревожен и доволен в същото време. Веломоди, неговата изгубена майка, беше отново с него. И нямаше да я остави никога. Щеше да я опази по-добре от баща си. С Веломоди, изтръгната от

ръцете на третретрете все едно от оня свят, той щеше да стане недосегаем за коварството на омразния магьосник Икутубекубу.

Не се обърна назад.

Третретрете можеха да си живеят, както бяха живели досега.

Издание:

Петър Бобев. Зеленият вампир

Рецензенти: Васил Райков, Любомир Пеевски

Редактор: Станимира Пенева

Художествено оформление: Васил Миовски

Художник: Димитър Бакалов

Художествен редактор: Борис Бранков

Технически редактор: Георги Нецов

Коректор: Мая Халачева

Държавно издателство „Отечество“, София, 1987

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.